

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 31.

Måndagen den 30 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse samt förstatligande av den offentliga arbetsförmedlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 239, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 25 april 1947, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande statsrådet framlagda förslag i fråga om inrättande från och med den 1 januari 1948 av en arbetsmarknadsstyrelse och förstatligande från och med samma dag av den offentliga arbetsförmedlingen;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckningar för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, styrelsens krisorganisation och den offentliga arbetsförmedlingen i enlighet med av föredragande statsrådet framlagda förslag;

dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1948;

dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1948;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av inrättandet av arbetsmarknadsstyrelsen och förstatligandet av den offentliga arbetsförmedlingen;

dels ock under V huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa

- 1) till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;
- 2) till Statens arbetsmarknadskommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 425 000 kronor;
- 3) till Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 825 000 kronor;
- 4) till Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 965 000 kronor;
- 5) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor;
- 6) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 390 000 kronor;
- 7) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 325 000 kronor;
- 8) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 250 000 kronor;
- 9) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 765 000 kronor;

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

10) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 795 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att ärenden rörande arbetslöshetsförsäkring skulle handläggas — i stället för av arbetsmarknadsstyrelsens plenum — av en särskild för ändamålet inrättad delegation, bestående av verkets generaldirektör och överdirektör samt tre av Kungl. Maj:t utsedda företrädare för de erkända arbetslöshetskassorna.

I fråga om medelsförvaltning och revision inom arbetsmarknadsstyrelsen innebar Kungl. Maj:ts förslag, att arbetsmarknadsstyrelsen till skillnad från vad som gällt för arbetsmarknadscommissionen i fråga om kameral revision skulle underställas riksräkenskapsverket och statens sakrevision. Härjämte skulle liksom i arbetsmarknadscommissionen finnas särskilda överrevisorer, men deras uppgift skulle begränsas till att avse en kontinuerlig, saklig granskning av styrelsens verksamhet.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen nr 239 väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gillström* (I: 316) samt den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 471), i vilka hemställts, att riksdagen måtte beträffande den sakliga och kamerala granskningen av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet besluta i enlighet med det förslag, som avgivits av de sakkunniga för utredning rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gillström* (I: 317) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jansson* i Kalix och *Skoglund* i Umeå (II: 472);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gillström* m. fl. (I: 318) och den andra inom andra kammaren av herrar *Fagerholm* och *Allard* (II: 465);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundgren* (I: 320) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl. (II: 476), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att för närvarande avslå propositionen nr 239, dels ock för nästkommande budgetår besluta om sådana, av vederbörande utskott beräknade anslag under femte huvudtiteln för statens arbetsmarknadscommission och den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten, att den nuvarande organisationen i stort bibehölles;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård* (II: 475), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i de i propositionen nr 239 föreslagna principerna för arbetsmarknadsstyrelsens ordnande, att ärenden beträffande arbetslöshetsförsäkring skulle handläggas antingen av arbetsmarknadsstyrelsens plenum enligt principer, som för ärenden i allmänhet vore gällande, eller ock i särskild delegation, så sammansatt att representanterna för de erkända arbetslöshetskassorna ej vore i majoritet;

dels en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg väckt motion (II: 474);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Järvsund väckt motion (II: 477).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 320 och II: 476 besluta om inrättande från och med den 1 januari 1948 av en ar-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

betsmarknadsstyrelse och förstatligande från och med samma dag av den offentliga arbetsförmedlingen;

b) med avslag å motionerna I: 321 och II: 475 bifalla Kungl. Maj:ts förslag rörande delegationen i arbetsmarknadsstyrelsen för handläggning av vissa ärenden rörande arbetslöshetsförsäkring;

c) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 316 och II: 471 besluta, att jämväl den kamerala revisionen av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet skulle ankomma på styrelsens överrevisorer;

d) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 477, i övrigt med av utskottet i utlåtandet föreslagna ändringar godkänna av föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 25 april 1947 framlagda förslag i fråga om organisationen m. m. av arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen;

e) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 317 och II: 472, I: 318 och II: 465 samt II: 474 bemyndiga Kungl. Maj:t att med av utskottet i utlåtandet föreslagna ändringar fastställa personalförteckningar för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, styrelsens krisorganisation och den offentliga arbetsförmedlingen i enlighet med det förslag, som föredragande statsrådet förordat i nämnda statsrådsprotokoll;

f) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas under tiden den 1 januari—30 juni 1948;

g) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen, att tillämpas under tiden den 1 januari—30 juni 1948, slutande på ett belopp av 6 154 000 kronor;

h) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av inrättandet av arbetsmarknadsstyrelsen och förstatligandet av den offentliga arbetsförmedlingen;

i) under V huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa

1) till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

2) till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av 425 000 kronor;

3) till Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 825 000 kronor;

4) till Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 965 000 kronor;

5) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor;

6) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 390 000 kronor;

7) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 325 000 kronor;

8) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 154 000 kronor;

9) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 765 000 kronor;

10) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 795 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Kungl. Maj:ts förslag att ett centralt ämbetsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, skall inrättas från och med den 1 januari 1948 med uppgift att handlägga de

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
frågor, som avse samhällets arbetsmarknadspolitiska åtgöranden, har utskottet funnit sig böra tillstyrka. Det för arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna verksamhetsområdet, som i huvudsak skall avse ledningen av den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten, åtgärder för bekämpande och lindrande av arbetslöshet, arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilka betingas av brist på arbetskraft, samt planläggningsverksamheten rörande dispositionen av arbetskräften under krig och därmed jämställda förhållanden, har utskottet funnit lämpligt avgränsat.

Utskottet finner sig emellertid böra understryka, att den för arbetsmarknadsstyrelsen ur beredskapssynpunkt föreslagna uppgiften att bedriva arbetsföretag i egen regi och att svara för beredskapslagring av arbetsmaskiner m. m. bör bli starkt begränsad, och förutsätter, att denna styrelsens uppgift bör bli föremål för förnyat övervägande, därest omständigheterna skulle giva anledning till antagande, att uppgiften i fråga i sin helhet kan överflyttas på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, Näsström, Karl Johan Olsson, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Lindholm, Akerström, Petterson* i Degerfors och *Jansson* i Kalix, vilka be-
träffande arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att bedriva arbeten i egen regi ansett, att det stycke i utskottets motivering, som började med »Utskottet finner» och slutade med »och vattenbyggnadsstyrelsen», bort hava följande lydelse:

»Utskottet finner sig emellertid böra understryka, att den för arbetsmarknadsstyrelsen ur beredskapssynpunkt föreslagna uppgiften att bedriva arbetsföretag i egen regi och att svara för beredskapslagring av arbetsmaskiner m. m. särskilt under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden bör givas en begränsad omfattning och att personaluppsättningen i styrelsen för denna uppgift också bör anpassas därefter.»

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo* och *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Albertsson, Gustav Emil Andersson, Falla, Rubbestad, Petterson* i Dahl, *Persson* i Svensköpp och *Birke*, vilka ansett dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort i punkten b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:321 och II:475 besluta, att delegationen i arbetsmarknadsstyrelsen för handläggning av vissa ärenden rörande arbetslöshetsförsäkring skulle hava den sammansättning, som i reservationen föreslagits;

3) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo* och *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Albertsson, Näsström, Eriksson* i Stockholm, *Falla, Rubbestad, Petterson* i Dahl, *Persson* i Svensköpp och *Birke*, vilka ansett dels att utskottets yttrande bort i vissa delar lyda så, som i denna reservation angivits, dels ock att utskottet bort i punkten c hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:316 och II:471 besluta, att den kamerala revisionen av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet skulle ankomma på riksräkenskapsverket;

4) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Falla, Rubbestad, Petterson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett dels att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den ändrade omfattning, reservationen visade, dels att utskottet bort i punkten g hemställa, att riksdagen måtte godkänna i reservationen införd avlösningsstat för den offent-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

liga arbetsförmedlingen, att tillämpas under tiden den 1 januari—30 juni 1948, slutande på ett belopp av 6 031 000 kronor, dels ock att utskottet bort i punkten i 8 hemställa, att riksdagen måtte under V huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av »6 031» kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock med iakttagande att punkterna d—i behandlades i ett sammanhang.

Punkten a.

Fröken Andersson: Herr talman! Jag skall be att få något motivera ett par reservationer, som jag har varit med om att underteckna. Den ena gäller den särskilda delegationen för arbetslöshetsärenden, och den andra rör medelsförvaltningen och revisionen.

Det har ju föreslagits, att vissa delegationer skola inrättas för särskilda ärenden, däribland som sagt en rörande arbetslöshetsärenden. I propositionen föreslås, att denna delegation skall bestå av generaldirektören, överdirektören och tre av Kungl. Maj:t utsedda representanter för de erkända arbetslöshetskassorna. Från flera håll har uttalats tveksamhet först och främst beträffande huruvida en särskild delegation för dessa ärenden överhuvud taget behöver inrättas. Man har sagt, att arbetsmarknadsstyrelsen in pleno bör kunna handlägga dessa ärenden såväl som andra, och för den händelse särskild sakkunskap skulle erfordras, kan man i vanlig ordning vända sig till parterna. Skulle en avlastning av arbetsuppgifter behöva ske, har man menat att en sådan lämpligen kan åstadkommas genom delegation till chefsämbetsmännen eller till vederbörande byrå.

I en motion ha vi yrkat, att styrelsen in pleno skall handhava dessa ärenden eller att en särskild delegation skall inrättas, i vilken dock representanterna för arbetslöshetskassorna — och det är pudelns kärna — icke skulle vara i majoritet. I reservationen ha vi accepterat inrättandet av en särskild delegation men föreslagit att den skall bestå av generaldirektören, överdirektören och två av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, som skulle representera de försäkrade. Den statliga myndigheten skulle då — som sig bör, tycker jag — få den utslagsgivande ställningen inom delegationen.

Meningarna ha i denna fråga varit mycket delade. Inom utredningen och även vid remissbehandlingen av betänkandet har stark kritik framförts på denna punkt. Man har sålunda reagerat mot att arbetslöshetskassornas representanter skulle få majoritet inom delegationen. Denna delegation skulle väl att märka bli högsta tillsynsmyndighet för kassorna, och dessas representanter skulle alltså kunna diktera delegationens beslut i ärenden berörande kassorna. Detta är såvitt jag förstår någonting unikt.

Utredningen har haft klart för sig de principiella betänkligheter, som kunna resas mot en sådan anordning, och det förbättrar näppeligen saken. Man har inom utredningen tröstat sig med — om med rätt eller orätt skall jag inte nu taga ställning till — att det inte föreligger någon risk för missbruk från arbetslöshetskassornas sida.

Två ledamöter av utredningen ha emellertid reserverat sig och starkt framhållit betänkligheterna. En av dem säger, att det icke på något annat håll inom svensk statsförvaltning torde finnas motsvarighet till den här föreslagna anordningen. Ett flertal remissmyndigheter ha också, såsom jag nyss nämnde, starkt betonat de principiella betänkligheterna. Sålunda ha Svenska arbetsgivareföreningen, socialstyrelsen, statskontoret, socialvårdskommittén och läns-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
styrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län reagerat. I ett av dessa yttranden säges, att det är fullkomligt förkastligt att arbetslöshetskassornas representanter erhålla en sådan faktisk maktställning, att de kunna diktera den kontrollerande myndighetens beslut.

Departementschefen har av allt att döma varit litet tveksam på denna punkt. Han säger, att vissa frågor åtminstone formellt skola handläggas av styrelsen i dess allmänna sammansättning; delegationen skulle dock ha möjlighet att yttra sig. Departementschefen framhåller, att en viss självstyrelse är önskvärd i frågor av mera utpräglat försäkringsmässig karaktär, som det heter. Men det är där problemet enligt min mening ligger: hur skall man draga gränserna? Det gäller dock att taga ställning till tolknings- och tillämpningsfrågor rörande bestämmelser av detta slag. Emellertid säger departementschefen, att de principiella skälen icke varit utslagsgivande, och det framhålles, att erfarenheterna hittills ha visat, att något starkare statligt grepp över verksamheten icke erfordras, utan att det som sagt är lämpligt med ett visst mått av självstyrelse.

Men då kan man ju fråga sig, vilka erfarenheter som här åberopas. Man har åtminstone mig veterligt inga erfarenheter från en organisation, där kassorna ha majoritet vid behandlingen av sina egna angelägenheter. Såvitt jag förstår finns det icke och har ej heller förebragts något som helst skäl för att avvika från hittills gällande principer. Vad beträffar självstyrelseargumentet vill jag kraftigt understryka, att det kan apteras på de flesta fall av statlig översyn över enskilda eller halvoffentliga institutioner.

Jag betonar än en gång att en stor del av de frågor, som delegationen skall handlägga, utgöres av sådana där kassorna äro part, och majoritetsställningen borde såvitt jag förstår ur kassornas egen synpunkt vara föga önskvärd. Det kan inte hjälpas, att man i viss mån måste ställa sig misstänksam gent emot en sådan anordning, och jag kommer sedermera, herr talman, att på grund av nu anförda skäl yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen nr 2.

Jag nämnde att det också är en annan fråga, där jag tillsammans med några av utskottets övriga ledamöter avgivit reservation, nämligen beträffande medelsförvaltningen och revisionen. Utskottet har på denna punkt delat sig i två precis lika stora grupper, och lotten har fått avgöra vilken hälft som skulle diktera utskottets yttrande. Kungl. Maj:t har föreslagit, att arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om den kamerala revisionen skall underställas riksräkenskapsverket och statens sakrevision. Detta förefaller ur alla synpunkter vara välmotiverat med hänsyn till att styrelsen nu skall bli ett permanent ämbetsverk. Utskottsmajoriteten — eller rättare sagt den hälft, som hade turen att vinna lottdragningen — har emellertid biträtt yrkandena i ett par motioner, där man föreslår att den kamerala revisionen fortfarande skall handhas av överrevisorerna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle däremot dessa särskilda överrevisorerers uppgifter i fortsättningen begränsas till den sakliga granskningen av verksamheten.

År 1922 förordnades som bekant tre överrevisorer för granskning av den dåvarande arbetslöshetskommisionens förvaltning och räkenskaper. Vid arbetsmarknadskommisionens tillkomst år 1940 bibehölls denna ordning. 1945 års statsrevisorer påpekade emellertid den bristande överensstämmelsen mellan arbetsmarknadskommisionens redovisning och budgetredovisningen överhuvud taget. Revisorererna framhöllo därjämte, att arbetsmarknadskommisionens karaktär av krisorganisation med åren alltmera minskats. Vidare framhöllo revisorererna, att en centralisering av medelsförvaltningen har skett och att det av nämnda och även en del andra skäl icke är motiverat att bibehålla den nuvarande ordningen.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

I yttrandena över förslaget om bibehållande av nuvarande ordning finner man, såvitt jag förstår, mycket starka motiveringar för att det måste bli en annan ordning än den hittillsvarande. Läser man framställningen på s. 144 och de följande sidorna i propositionen, finner man hurusom riksräkenskapsverket, statskontoret och statens sakrevision ha mycket väsentliga invändningar att göra. Det framhålles, att det icke är motiverat att styrelsen i sin nya kostym placeras i särställning i förhållande till statsförvaltningen i övrigt. Styrelsens räkenskaper, säger man, skilja sig inte mera avsevärt från andra statsmyndigheters redovisning.

Departementschefen utgår från vad dessa instanser ha anfört och betonar, att ett fasthållande vid den nuvarande ordningen är ägnat att väcka betänkligheter ur principiell synpunkt. Det är, framhåller departementschefen, risk för bristande enhetlighet mellan olika delar av förvaltningen, om man i fortsättningen skulle följa samma linjer som hittills.

Jag kommer sedermera, herr talman, att yrka bifall till reservationen nr 3, vilken i denna del överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Innan jag kommer in på de frågor, som varit föremål för meningsskiljaktighet i utskottet, kanske det tillåtes mig att säga några ord om en sak, som inte föranlett delade meningar i utskottet, nämligen placeringen i lönehänseende av generaldirektören för det nya verket.

Jag har med avsikt undvikit att överhuvud taget uttala mig i den frågan vare sig i kommissionen eller i utskottet. I motsatt fall skulle det nämligen ha legat nära till hands att misstänka, att jag haft några personliga intressen att bevaka. Nu befinner jag mig, herr talman, dess bättre i det läget, att ingen behöver misstänka mig för att tala i egen sak, om jag säger några ord även på den punkten.

Det är klart att man kan bedöma värdet av en cheftjänstemans insats olika. Man kan bedöma den med utgångspunkt från vilken utbildning som kräves för posten i fråga eller ur synpunkten, att det är nödvändigt att konkurrera med exempelvis den enskilda företagsamheten om kvalificerade krafter och att sätta lönen därefter. Men man kan också bestämma lönen med hänsyn till uppgifternas art och omfattning och de kvalifikationer och det ansvar, som dessa uppgifter förutsätta hos vederbörande tjänsteman. Jag tror, herr talman, att den sista utgångspunkten är den riktigaste.

När jag har ansett mig böra säga några ord på denna punkt, är det inte för att ställa något yrkande eller överhuvud taget försöka riva upp något av vad som i utskottets utlåtande föreslås, utan för att påpeka att här otvivelaktigt har skett en orättvisa. Om man jämför t. ex. rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, vars generaldirektör är placerad i en betydligt högre lönegrad, med arbetsmarknadsstyrelsen, såväl ur samhällelig synpunkt som med hänsyn tagen till arbetsuppgifternas art och omfattning och det ansvar och den skicklighet, som krävas av den, som leder arbetsmarknadsstyrelsen, så är orättvisan uppenbar.

Naturligtvis kan man resonera så, att detta verk inte behöver rekryteras på samma vis som andra, att man kan reservera befattningen såsom dess högste chef för en viss grupp av människor, till exempel för politiker. Men jag är inte säker om att detta ur samhällets synpunkt under alla förhållanden är det riktiga.

Arbetsmarknadsstyrelsen får så betydelsefulla, så vittomfattande och ömtåliga problem att handläggas, att den som skall leda detta verk kommer i en tydligt svårare och obehagligare ställning än de flesta andra verkchefer här i landet. Av honom kommer att i olika avseenden krävas betydligt mer än av

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

de flesta andra chefer. Om alltså löneplaceringen skulle skett med utgångspunkt härifrån, borde den givetvis blivit en annan än den här ifrågavarande.

Med detta vill jag, herr talman, inte påstå någonting annat än att lönegraden C 12 räcker mycket bra till för livets nödtorft. Jag medger till och med att en befattningshavare i denna lönegrad får en ganska tillfredsställande standard. Vad jag velat säga är endast, att här uppenbarligen har skett en undervärdering av det arbete, som kommer att åvila chefen för arbetsmarknadsstyrelsen, i jämförelse med det arbete som åvilar cheferna för de flesta andra statliga verk.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga några ord om en annan sak, som inte beröres i utskottsutlåtandet. Det är inte någon stor fråga, men den kanske ändå en viss betydelse för den framtida verksamheten i arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsmarknadskommissionen hade föreslagit, att en särskild tjänsteman med uppgift att ägna sig åt organisations- och rationaliseringsfrågor skulle tillsättas. Denne tjänsteman skulle vara direkt underställd verkets chef. Statskontoret har uttalat, att det inte föreligger något behov av en sådan tjänsteman, utan att dessa uppgifter skulle åvila den, som normalt brukar handhava organisations- och personalfrågor inom verket. Jag kan inte dela denna uppfattning, till vilken föredragande statsrådet har anslutit sig. Jag anser att särskilt inom ett verk som arbetsmarknadsstyrelsen — som om det skall fylla sin uppgift måste vara ett ständigt levande verk, där det inte får förekomma någon stagnation, något stillestånd eller någon slentrian — måste rationaliserings- och förenklingssynpunkterna oavslåttligen ägnas uppmärksamhet av därtill kvalificerade krafter.

Med hjälp av statens organisationsnämnd har sedan någon tid pågått och pågår för närvarande en organisationsutredning, som hittills endast har berört länsarbetsnämnderna men som enligt vad jag kan förstå har betytt en hel del. Det skulle ha varit önskligt, att detta arbete kunnat fortgå på ett sådant sätt, att man skulle kunna dels bevara det som har vunnits i fråga om rationalisering och dels utsträcka rationaliseringsverksamheten till andra områden.

Men nu har jag den bestämda meningen, att den eller de tjänstemän, som normalt skola handlägga personal- och organisationsfrågor inom verket, äro alldeles överhopade med arbetsuppgifter. De ha ofta inte heller den fria och obundna ställning, att de kunna med full kraft ägna sig åt rationaliseringssträvandena. Ur den synpunkten hade det varit önskvärt, om det funnits en tjänsteman, direkt underställd chefen och med uppgift att ägna sig åt dessa problem.

Även ur en annan synpunkt än den, som jag nyss har talat om, skulle en sådan befattning vara av betydelse. Det förekommer ju mycken kritik mot verksamheten inom arbetsförmedlingarna och arbetsmarknadskommissionen. Kritik riktas mot det sätt, varpå ärendena handläggas, och mot olika tjänstemän eller grupper av tjänstemän. När underlaget för en dylik kritik skall undersökas och klarläggas, är det utan tvivel av stort värde för chefen att vid de nödvändiga utredningarna kunna disponera en person, som har både tid och möjlighet att verkställa en opartisk undersökning och som inte är beroende av de kategorier av tjänstemän, som eventuellt beröras av kritiken.

Jag har med detta velat säga, herr talman, att jag visserligen i dagens läge förstår att det kan vara skäl att dröja med tillsättande av denne rationaliseringsman. Det kan finnas fog för att man låter det nya verket så att säga stabilisera sig — eller »sätta sig», för att använda ett vanligt uttryck. Men jag föreställer mig att det är nödvändigt att inom relativt kort tid upptaga denna fråga på nytt, och jag hoppas att både regeringen och riksdagen då skola lämna sin medverkan till en lösning av denna fråga.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

Sedan skall jag, herr talman, i all korthet yttra mig om ett par av reservationerna. Vad först beträffar meningskiljaktigheten i statsutskottet om huruvida arbetsmarknadsstyrelsen skall vara ett byggande verk eller inte, så har ju den ena halvan av utskottet poängterat, att den frågan bör bli föremål för ett nytt övervägande. Man tänker sig fortfarande möjligheten av att denna byggande verksamhet överflyttas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den korta erfarenhet jag har av verksamheten på detta område säger mig, att man nog får skrinlägga den tanken och definitivt bestämma sig för att låta arbetsmarknadsstyrelsen vara ett byggande verk. Detta synes mig så pass klart, att jag saknar anledning att vidare ingå på det kapitlet.

Frågan om delegation för arbetslöshetskassorna kan jag saklost gå förbi. Jag såg att föredragande statsrådet nu kom in i kammaren, och jag överlämnar åt honom att uttala sig i denna fråga.

Jag skall i stället, herr talman, övergå till att säga några ord om revisionsfrågan, vilken är berörd i en av reservationerna och även fördes på tal av fröken Andersson i hennes anförande. Meningarna inom utskottet ha ju varit delade, och det är såsom fröken Andersson sade med lottens hjälp som den ena meningsriktningen har fått övertaget.

Även beträffande revisionsfrågan befinner jag mig nu i det läget, att jag vågar uttala en mening utan risk att bli misstänkt för att ha nytta eller skada av det beslut, som riksdagen fattar. Jag bedömer denna fråga uteslutande på grundval av de erfarenheter och iakttagelser jag gjort under den tid jag har varit verksam inom arbetsmarknadscommissionen.

I verkligheten kommer den nya arbetsmarknadsstyrelsen att övertaga de uppgifter, som nu åvila arbetsmarknadscommissionen. Beslutet innebär alltså inte, att här kommer att skapas ett nytt ämbetsverk med nya arbetsuppgifter, utan endast att det ämbetsverk, som de facto redan finns, i någon mån ändrar gestalt.

Jag förstår mycket väl de principiella överväganden, som ha lett fram till uppfattningen att den kamerala revisionen även inom den blivande arbetsmarknadsstyrelsen skall läggas under riksräkenskapsverket. Principiellt finns ingenting att invända mot den tankegången. Det är inte heller ur principiella, utan ur praktiska synpunkter, som jag vågar motivera en avvikande mening därvidlag.

Innan jag kommer in på det kapitlet, tillåter jag mig emellertid att säga, att jag nog även i principiellt hänseende har mina funderingar om huruvida den centralisation av den statliga revisionsverksamheten, som här har skett, verkligen är ändamålsenlig. Vi ha kanske här i landet i allmänhet varit litet för eftergivna inför de strävanden i riktning mot centralisering, som ha försiggått överallt ute i världen. Men jag tror mig märka, att en viss åsiktsförändring i detta hänseende har skett på sista tiden. Det talas inte längre lika mycket som förr om nödvändigheten av att centralisera allt. Man talar i stället desto mera om att försöka *decentralisera* statsförvaltningen.

Jag undrar om vi inte, när vi skapade detta stora statliga revisionsverk, hade gripits av någonting, som en gång i en debatt här i kammaren av ett statsråd kallades fullständighetsraseri eller fullkomlighetsraseri. Allting skall vara så fint och enhetligt, och denna enhetlighet sättes före allt annat. Enhetlighet är i och för sig en mycket bra sak, men den har också sina risker, och det är uppenbart att detta centrala revisionsverk har blivit en rätt tungt arbetande institution. Det är en allmänt känd sak, som man inte behöver diskutera. Arbetet släpar efter ganska betänkligt. Verket har i sina inlagor till Kungl. Maj:t i anledning av den utredning om verkets organisation, som ägt rum, självt vittnat om hur stora svårigheter man har att brottas med när det gäller att klara

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
de aktuella revisionsuppgifterna. Läser man igenom det utlåtande, som riksräkenskapsverket i februari detta år ingav till Kungl. Maj:t, får man ett mycket starkt intryck av att verket är i hög grad överansträngt.

Under sådana förhållanden finns det väl knappast ens ur den synpunkten, att man vill göra allt så fullkomligt som möjligt, någon anledning att yrka på ett omedelbart överförande till detta verk av den kamerala revisionen inom arbetsmarknadsstyrelsen. Det kan måhända vara klokt att under en tid avvakta och se, hur det går efter den våldsamma ansvällning av riksräkenskapsverkets arbetsmaterial, som har skett och alltjämt sker, och vilken inverkan på arbetet de förbättringar i organisationen komma att få, som regering och riksdag i år ha beslutat.

Principiellt anser jag alltså att man kan vara mycket tveksam om huruvida det är lämpligt att för framtiden bibehålla ett stort statligt revisionsverk, som skall revidera alla statliga verks räkenskaper. Frågan är, om det inte ur ändamålsenlighetssynpunkt skulle vara bättre att försöka decentralisera även denna del av den statliga verksamheten och söka i någon mån sprida revisionsarbetet, söka lägga mera av detta arbete på specialrevisioner och lätta något på riksräkenskapsverkets arbetsbörda.

Detta om den principiella sidan av saken.

Vad sedan beträffar de praktiska synpunkterna, vill jag erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen, såsom jag nyss sade, kommer att i stort sett övertaga arbetsmarknadskommissionens uppgifter. Att dessa arbetsuppgifter i jämförelse med andra statliga verks äro av ett säreget slag torde ingen på allvar vilja bestrida. Under det att de vanliga statsverkens arbete löper i gamla och man kan säga inkörda fåror, bedriver arbetsmarknadskommissionen och kommer den blivande arbetsmarknadsstyrelsen att bedriva en verksamhet, som är oerhört mångskiftande, som griper över en hel rad av områden och sysslar med en mängd skiftande problem, ofta sådana av mycket övergående art. Det är alltså inte fråga om någon jämnt och kontinuerligt fortlöpande verksamhet, utan det är i mycket stor utsträckning nödvändigt att improvisera, att fatta snabba beslut och att handla raskt. En verksamhet av denna art kräver en organisation, som har en viss elasticitet. Verksamheten får inte stelna till. De nya problem, som oupphörligt dyka upp, kräva en anpassning inte bara av den egentliga organisationen utan även av revisionsverksamheten.

Det torde inte vara någon hemlighet, att en stor del av de arbetsuppgifter, som arbetsmarknadskommissionen har, äro av säsongmässig och övergående natur. I samband med jordbrukets arbetskraftsfråga förekomma en hel del säsongproblem — jag tänker exempelvis på arbetskraftsbehovet vid betfäkten. Vedavverkningen är ett annat område, där det gäller att handla mycket raskt och att försöka improvisera. Verksamheten med utlänningarna kräver likaså oupphörliga improvisationer. Allt detta gör att de, som skola fatta beslut i frågor av ekonomisk innebörd, måste handla mycket snabbare än statstjänstemän i allmänhet behöva göra. Därför kunna de inte heller få lika mycket rådrum som statstjänstemän i allmänhet ha.

Här finns, om man skall se denna verksamhet ur revisionssynpunkt, ett behov av en revision, som arbetar snabbt och effektivt. Ur båda dessa synpunkter framstår det för mig såsom klart, att en specialrevision under riksräkenskapsverkets ledning och överinseende, arbetande i enlighet med dess direktiv, måste vara den mest ändamålsenliga anordningen.

Också ur en annan synpunkt måste denna anordning vara den mest ändamålsenliga, nämligen den att de personer, som handha verkets arbetsuppgifter, ibland få lov att söka skaffa sig litet råd och hjälp av dem, som skola tolka förordningarna på detta område. Det kan vara bra att ha en revision, som även

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

i det avseendet kan stå till tjänst, som alltså i vissa besvärliga situationer kan i förväg säga sitt ord om huruvida det är riktigt eller inte att göra på ett visst sätt. Och jag tror, att en sådan möjlighet har större betydelse inom arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsområde än på något annat håll.

Nu är det känt, att riksräkenskapsverkets revisionsarbete släpar efter ganska avsevärt. Jag tror knappast att det skulle vara till fördel för lösningen av de uppgifter, som arbetsmarknadsstyrelsen har sig förelagda, eller för de intressen som arbetsmarknadsstyrelsen skall tillgodose, om man utan vidare skulle övergå till ett revisionsystem, som måste innebära att eftersläpningen även på detta område kommer att bli ganska betydande. Jag tror det kan vara skäl att komma ihåg detta.

Innan jag slutar, vill jag beröra ännu en sak. I diskussionen om revisionsverksamheten har det antytts, att den överrevision, som finns inom arbetsmarknadskommissionen, inte skulle äga tillräcklig kontakt med den revisionsverksamhet och de principer för revisionen, som riksräkenskapsverket företräder. Denna uppfattning måste vara fullständigt felaktig, eftersom den jourhavande revisorn i arbetsmarknadskommissionen har bakom sig en mer än 16-årig chefstjänst inom riksräkenskapsverket och sålunda är väl förtrogen med detta verks principer. Dessutom sker ständigt samarbete och rådslagning mellan riksräkenskapsverket och överrevisorerna.

Jag har velat säga detta, herr talman, därför att arbetsmarknadskommissionens verksamhet har en säregen natur. Man kan inte där utan vidare på samma sätt som beträffande annan statlig verksamhet förenhetliga revisionen. Här finns det skäl att ta hänsyn till de särskilda omständigheter, som föreligga. Då jag inte har några personliga intressen att bevaka, så må det vara mig tillåtet inte bara att lämna denna förklaring, utan också att yrka bifall till det förslag, som statsutskottets majoritet har framlagt.

Herr statsrådet **Wigforss**: Eftersom jag bara skall säga några ord om just den fråga, som herr Karl Johan Olsson här har fört på tal, kanske jag får lov att göra det redan nu.

Det väcker måhända litet överraskning, att en fråga som skulle tyckas vara av så teknisk innebörd som den, huruvida riksräkenskapsverket bör omhänderha den kamerala revisionen eller inte, skall ha föranlett en stor debatt i statsutskottet och kluvit utskottet i två hälfter, där de, som bruka vara regeringens anhängare, nästan mangrant ha gått över till oppositionen, under det att de, som vanligen stå i opposition, understödja Kungl. Maj:ts förslag. Vad herr Karl Johan Olsson nu har yttrat hänger kanske — trots allt vad han har sagt — samman med att han har varit chef för arbetsmarknadskommissionen och tyckt att revisionen gått mycket bra utan riksräkenskapsverkets hjälp. Det är väl inte heller någon tillfällighet, att bland utskottets majoritet återfinnes en av överrevisorerna själva.

Vi ha inom regeringen även här försökt gå en medelväg och sagt, att överrevisorerna skola få fortsätta sitt arbete. Men vi ha inte kunnat bli övertygade om att just detta ämbetsverk med hänsyn till arten av sina arbetsuppgifter är så skilt från alla andra ämbetsverk, att man måste låta det ha en särskild revision, helt oberoende av riksräkenskapsverket. Jag är ganska övertygad om att därest chefer för olika ämbetsverk skulle få framlägga sina synpunkter beträffande respektive verks arbetsuppgifter, så skulle var och en av dem säga: »Våra arbetsuppgifter skilja sig i så många hänseenden från andra ämbetsverks, att nog vore det skäl att befria oss från riksräkenskapsverkets granskning.»

Om man här följde den hälft i statsutskottet, som vann i lottdragningen,

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
tror jag att det bara skulle leda till att man förr eller senare komme att säga: »Detta är en anomali. Ha vi en kameral revision, som överhuvud taget skall granska verksamheten inom olika ämbetsverk, så bör denna granskning gälla även arbetsmarknadsstyrelsen.» Resultatet skulle alltså bara bli, att frågan kommer upp på nytt.

Sedan nu andra kammaren med ganska stor majoritet har fattat beslut i överensstämmelse med reservanternas förslag, undrar jag om det verkligen kan löna sig att här riva upp en stor strid om ett undantag för detta nya ämbetsverk. Jag tror att man gör klokast, om man i detta fall följer reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson, Karl Johan: Anledningen till att jag begärde ordet omedelbart efter finansministern var, att man möjligen av hans yttrande trots allt kunde få intrycket, att det skulle vara någon hjärtesak för mig personligen att kämpa på den här linjen, därför att jag tyckte att det har »gått så bra» i arbetsmarknadskommisionen med överrevisionen.

Jag vill då bestämt säga, att jag inte alls tycker att det ur min synpunkt har »gått särskilt bra». I fråga om nit finns det ingenting att förebrå arbetsmarknadskommisionens överrevisorer. Jag har många gånger förargat mig över att de även i små och obetydliga angelägenheter ådagalagt ett sådant nit. Ur den synpunkten finns det alltså ingen som helst anledning för mig att intaga den ståndpunkt jag har gjort.

Jag skulle också vilja säga, att det aldrig skulle falla mig in att upptaga någon strid om huruvida länsstyrelsen i Örebro skall sortera under riksräkenskapsverket eller ha en egen specialrevision.

Medan jag har ordet, får jag kanske också erinra om vad riksräkenskapsverket i sitt yttrande till Kungl. Maj:t av den 25 februari 1947 konstaterar. Det kan vara bra att få detta med i kammarens protokoll. Granskningsmaterialet har, säger riksräkenskapsverket, mellan budgetåren 1938/39 och 1945/46 mer än fördubblats, och ansvällningen fortsätter genom administrationens utsträckning till allt flera områden av samhällslivet. Mera arbete tillkommer automatiskt bland annat på grund av uppbördsreformen och de sociala reformerna. Utredningens förslag till förbättring av verkets organisation, vilket förslag har godtagits av Kungl. Maj:t och riksdagen, siktar främst till en mera effektiv kontroll av statsinkomsterna, och granskningen av utgiftssidan måste redan nu mycket starkt stå tillbaka och kommer att få göra det i ännu högre grad, då arbetsuppgifterna ökas.

Herr statsrådet Wigforss: Det är ganska allmänt bekant, att riksräkenskapsverket icke utrustats och överhuvud taget ej kan utrustas med en sådan mängd av tjänstemän, att verket skulle kunna göra en fullständig revision. Revisionen får ske genom stickprov på olika områden, och om detta skulle leda till att en del av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet inte blir så grundligt granskad, får ju arbetsmarknadsstyrelsen i det hänseendet dela öde med alla övriga grenar av statsverksamheten. Men detta är intet argument för att en del av statens verksamhet skall vara undantagen från den revision, som alla andra måste underkasta sig.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Vad beträffar arbetsmarknadsstyrelsen, föreligger ett mycket starkt skäl för att räkenskaperna skola granskas *snabbt och effektivt*. Arbetsmarknadsstyrelsen tvingas nämligen inte sällan att mycket hastigt sätta i gång en speciell verksamhet, som ofta även upphör mycket snart. När det sedan kommer besked från riksräkenskapsverket om huru-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

vida man förfarit fel eller inte, är den verksamheten kanske för länge sedan avslutad och de människor, som varit direkt sysselsatta där, finnas kanske inte längre kvar i arbetsmarknadsstyrelsens tjänst. Då få ämbetsmännen i det centrala verket stå där med ansvaret och skammen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Efter denna diskussion om en del av utskottsutlåtandet skulle jag vilja göra den reflexionen, att en av orsakerna till att denna proposition har kommit på riksdagens bord som bekant är, att man icke ansett det tillfredsställande, att ett så stort verk som arbetsmarknadskommissionen skulle drivas i så lösa former som hittills har varit fallet. Man har ansett det önskvärt, att detta organ efter så många års verksamhet finge samma karaktär som statliga ämbetsverk i allmänhet. Men konsekvensen härav måste då bli, att arbetsmarknadsstyrelsen bör infogas i det revisionssystem, som anordnats för dessa statliga verk. Eftersom finansministern har lämnat kammaren, skulle jag med anledning av herr Karl Johan Olssons sista replik vilja säga, att vi på avdelningen inom utskottet ha undersökt denna sak. Därvid har det framgått, att arbetsmarknadsstyrelsen kan räkna med att per telefon få omedelbara besked från riksräkenskapsverket om huruvida en åtgärd kan anses vara godtagbar eller ej. Sedan tillkommer givetvis eftergranskningen av de olika detaljerna, och i fråga om dem kan riksräkenskapsverket givetvis inte omedelbart lämna detaljerade svar. Meningen är ju även, att överrevisorerna skola finnas kvar, och därigenom kan arbetsmarknadsstyrelsen få en viss säkerhet för att man inte handlar på ett sätt, som efteråt kommer att föranleda anmärkning.

Beträffande hela detta förslag vill jag meddela, att jag för min del vid början av behandlingen på avdelningen ställde det yrkandet, att denna proposition inte alls skulle upptagas till behandling, något som enligt min mening borde gälla även åtskilliga andra propositioner. Kungl. Maj:ts förslag framlades nämligen långt efter den ordinarie propositionstidens utgång, och man kan inte säga att det på något sätt skulle varit till men för riket, om ännu ett år fått gå och propositionen nästa år framlagts inom den ordinarie propositionstiden.

När man nu skall inrätta ett stort, permanent ämbetsverk, så är det ju mycket viktigt att noga bedöma, vilken omfattning organisationen skall ha. Visserligen innebär ju Kungl. Maj:ts förslag en viss minskning i jämförelse med arbetsmarknadskommissionens personalstat under senaste tiden, men man borde kanske ha använt ytterligare tid för att undersöka, om vissa arbetsuppgifter — även sådana som ej höra till de krisbetonade uppgifterna — verkligen permanent skola erhålla företrädare. Man får räkna med att den personalorganisation, som riksdagen nu fattar beslut om, i stort sett kommer att bestå kanske för mansåldrar framåt.

Mitt yrkande i detta hänseende sammanfaller med yrkandet i en motion, som här i kammaren väckts av herr Lundgren och i andra kammaren av herr Hagberg i Malmö. När detta yrkande blev avslaget, ansåg jag det bäst att inte ställa sig på den linjen, att man avsåg sig varje möjlighet att deltaga i frågans behandling. Jag har här velat framhålla, att det riktigaste enligt min mening hade varit att vägra upptaga denna proposition till behandling vid innevarande riksdag.

Vad beträffar delegationen för arbetslöshets- och försäkringsfrågor vill jag instämma i vad fröken Andersson har sagt. Möjligen skulle jag vilja tillägga, att arbetslöshetsförsäkringen inte är någon försäkring i egentlig bemärkelse, eftersom statsverket tillskjuter mycket stora belopp. Därför anser jag det oriktigt, att inte statens organ åtminstone har likställighet när det gäller

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

att avgöra dessa ärenden. Det kan ju komma att gälla ganska känsliga frågor, fall av arbetsvägran och liknande. Röstning inom delegationen torde bli aktuell huvudsakligen i sådana ärenden. Och då staten som sagt tillskjuter stora belopp, tycker jag att det är ett berättigat krav att inte den ena parten, alltså arbetslöshetskassorna, ensam skall få bestämma. I tvistiga fall bör det naturliga tillvägagångssättet vara att parterna söka övertyga varandra om vad som är det riktiga i stället för att bara avgöra sådana ärenden genom röstning. Är det klart, att ett ärende skall avgöras till arbetslöshetskassornas favör, så bör det naturliga vara att kassornas representanter övertyga generaldirektören och överdirektören genom att anföra saksäl och inte mot deras rättsuppfattning diktera delegationens beslut. Detta är pudelns kärna i denna fråga. Jag anser, att statsutskottet och riksdagen inte borde nonchalera statsverkets intresse av att på detta område bevaka sina insatser av penningmedel.

För min del har jag nedlagt en hel del arbete på den reservation, som är betecknad med nr 4. Det gäller där arbetsförmedlingarnas personalstater. Statsutskottet har beträffande den centrala organisationen prutat något på Kungl. Maj:ts förslag, men det är egentligen inte mer än två befattningshavare som strukits. När det gäller arbetsförmedlingarna ute i länen har utskottet föreslagit en minskning av organisationen i hela landet med netto 13 befattningshavare av de ungefär 1 500, som det rör sig om. Utskottet har dessutom flyttat om en del befattningshavare från ordinarie till extra ordinarie stat och vice versa. Därvidlag ha vi reservanter varit ense med utskottsmajoriteten. För min del har jag inom avdelningen gjort gällande, att man icke gått långt nog, då nu denna organisation skall bestämmas. Vi ha bemödat oss att penetrera hela detta vidlyftiga ärende. Vi ha genomgått de olika personalgruppernas arbetsuppgifter och sett efter, hur stor personal som kan anses behöflig i de olika länsarbetsnämnderna, för att dessa arbetsuppgifter skola kunna fullgöras. Det är på tre punkter som jag för min del har ansett, att man utan våda skulle kunna begränsa antalet befattningshavare. Ur allmän synpunkt är det ju önskvärt, att man så mycket som möjligt kan begränsa antalet befattningshavare, ty därigenom friställes ett större antal människor för själva produktionen.

Det gäller först inspektörerna för socialhjälpärenden. Arbetsmarknadskommissionen och även regeringen ha ansett, att inte samtliga dessa inspektörer skola tillsättas, förrän arbetslöshetsläget blir sådant, att man anser det behöfligt att planera arbetslöshetsåtgärder av olika slag, främst då igångsättandet av beredskapsarbeten. Jag kan för min del icke inse, att det är någon överhängande fara för en arbetslöshet av nämnvärd omfattning här i landet under den framtid, som vi nu kunna överblicka. Det kommer ganska säkert att dröja många år, innan någon verklig arbetslöshetskris kommer att hota här i landet. Om man inte tror, att dessa inspektörer komma att få något nämnvärt arbete av detta slag, så frågar jag mig, varför de överhuvud taget skola uppföras på personalstaterna. Skulle det i något område av landet relativt hastigt uppkomma ett behov av beredskapsarbeten, så finns ju den möjlighet, som har påvisats i reservationen, att Kungl. Maj:t kan anställa tillfällig arbetskraft för att lösa en sådan speciell uppgift tills förslag hinner underställas riksdagen. Reservanterna ha inte velat utesluta denna möjlighet, men ha ansett att man bör vara försiktig när det gäller att på personalstaten uppföra befattningshavare, om vilka man med säkerhet vet att de inte komma att kunna sysselsättas med sin egentliga arbetsuppgift. Vi ha därför föreslagit att 18 av dessa 20 inspektörer skulle strykas, medan två län skulle få sådana inspektörer, nämligen Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands län, där arbetslöshetsfrågorna sedan gammalt ha varit mera aktuella än annorstädes i landet.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

Nästa grupp som reservationen gäller är förste assistenterna i lönegraden Eo 18. De flesta av dessa befattningshavare torde vara kvinnliga. Vi ha ansett, att det inte behövs sådana kvinnliga konsulenter i samtliga länsarbetsnämnder. I vissa län kan det ju tänkas, att de ha en verklig uppgift att fylla. Vi ha försökt bedöma saken och funnit, att man till nöds skulle kunna säga, att sådana konsulenter äro behöfliga i 10 av länsarbetsnämnderna. I de 13 övriga nämnderna skulle man däremot kunna underlåta att anställa sådana konsulenter.

Häremot har invänts, att några redan tillsatta konsulentbefattningar då skulle behöva avvecklas. Det är emellertid i våra dagar ingen farlig sak att minska en personaluppsättning. Det är nu lättare än vanligt att placera människor i andra uppgifter.

Dessa konsulenter skulle, såsom det sades inom avdelningen av representanter för arbetsmarknadskommissionen, bland annat ha till uppgift att hålla föredrag ute på arbetsplatserna för den kvinnliga personalen, där de skulle framhålla, att kvinnorna inte skola vara hemma så mycket från arbetet. Men företagen själva ha ju det allra största intresse av att vidtaga sådana åtgärder som behövas för att det inte skall bli för mycket fridagar, och jag är säker på att staten inte behöver anställa särskilda konsulenter för det ändamålet.

En annan arbetsuppgift skulle vara att skaffa fram sådan kvinnlig arbetskraft, som eljest kanske inte skulle komma med i produktionen. Detta är i viss mån tveeggat. Enligt min uppfattning göra arbetsförmedlingarna allt för att skaffa arbetskraft till arbetsområden, där man anser att arbetskraft erfordras, huvudsakligast då till industrien. Men varifrån hämtas denna arbetskraft? Jo, i många fall tas den från andra företag och produktionsgrenar, som själva anse att denna arbetskraft mycket bättre behövs på deras områden. Många gånger uppstår faktiskt en konflikt mellan olika arbetsområden. Jag tror för min del inte, att staten bör engagera sig så hårt på denna punkt. Ofta är det ju landsbygdsnäringarna, som bli lidande.

Vidare har man sagt, att dessa konsulenter skulle hjälpa till med att skaffa fram arbetskraft till sjukhusen, den sociala hemhjälpen o. s. v. Gent emot detta ha vi inom avdelningen och utskottet framhållit, att praktiskt taget alla Sveriges landsting nu torde ha första distriktssköterskor anställda. Dessa torde genom sina kontakter och genom distriktssköterskor, andra sköterskor och deras släktingar och bekanta ha de allra bästa möjligheter att komma i förbindelse med före detta sköterskor, som äro gifta, eller andra lämpliga personer, som kunna åtaga sig halvtids- och ibland även heltidstjänstgöring. Jag vet att personal i stor utsträckning anskaffas just på det sättet både genom dessa första distriktssköterskor och personalföreståndarinnorna på lasaretten. Jag tror för min del inte, att huvudmännen för sjukvårdsinrättningarna ha känt något större behov av bistånd på detta område från länsarbetsnämnderna.

Det finns också andra synpunkter av liknande art som göra, att jag för min del tror att denna arbetsuppgift knappast kan anses vara överhängande i de flesta länsarbetsnämnder. Därför bör man kunna slopa de föreslagna konsulenterna åtminstone i 13 länsarbetsnämnder, såsom vi ha räknat med i reservation nr 4.

Den tredje kategori av befattningshavare, som vi i reservationen ha föreslagit minskad, är den som kallas koordinatorena, vilka skola samordna förmedlingsarbetet inom olika arbetsgrenar. Jag har en viss förståelse för att sådana tjänstemän kunna behövas vid de allra största länsarbetsnämnderna, men annars finns det ju redan inom länsarbetsnämnderna befattningshavare, i vilkas naturliga uppgift just måste ingå att ha överinseendet över hur de olika arbetsförmedlingsgrenarna verka och att samordna dem. Att särskilda koordinatörer

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
skulle behövas i samtliga länsarbetsnämnder har jag faktiskt svårt att bli övertygad om. I reservationen ha vi föreslagit, att sådana koordinatorskolor finnas endast vid de sju största huvudkontoren.

Sammanlagt innebär reservationens förslag i förhållande till utskottsmajoritetens en minskning med 41 befattningshavare. Utskottsmajoriteten har som sagt förordat en minskning med netto 13 befattningshavare. När man betänker, att det här rör sig om icke mindre än 1 500 befattningshavare, måste man konstatera att den föreslagna minskningen är obetydlig, men vi ha i alla fall ansett, att denna minskning har en viss betydelse. Då man nu går att inrätta ett permanent ämbetsverk på detta område, bör man iakttaga all möjlig försiktighet just därför att arbetslöshetsfrågorna mänskligt att döma icke komma att bli överhängande på länge. Snarare är det ju arbetsanskaffningsfrågorna, som äro brännande.

Man kan ibland fråga sig — det vill jag här inom parentes tillägga — om inte arbetsförmedlingarna i vissa län rent av äro för effektiva. I många fall lägga de ned större energi än som är nyttigt på att driva fram arbetskraft till nya och utvidgade industrier, och därigenom missgynnas landsbygden och de näringar, som utnyttja urgamla naturtillgångar, som icke kunna negligeras. Man har ibland tyckt, att det kunde vara måtta på den arbetsförmedling som sker. Från arbetsmarknadskommissionens sida har visserligen förnekats, att man skulle vara partisk, och jag tror inte att man på något sätt medvetet avser att vara partisk. Men i praktiken bli dock verkningarna i många fall sådana.

Jag kommer senare att på vederbörlig punkt yrka bifall till reservation nr 4.

Medan jag har ordet, skall jag kanske yttra mig även beträffande reservation nr 1, som jag förmodar att herr Karlsson i Munkedal kommer att beröra. På det sättet kan jag måhända slippa ifrån att begära ordet på nytt. Somliga av oss, som stå för utskottsmajoritetens förslag beträffande den tekniska byrån, ha haft den uppfattningen, att det kanske inte borde finnas någon teknisk byrå alls inom arbetsmarknadsstyrelsen. Vi anse det riktigare, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har den beredskapsorganisation, som behövs för att sätta i gång reservarbeten, om så skulle påfordras. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ju ändå alla de befattningshavare, som krävas för denna sak, och vidare måste styrelsen alltid ha den maskinpark som erfordras. Det är lämpligare, att en enda organisation handhar denna uppgift. Man har däremot invänt, att om det kommer upp ett behov, som hastigt måste tillgodoses, att igångsätta sådana arbeten som arbetsmarknadsstyrelsen anser behövliga, kan detta ske snabbare och planeras bättre, om även arbetsmarknadsstyrelsen har en sådan teknisk byrå, men det kan väl inte vara så förfärligt svårt för arbetsmarknadsstyrelsen, när den vädrar en sådan situation, att i tid skicka bud till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och orientera den, så att den vidtar de förberedande åtgärder som erfordras. Ett sådant samarbete måste ju ändå finnas, och Kungl. Maj:t kan ju befrämja det.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har visserligen inte varit glad åt detta förslag och har avstyrkt det, men styrelsen har själv talat om sitt skäl, och det är att den inte vill ha att göra med den mera sekunda arbetskraft, som det ofta blir fråga om att ta hand om, utan den tycker det är bekvämare att ha vanlig ordinär arbetskraft, men en sådan synpunkt tycker jag inte bör få vara bestämmande. Nu ha emellertid vi, som ganska bestämt ansett att den tekniska byrån inte bör finnas, och de, som varit mera tveksamma och velat pröva sig fram, enats om det uttalande som utskottets majoritet här har, nämligen att denna fråga bör omprövas efter någon tid för att se om man inte skulle kunna göra en ändring. Vi ha fått inskränka oss till att säga detta. Reservanterna i

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

reservationen nr 1 ha icke velat vara med om detta utan äro säkra på saken och vilja att man redan nu skall säga nära nog att arbetsmarknadsstyrelsen i alla tider skall ha hand om denna beredskapsorganisation. Jag tror det hade varit bättre, om man redan nu hade låtit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha hand om detta, så att man hade kunnat pröva hur det verkar, men jag har på denna punkt nu intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Ja, herr talman, denna utredning blev kanske litet för lång, men den är viktig därför att det är ett så stort verk, som nu skall bli permanent, och jag tycker därför att man inte skall nonchalera saken. Jag återkommer med yrkanden under de särskilda punkterna.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag har från mina utgångspunkter i stort sett ingenting av mera allmän beskaffenhet att anmärka mot det föreliggande utskottsutlåtandet, utom på ett par punkter. Jag syftar då inte på utskottsmajoritetens förslag i fråga om revisionen; den saken har tidigare i dag avhandlats mellan finansministern och herr K. J. Olsson. Jag skulle alltså vilja här i kammaren liksom jag tidigare har gjort i andra kammaren betyga min tacksamhet gent emot utskottet för den ingående och jag vågar också säga välvilliga behandling, som utskottet har ägnat denna stora och viktiga administrativa reformfråga.

Utskottsmajoriteten har beträffande arbetsmarknadsorganens personalbesättning gjort vissa justeringar i begränsande riktning. Jag förstår mycket väl, att när det gäller en så pass stor organisation med ett så stort antal befattningshavare som det här är fråga om, det kan finnas utrymme för olika uppfattningar, huruvida en viss befattningshavare är behövlig eller inte. Utskottet har stannat för att pruta ned personalorganisationen med jag vill minnas sammanlagt 13 befattningshavare. Jag säger ingenting om det; det kan godtagas utan vidare från min sida, men jag vill också säga kammaren med hänsyn till den reservation som föreligger på denna punkt, att det är min bestämda uppfattning efter den erfarenhet som jag har haft tillfälle att förvärva rörande arbetsmarknadsorganens enligt min mening mycket viktiga uppgifter, att man icke bör gå längre i restriktivitet, när det gäller personalbesättningen, än utskottsmajoriteten har gjort. Det är nämligen en förutsättning för att arbetsmarknadsorganisationen överhuvud taget skall kunna fylla sin uppgift, att den besitter en viss elasticitet och att den har en personaluppsättning som gör det möjligt att dirigera folk till sådana arbetsuppgifter som kanske hastigt komma på och som ha en mycket stor aktualitet. Det förhåller sig ingalunda på det sättet, att sedan arbetslösheten i stort sett är borta ur vårt land, arbetsmarknadsorganen till följd därav fått en mindre betydelsefull uppgift att fylla än de hade tidigare, när de hade att kämpa mot en mer eller mindre svårartad arbetslöshet. Tvärtom, hela utvecklingen inom vårt lands näringsliv i riktning mot allt större specialisering och hela den svårartade brist på arbetskraft som för närvarande råder, en brist som till mycket stor del sammanhänger med hela den långsiktiga befolkningssammansättningen i vårt land, gör att arbetsmarknadsorganen inom hela den framtid som vi nu kunna överblicka säkerligen komma att få uppgifter av mycket central betydelse, när det gäller vårt ekonomiska liv. Jag vill alltså än en gång understryka, att jag icke tror att man bör gå längre i restriktivitet när det gäller personaluppsättningen än utskottets majoritet föreslagit.

Jag skall inte gå in på någon närmare granskning av detaljerna i herr Mannerskantz' anförande på denna punkt. Jag vill bara slå fast, att herr Mannerskantz' ståndpunkt i denna fråga utgick ifrån den uppfattningen, att arbets-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
förmedlingarna åtminstone delvis för närvarande äro alltför effektiva. Jag vet inte om detta är belysande för uppfattningen på den sida som herr Mannerskantz företräder eller om det bara är herr Mannerskantz' personliga mening, men jag kan förstå, att man utifrån en sådan uppfattning kommer fram till yrkanden om en större begränsning av personalorganisationen. Jag tror inte att jordbrukarna i vissa situationer ha alltför stor benägenhet att dela den uppfattningen, att arbetsförmedlingen är alltför effektiv. Det låter inte på det viset, herr Mannerskantz, under jordbrukets högkonjunktur, när det gäller att få folk till skördearbetet eller när det gäller betkampanjen. Då ställer jordbruket de allra största krav på arbetsförmedlingens effektivitet. Arbetskraftsbehovet till vårens betkampanj kunde överhuvud taget inte fyllas på annat sätt än att hela landets arbetsförmedling fick kastas in på uppgiften att i tid förse våra betfält med den arbetskraft som behövdes.

Herr Mannerskantz talade om att socialhjälpinspektörerna skulle vara obehöfliga. Det är ju allom bekant, att dessa tjänstemän äro avsedda för att vi skola ha en beredskap för att kunna möta en försämring på vår arbetsmarknad, en vikande konjunktur i efterfrågan på arbetskraft. Inrättandet av dessa tjänster är alltså ett led i den beredskap som vi vilja upprätthålla gent emot en arbetslöshetskris. Det är inte meningen, att alla dessa tjänster skola besättas nu, men de skulle finnas inrättade, så att de vid behov kunna tillsättas. Om inte mitt minne sviker mig, är det bara två tjänster som för närvarande äro besatta, och för dagen föreligger icke någon aktuell fråga att besätta något ytterligare antal.

Ståndpunktstagandet till ett sådant spörsmål som detta är naturligtvis i viss mån beroende av hur pass viktigt man anser det vara, att samhället har en effektiv beredskap på arbetsmarknadsområdet. Anser man en sådan beredskap vara av mera underordnad betydelse, kommer man naturligtvis lättare fram till den uppfattningen, att sådana här tjänster inte behövas, men har man den uppfattningen, att en effektiv beredskap för att möta en försämrad konjunktur på arbetsmarknaden är av vitalt intresse för vårt folk, då är man inte så rädd för att ge arbetsmarknadsorganen och Kungl. Maj:t ett sådant här bemyndigande genom att man inrättar ett antal beredskapstjänster, som få tillsättas när behov därav uppkommer.

Herr Mannerskantz talade också om de kvinnliga konsulenterna och ifrågasatte deras behövlighet. Jag kan förstå att en viss tveksamhet kan göra sig gällande beträffande en sådan typ av befattningshavare. De äro ganska nya inom arbetsförmedlingen; de ha hittills verkat bara något eller några få år, och jag vill inte göra gällande att deras arbetsuppgifter helt och hållet ha stadgats, utan jag medger att man i viss mån söker sig fram. Men jag vill erinra kammaren om att i den svårartade brist på arbetskraft, som för närvarande råder i vårt land, är det en genomgående företeelse, att bristen på kvinnlig arbetskraft är större än bristen på manlig arbetskraft, och i det läget ha vi ansett, att det är av mycket stor betydelse, att man har några tjänster, som kunna ägna sig åt den kvinnliga arbetskraftens problem och åt undersökningar av möjligheterna att i största tänkbara grad kunna mobilisera kvinnorna för arbetsmarknaden. Vi ha ansett detta vara ytterst viktigt, och jag tror att när man lyssnar till företagsamhetens rop efter kvinnlig arbetskraft, man får den uppfattningen, att det inte är rätt att underlåta att göra vad som är möjligt för att få fram kvinnorna på arbetsmarknaden. Dessa kvinnliga konsulenter skola överhuvud taget syssla med alla de uppgifter, som sammanhånga med kvinnornas uppträdande på arbetsmarknaden, och de ha alltså en mycket betydelsefull uppgift att fylla.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

Fröken Andersson var i sitt anförande, som jag tyvärr inte hade tillfälle att höra, inne på frågan om sammansättningen av den delegation för behandling av arbetslöshetskasseärenden, som skall inrättas i den nya arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill erinra kammaren om att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna på denna punkt är den, att utskottsmajoriteten har biträtt Kungl. Maj:ts förslag att denna delegation skall bestå av fem ledamöter: verkets generaldirektör, dess överdirektör samt tre representanter för arbetslöshetskassorna, under det att enligt reservanternas mening arbetslöshetskassorna icke skola få mer än två representanter. Den majoritetsställning som representanterna för arbetslöshetskassorna enligt Kungl. Maj:ts förslag ha i delegationen förefinnes med andra ord icke i det av reservanterna framlagda förslaget.

Jag har ställt den frågan, vad det kan vara för intressen som ligga bakom reservationen. Jag har sett denna fråga, när den behandlades inom departementet, såsom ett led i strävandena att på olika områden av vårt samhällsliv så långt det är möjligt och lämpligt åstadkomma en decentralisering, en avbyråkratisering och en självstyrelse för olika samfund och korporationer. Det är i detta sammanhang, som jag vill sätta in denna fråga om en markerad självstyrelse för arbetslöshetskassorna. Det höjes inte minst från den sida som fröken Andersson tillhör ideligen klagomål över den tilltagande centraliseringen och den minskade självstyrelsen för olika korporationer i landet. Ja, fröken Andersson, nu ta vi ett steg i riktning mot att skapa en ökad självstyrelse, och då sätter sig fröken Andersson och hennes medreservanter emot det. Varför intar man bland reservanterna en sådan ställning? Ja, de anföranden som hållits visa enligt min mening vad orsaken är. Den är helt enkelt ett misstroende mot arbetslöshetskassorna och deras folk. Man misstror arbetslöshetskassornas representanter och tror att om de få majoritet i delegationen, skulle de icke kunna visa den objektivitet och oväld som fordras i offentliga uppgifter. Jag för min del har en annan uppfattning. Jag har ett ogrumlat förtroende till det sätt, på vilket arbetslöshetskassorna hittills ha förvaltats, och jag förväntar inga olägenheter av en sammansättning av denna delegation, sådan som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Mannerskantz yttrade i sitt anförande, att arbetslöshetsförsäkringen icke är en försäkring i egentlig bemärkelse och att det alltså gällde för staten, som får satsa stora belopp i dessa kassors verksamhet, att se om sina intressen samt att detta också vore ett skäl emot att ge kassornas representanter majoritetsställning. Jag vill då bara erinra herr Mannerskantz om hur situationen ser ut för dagen. 1946 uppburo arbetslöshetskassorna i landet ett samlat statsunderstöd av 4,2 miljoner kronor. I det beloppet ingick då förvaltningsbidrag till en viss del, alltså bidrag som äro direkt avhängiga av kassornas omfattning och icke av hur kassorna sköta sin verksamhet. Men om man nu ser på några andra siffror, finner man att kassorna under 1946 betalade ut nära 11 miljoner kronor i understöd och att medlemmarnas inbetalda avgifter uppgingo till inte mindre än 22 miljoner kronor. Även om man utgår från dessa siffror, kommer man alltså till att en sådan fördelning av delegationens sammansättning som Kungl. Maj:t föreslagit är ganska naturlig. Det är faktiskt så att kassornas övervägande inkomster i nuvarande situation komma från medlemmarna och icke från staten.

Herr Mannerskantz var också rädd för vägransfallen, som voro känsliga frågor. Han tvekade uppenbarligen om hur det skulle gå, om kassornas representanter hade majoritet. Ja men, herr Mannerskantz, kan man inte se på hur det varit hittills? Hur ha kassorna skött dessa även enligt min mening mycket känsliga frågor? Jag kan nämna ett exempel. År 1946 rapporterade

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
arbetsförmedlingarna sammanlagt omkring 650 vägransfall. Av dessa avstängde kassorna själva något över 500 fall från fortsatt understöd. Inte visa väl i varje fall dessa siffror, att arbetslöshetskassefolket skulle visa någon överdriven släpphänthet i prövningen av vägransfallen. Jag tror alltså att denna kammare handlar klokast, om den beträffande sammansättningen av denna delegation biträder utskottsmajoritetens förslag.

Däremot skulle jag vilja ta upp en annan fråga, där jag anser att utskottsmajoriteten har intagit en oriktig ställning, och det gäller frågan om arbetsmarknadscommissionen såsom ett byggande verk. Det gäller alltså med andra ord den med nr 1 betecknade reservationen vid detta utlåtande. Utskottsmajoriteten intar på denna punkt en mycket restriktiv ståndpunkt och förklarar att den för arbetsmarknadsstyrelsen ur beredskapssynpunkt föreslagna uppgiften att bedriva arbetsföretag i egen regi och att svara för beredskapslagring av arbetsmaskiner m. m. bör bli starkt begränsad. Det är alltså ett generellt omdöme. Utskottet förutsätter också ett förnyat övervägande av denna styrelsens uppgift. Reservanterna ha däremot inskränkt sig till det enligt min mening alldeles självklara påpekandet, att denna verksamhet skall vara begränsad under nuvarande förhållanden. Jag vill säga att när det gäller för oss i departementet att taga ställning till denna fråga, så var det min absoluta uppfattning, att om vi icke skola ta ett steg tillbaka beträffande möjligheterna att driva en hygglig arbetslöshetspolitik här i detta land, så skola vi behålla arbetsmarknadscommissionen som ett byggande verk. Jag har själv haft tillfälle att under ett år arbeta som tjänsteman i arbetsmarknadscommissionen, och jag vill till fullo betyga denna min uppfattning, att arbetsmarknadscommissionen måste ha byggande resurser, om vi icke skola få en försämrad arbetslöshetspolitik. Bland de utanför statsmakterna stående organisationer, som ha hörts över denna punkt, är det en, som enligt min mening på ett alldeles särskilt sätt bör företräda den erfarenhetsmässiga sakkunskapen på detta område, nämligen landsorganisationen, vars ledning ju under årens lopp bör ha haft tillfälle att bilda sig en ganska god uppfattning på denna punkt. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att landsorganisationen i sitt yttrande i propositionen uttryckligen säger: »En effektiv arbetslöshetsbekämpande politik måste otvivelaktigt förutsätta, att det centrala arbetsmarknadsorganet skall ha möjlighet att självt anordna sysselsättningsskapande arbeten.» Det råder för övrigt ingen skillnad på denna punkt mellan arbetsmarknadscommissionens och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning. Båda dessa statliga organ anse, att den riktiga lösningen är att även arbetsmarknadscommissionen skall ha byggande resurser. Det verkade av herr Mannerskantz' anförande som om det föresvävade honom, att man skulle kunna liksom ersätta arbetsmarknadsstyrelsen med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i den byggande verksamheten, och jag tror att det är många som ha den uppfattningen. Jag skulle vilja säga att den lösningen är omöjlig. I investeringsreserven ingår det arbeten av snart sagt alla slag, som statliga och kommunala myndigheter företaga eller som stödas av dem. Det är alldeles självklart, att man vid en skärpning av arbetsmarknadsläget skall låta de byggande verken själva sköta sina egna byggnadsföretag — det är ingen tvekan på den punkten — men jag tror inte att man därigenom klarar upp situationen. Låt oss bara taga ett litet exempel! Se på de smärre kommunerna! Det finns många kommunala byggen som kunna behöva sättas i gång i en svår arbetslöshetssituation, byggen som normalt icke falla inom en statlig myndighets verksamhetssfär. Om man i dessa fall t. ex. har den hållhaken på de enskilda entreprenörfirmorna, att arbetsmarknadscommissionen kan övertaga ett arbete och genomföra byggandet, tror jag att detta är enbart till gagn. Överhuvud

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

taget har arbetsmarknadskommissionen sin betydelse som ett byggande verk, när det gäller att snabbt och smidigt bemästra kanske hastigt påkommande och lokalt begränsade arbetslöshetssituationer, där man snabbt måste sätta in ett arbetsobjekt för att kunna sysselsätta folk. Då har arbetsmarknadsstyrelsen en specialtränad organisation för detta ändamål, som är förberedd på detta och så att säga ligger i beredskap för att utföra arbetsuppgifterna. Jag vill inte på något sätt lasta väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men om denna styrelse har en mångfald viktiga och ur samhällets synpunkt betydelsefulla arbeten i gång, så är det ju inte säkert, att man lika snabbt kan få fram ett intresse hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att starta ett arbete, som är av tillfällig natur och ur väg- och vattenbyggnadsstyrelsens synpunkt kanske av totalt underordnad betydelse. Det måste ur alla synpunkter förhålla sig på det sättet, att om jag har ett arbetsmarknadsorgan, som har möjlighet att i begränsad omfattning, när så befinnes lägligt, utföra byggnadsarbeten, så stärker jag därigenom effektiviteten av den beredskap som jag har gent emot arbetslösheten.

Jag vill också på denna punkt tillägga, att vi behöva en teknisk byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen, hur vi än bära oss åt. Arbetsmarknadsstyrelsen har hand om hela generalplaneringen mot arbetslösheten, och denna generalplanering kan icke utföras utan att man har en uppsättning av tekniker och tekniker av god kvalitet i arbetsmarknadsstyrelsen. Men jag är väldigt rädd för att dessa tekniker skola bli enbart skrivbordsteoretiker. Jag tror att det är ytterst viktigt att så att säga hålla andan levande inom denna kår av tekniker genom att de även då och då få syssla med praktiska arbeten och att alltså arbetsmarknadsstyrelsens byggande verksamhet bibehålles.

Utskottets majoritet är lika tveksam om beredskapslagringen av maskiner och annan arbetsutrustning. Jag vill då säga, att utan ett visst beredskapslager av maskiner, av arbetsredskap och av förläggingsmateriel m. m. kunna vi inte tala om att vi ha någon effektiv beredskap gentemot en arbetslöshetskris. Om vi inte låta detta beredskapslager ligga hos arbetsmarknadskommissionen, måste vi lägga detta lager hos någon annan myndighet — det är hela sanningen.

Jag vill slutligen säga, att det beredskapslager, som arbetsmarknadskommissionen på detta sätt håller, inte i dagens läge ur statsmakternas synpunkt är någon kostnadskrävande affär. Arbetsmarknadskommissionen har nämligen nu, när arbetslösheten har gått ned och den inte behöver använda de ifrågasvarande maskinerna själv, ordnat en omfattande uthyrningsrörelse från kommissionens förråd. Jag kan nämna, att statsverkets inkomster på denna uthyrningsrörelse under förra året uppgingo till icke mindre än 1 776 000 kronor. Då samtidigt utgifterna för förrådsrörelsen uppgingo till 1 771 000 kronor, blev det faktiskt för statsverket en vinst på något över 5 000 kronor på de beredskapsförråd, som arbetsmarknadskommissionen har hållit.

Jag tror att kammaren skulle på den punkten intaga den ur saklig synpunkt riktigaste ståndpunkten, om kammaren biträdde den till utskottets utlåtande fogade, med nr 1 betecknade reservationen.

Fröken **Andersson** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag måste bekänna, att herr statsrådets sätt att argumentera är litet förvånande. Herr statsrådet frågade, vilka intressen som ligga bakom våra reservationer. Jag vill bara till detta kort och klart säga, att för min del lägger jag in däri, att det skall vara klara linjer, så att icke de, som skola kontrolleras, själva diktera den kontrollerande myndighetens beslut. Jag kan skicka tillbaka frågan och ställa den så: vilka intressen ligga bakom social-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
styrelsens, statskontorets, socialvårdskommitténs, länsstyrelsernas i Stockholms och Göteborgs och Bohus läns kraftiga avstyrkande av detta? Det är väl ändå egendomligt, att det i detta sammanhang skall talas om att man misstror eller icke misstror arbetslöshetskassorna. Det är inte fråga om det, herr statsråd, och det trodde jag var klart på den sidan.

Jag håller för min del på hela denna verksamhet och är ivrig att söka ordna den så, att den inte skall kunna misstydas — förr i världen var det som bekant så. Därför skall man inte inrätta en delegation med den sammansättning Kungl. Maj:t föreslagit. Jag antar att det från annat håll kommer ytterligare utläggningar i fråga om de principiella betänkligheterna däremot, varför jag inte skall gå in på dem nu.

Herr statsrådet säger, att 4,2 miljoner av kassornas medel vore statsmedel och resten vore de försäkrades medel. Jag vill bara påminna om att efterhand som verksamheten växer, växer också statens bidrag till kassorna, och 4,2 miljoner kronor anses till och med på samtliga håll numera också vara pengar.

Arbetslöshetskassorna, säger statsrådet, ha inte varit släpphänta. Nej, det ha de icke, men de ha inte heller hittills kontrollerat sig själva, utan det har varit socialstyrelsens uppgift.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Sedan arbetsmarknadskommissionens hittillsvarande chef och statsrådet Mossberg redan utvecklat de synpunkter, som jag närmast hade tänkt anföra, skulle det kanske inte vara så mycket att tillägga. Det får väl då betraktas som en förmildrande omständighet för att jag nu tar till orda, att det kanske inte kan anses alltför olämpligt att också en lekmans ord få komma fram i denna debatt.

Statsutskottets tredje avdelning har företagit en mycket kritisk granskning av den föreliggande propositionen, men hela utskottet, med de undantag som framgå av reservationerna, har i huvudsak godkänt regeringens förslag till uttalanden och åtgärder.

Avdelningen har, kan jag gott säga, varit mycket kritiskt inställd emot detta Kungl. Maj:ts förslag, ty det gäller ju att här göra en kommission till ett permanent ämbetsverk. Det är visserligen fråga om en kommission, som går på sitt fjärde decennium, och det är ju inte fråga om att förlänga livet på en dagslända. Men det är ändå alltid en allvarlig sak att förvandla en kommission till ett permanent ämbetsverk, och detta har varit liksom grundsynen för statsutskottets tredje avdelning, när den anlagt sina kritiska synpunkter på förslaget. Nu har herr statsrådet förklarat, att de avvikelser, som förordas från utskottets sida, utom i det fall då lotten gynnat opponenterna, kunna godtagas.

Jag vill till vad som här ytterligare sagts såväl av herr K. J. Olsson som av herr statsrådet beträffande den tekniska byrån, som avhandlas här i reservationen nr 1, bara tillägga, att vill man komma ifrån denna både av statsmakterna och av arbetarna som olämplig ansedda understödslinje, så skall man följa reservanterna på den punkten.

Jag representerar ett län, där arbetarna visserligen ha måst ta understöd under svåra tider. Men jag kan försäkra, att de ha känt detta förhatligt, fastän de måst göra det med hänsyn till sina familjer och sig själva. De vilja emellertid helst ha något produktivt arbete att utföra, och det är nödvändigt att det ordnas så, att sådana arbeten kunna sättas i gång hastigt. Vi veta att det även under högkonjunktur förekommer att företag nedlägga sin verksamhet — det har förekommit t. o. m. alldeles nyligen och med ganska kort varsel — och då är det nödvändigt att arbeten finnas planerade, så att de kun-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

na sättas i gång, helst naturligtvis i den ort där företagsnedläggelsen äger rum.

Vidare vill jag som ett komplement till vad som redan har anförts påpeka, att när utskottets majoritet förordar en undersökning om inte arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att bedriva arbeten i egen regi väl ändå skulle kunna handhavas av väg- och vattenbyggnadsverket, kommer just genom det uttalande, som utskottet gör, den tekniskt utbildade personalen på ifrågavarande byrå att förnimma en så stor osäkerhet att, fruktar jag, denna byrå kan få bara sekunda arbetskraft, vilket varken är lämpligt eller klokt på något sätt. Det är riktigt, som herr Mannerskantz sade, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avstyrkt denna anordning. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fordrar ju en för sina uppgifter fast och trimmad arbetarkår, och den vill inte laborera med någon sekunda arbetskraft. Men det måste ju arbetsmarknadskommissionen göra. Om en fabrik av något slag lägges ned, måste arbetarna därstädes — som kunna sin sak på det speciella området — kanske gå ut i grovarbete eller annat arbete, och då kan denna arbetskraft åtminstone till en början vara mindre god för den nya uppgiften.

Det är helt enkelt nödvändigt att på denna tekniska byrå ha den fullgoda ledning, som jag skulle tro nu finns där. Jag har inte möjlighet att betygsätta denna arbetskraft, men vi ha i det län jag representerar kommit i kontakt — tekniskt och organisatoriskt — med de krafter, som finnas där, och vi ha endast gott att säga om deras förmåga att lösa mycket svåra problem.

Jag skulle vidare säga ett par ord särskilt i anledning av vad fröken Andersson anført beträffande reservation nr 2. Fröken Andersson åberopade en hel rad myndigheter, bl. a. socialstyrelsen, som mycket starkt avstyrkt den föreslagna anordningen med en särskild delegation inom arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill då tillägga, att den i socialstyrelsen närmast ansvarige ämbetsmannen, alltså den person som bäst känner dessa arbetslöshetskassor och det ansvar, med vilket deras ledningar handlägga de ärenden, som det här är fråga om, oförbehållsamt har tillstyrkt den anordning, som av utskottet förordas. Om man från motsatt håll åberopar myndigheter, har jag nog lika stor rätt att åberopa detta förhållande, och jag vill också ge uttalandet av denne ansvarige ämbetsman mycket stort vitsord. Jag kan för övrigt tillägga, att skulle det mot förmodan visa sig en tendens till maktmissbruk, så är det ingen som helst svårighet att vidtaga sådana anordningar att detta maktmissbruk stävjas eller hindras. Men det skulle utan tvivel verka inte bara nedslående utan kanske rentav hindrande för arbetslöshetskassornas utveckling, om man nu inte skulle visa dessa kassor det förtroende som detta förslag innebär.

Beträffande vad som vidare har anförts om reservationen nr 3 skulle jag bara vilja säga, att jag ingalunda blev övertygad av finansministerns framställning, som jag nog måste säga var anmärkningsvärd. Jag har inte tidigare hört något statsråd åberopa sådana argument: här skulle alltså herr K. J. Olsson och överrevisorn, herr Mårtensson i andra kammaren, ha påverkat statsutskottet och dess tredje avdelning att intaga den ställning det tagit därför att just dessa herrar sutto med i utskottet. Jag vill inte gärna polemisera emot finansministern, men jag är tvungen att tillbakavisa vad han här har sagt i detta hänseende. Dessa herrar ha visserligen i sin fulla rätt som ledamöter i avdelningen där haft sin talan och framfört sina synpunkter, men avdelningen har utan hänsyn till deras speciella sakkunskap på området ändå granskat förhållandena och kommit fram till den uppfattningen att det skulle både för arbetsmarknadsstyrelsen i dess helhet och för det allmänna

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

vara bäst med en kameral revision i styrelsen. Vi ha gjort detta helt obundet och utan att på något sätt känna oss undertryckta av vare sig kommissionens chef eller överrevisorn.

I reservationen nr 4 ha herr Mannerskantz och de reservanter, som han fick med sig på den punkten vid utskottets behandling in pleno, föreslagit en ytterligare beskäring av tjänster. Det är, som statsrådet Mossberg sade, ett stort verk det här gäller. Det är fråga om över 1 500 befattningshavare, från chefen och ned till skrivbiträdena. Vi ha »tågat» och dragit i dessa befattningar och försökt minska deras antal. Vi ha försökt ta hänsyn till de sakskaäl, som kunnat föreligga för en minskning, och vi ha kommit fram till att det ursprungligen föreslagna antalet befattningar skulle kunna utan vidare minskas med 13. Men trots herr Mannerskantz' långa motivering och långa utläggningar på den punkten måste jag ändå säga, att när han ytterligare vill minska antalet med ett 40-tal, har han nog tagit till så där på en höft. Trots att han här åberopade olika kategorier av befattningshavare, som man skulle kunna undvara, har han tagit detta mera såsom en skrivbordsprodukt under arbetet i tredje avdelningen, och på sådana grunder har inte avdelningens majoritet kunnat förorda denna minskning.

Herr Mannerskantz säger nu, att vår arbetsförmedling egentligen är för effektiv. Jag vill då påpeka, att riksdagen vid upprepade tillfällen, herr talman, har rekommenderat och begärt ökad effektivitet hos arbetsförmedlingen. Det är dessa riksdagsbeslut, som myndigheterna sedan ha effektuerat, vilket ju inte hindrat att också avdelningen har tyckt att man på vissa områden har börjat syssla med problem, som man kanske kunnat ligga på; man har t. ex. börjat ordna med mycket invecklad musikförmedling och en del andra ting. Detta har avdelningen tyckt att man kunde ta litet lättare på, och den har också rekommenderat det. Men i övrigt har det varit avdelningens mening, att då vi nu i alla fall skola organisera ett så stort verk som detta, måste det ju självfallet vara effektivt. Annars skulle dessa 1 500 människor gå där och liksom mala tomt, men det är inte avdelningens och statsutskottets mening. Vi vilja ha en effektiv verksamhet på detta område och en verksamhet, som självfallet inte ensidigt gynnar den ena näringen på den andras bekostnad. Rent objektivt tror jag inte heller man kan säga — vilket man kunde tro sig höra av tonfallen i herr Mannerskantz' anförande — att industrien gynnas på lantbrukets bekostnad. En mycket viktig angelägenhet, som man är i färd med nu och som en del av dessa tjänstemän skulle syssla med, är att t. ex. försöka få ut smärre industrier på landsbygden, vilket ju landsbygdens folk har godkänt och velat understödja.

Ja, herr talman, jag skall med hänsyn till vad som tidigare har anförts inskränka mig till det nu sagda. Jag vill sluta med — då jag förmodar, att reservationen nr 1 kommer att ställas emot den föredragna punkten i utskottets utlåtande — att hemställa om bifall till den reservation under 1), som har avgivits av herrar Karl Andersson m. fl., och jag återkommer med yrkanden i de särskilda punkterna, då de föredragas.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Först en replik till herr Mannerskantz. Jag skall bli mycket kortfattad.

När jag förde på tal vikten av att den reviderade myndigheten kunde stå den reviderande till tjänst med vissa upplysningar, anförde herr Mannerskantz mycket riktigt att det går för sig även då det gäller riksräkenskapsverket. Jag vill framhålla två ting. Det ena är att det självfallet är lättare att ge sådana råd för dem, som fortlöpande följa med arbetet inom arbetsmarknadsstyrelsen, än för dem, som inte ha en sådan fortlöpande befattning med styrelsen och dess

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

verksamhet. Det andra är att riksräkenskapsverket självt erkänner att det inte kan klara den sidan av saken.

Jag citerar återigen riksräkenskapsverkets skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet av den 25 februari 1947; det skadar inte att de rader, som där stå om den saken, komma in i riksdagens protokoll. Det står så här: »Den av riksräkenskapsverket bedrivna upplysningsverksamheten har hittills i huvudsak varit av s. k. passiv karaktär d. v. s. inneburit ett besvarande av till ämbetsverket inkomna förfrågningar rörande rätta tolkningarna av olika författningar m. m. Bestämmelser härom finnas intagna i den för ämbetsverket gällande instruktionen. Den nu berörda verksamheten har tagit en betydande omfattning, vilket haft till följd att i allmänhet *rätt lång tid plägar förflyta, innan de önskade svaren kunna avgivas.*» Kommentarer torde, herr talman, vara överflödiga på denna punkt.

Sedan skulle jag kanske beträffande effektiviteten av den revision, som nu föreslås, här också vilja citera några rader ur samma yttrande. Det kan inte skada att också de komma med i riksdagsprotokollet. Det står så här i denna skrivelse: »Särskilt allvarligt finner ämbetsverket det vara, att varje år ett betydande antal räkenskaper måste avskrivas såsom *helt ogranskade*. Under innevarande budgetår har riksräkenskapsverket sålunda fattat beslut om att räkenskaper till ett folioantal av närmare 1 300 000 icke skola utlämnas till granskning.» Kommentarer torde, herr talman, även på denna punkt vara överflödiga.

Sedan bara ett par korta kommentarer till några yttranden av herr Mannerskantz.

Herr Karlsson har redan berört herr Mannerskantz' uttalande om att arbetsförmedlingen är för effektiv. Jag skall bara till det som redan har sagts lägga, att herr Mannerskantz' yttrande ej bör få tolkas på det sättet, att arbetsförmedlingsmänniskorna lägga an på att ta arbetskraft från jordbruket eller landsbygden och placera den i nya och utvidgade industrier. Jag tror inte att herr Mannerskantz kan mena så men finner det nödvändigt att fritaga arbetsförmedlingsmänniskorna från varje sådan misstanke. Den erfarenhet jag har av deras arbete ger mig anledning att säga, att de i stort sett sköta sitt arbete tämligen neutralt.

Sedan talade herr Mannerskantz om att anledningen till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte ville ha den byggande verksamhet, som bedrivs av arbetsmarknadskommissionen, är den, att styrelsen inte vill ha sekunda arbetskraft. Måhända kan ordet sekunda här ge anledning till en del missförstånd, och jag skulle gärna vilja säga, att det förhållandet att en människa blivit arbetslös ingalunda behöver betyda, att hon är sekunda arbetskraft. Det kan gälla människor, som i sin tidigare gärning i t. ex. en industri som lägges ned kunna vara hundraprocentigt effektiva, men som, när de komma in på t. ex. byggnadsverksamhet, anläggningsarbeten och sådant, långt ifrån äro lika effektiva därför att de inte äro yrkesarbetare. Och det är självklart, att ett verk, som normalt driver en byggande verksamhet, hellre vill ha yrkesarbetare än människor, som skola läras upp.

Herr von Heland: Herr talman! Vi riksdagsmän sitta här i riksdagen och bedöma näringslivets organisation och skötsel och tro, att vi äro tillräckligt sakkunniga för att kritisera näringslivets män och statens egna tjänstemän, vi planhushålla och vi rekommendera rationaliseringar — men ack, herr talman, hur sköta vi vårt eget arbete? Är det någon riksdagsman, som inför det arbetsätt vi nu prestera i dessa vårdagar vill påstå, att vi själva arbeta rationellt? Vi rekommendera oss sannerligen icke såsom några rationaliseringsexperten.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
Jag vågar sålunda som ett exempel nämna, att nu föreliggande ärenden omöjligt kunna ha prövats med tillräcklig omsorg av riksdagens ledamöter. Jag tror att jag själv är rätt van vid att läsa utlåtanden och andra skrivelser, men jag kan absolut inte hinna läsa och lära mig alla de många och viktiga ärenden, som nu löpande band presenteras kamrarna. Jag vågar påstå att inte heller utskottets och avdelningens ledamöter i detta fall kunnat med tillräcklig omsorg ha prövat detta ärende.

Det är endast en av reservationerna, som jag i detta sammanhang vill yttra mig om, nämligen reservationen nr 2). Jag instämmer i den kritik, som framförts av herr Mannerskantz och fröken Andersson, ty jag anser, att statens representanter skola ha det större inflytandet vid bedömandet av utbetalningar av arbetslöshetsmedel. Nu säger herr statsrådet, att detta inte är riktigt, eftersom de försäkrade betala över 20 miljoner och staten endast 4,2 miljoner. Det är inte de där summorna, som äro för mig avgörande, utan det viktigaste är väl, att inte en arbetslöshetspolitik bedrivs, som medför en minskad produktion, och det är ur den synpunkten som jag anser det vara så betydelsefullt hur arbetslöshetskassornas medel utbetalas.

Emellertid borde man för ett bedömande av frågan ha studerat, hur arbetslöshetskassorna nu verkställa utbetalningarna och om de gällande principerna äro de riktiga.

Vid en remissdebatt påpekade jag vissa egendomligheter i det avseendet och begärde, att utskottet skulle undersöka vissa frågor och redovisa resultatet av undersökningen för riksdagen. Det har man naturligtvis inte hunnit med, därför att propositionerna i arbetslöshetsfrågorna kommo så sent och därför att arbetet nu så starkt måste forceras.

Herr statsrådet angav, att arbetslöshetskassorna handla mycket försiktigt. Ja, det är möjligt att de göra så som regel — jag kan inte bedöma det, ty jag sysslar inte med sådant i vanliga fall. Jag skulle emellertid gärna velat ha en redovisning i fråga om detta, ty de exempel jag lämnade gävo inte samma intryck av försiktighet.

Herr talman! Det hade varit önskvärt att få klarlagt, i vilken utsträckning min kritik var berättigad. Jag har nu inte kunnat få någon sådan redovisning och det beror naturligtvis på att vi i dessa varma somrardagar inte arbeta på ett tillräckligt rationellt sätt utan ta emot sådana här omfattande och viktiga propositioner, så att vi måste behandla dem i mycket hastig takt.

Herr Bergvall: Herr talman! Det är självfallet, att herr von Heland har rätt i sin uppfattning, att vi särskilt fram mot riksdagens slut ingalunda ha fått den tid på oss, som skulle behövas för ett grundligt penetrerande av den mängd frågor, som vråkas över oss. Och jag förmodar, att det i detta hus inte finnes någon delad mening om att förhållandena i år varit alldeles speciellt oefterrättliga och att man inte rimligen kan fortsätta på det här sättet. Men vi äro nu i denna situation och kunna inte råda bot på den omedelbart utan få försöka att ta ställning till frågorna så gott vi kunna.

För min del har jag begärt ordet här för att knyta några reflexioner till reservationerna 3) och 4), av vilka jag kan ansluta mig till den ena men inte till den andra. Jag gör det, därför att jag i någon mån deltagit i avdelningens arbete vid förberedandet av detta utskottsutlåtande, ehuru jag inte har haft tillfälle att ta del i detta arbete i dess helhet och inte heller att vara närvarande vid utskottets behandling av frågan.

Vad reservation 3) beträffar, måste det för mig ligga till på det sättet, att man för att föranstälta en särskild revisionsform i ett visst fall måste kunna prestera en motivering, som säger, att denna institution, detta verk etc. företer

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

så alldeles specifika förhållanden, att man därför måste ha avvikande regler. När jag lyssnat till debatten i dag och till de argument, som ha framförts under utskottsbehandlingen, har jag inte kunnat komma ifrån, att reservanterna ha rätt i sitt positionstagande här, och vad herr Karl Johan Olsson anfört har inte kunnat övertyga mig om motsatsen. Det är möjligt, att vår statliga revision överhuvud taget är svag i vissa avseenden; jag vill inte förneka, att det kan behövas omläggningar och andra åtgärder, men då får man väl angripa det problemet på ett annat sätt.

Jag tror sålunda, att den motivering, som anförts från reservanternas sida i reservation nr 3), håller och att man alltså kan acceptera Kungl. Maj:ts förslag på den punkten.

Reservation 4) rör ett ömtåligare kapitel. Jag undrar, om det finns någon i denna kammare, som inte är skrämmd inför den utomordentligt stora personalstat, som det är fråga om för det verk, som här skall — jag höll på att säga nyinrättas men låt mig i stället säga permanentas. Var och en, som har någon blick för den nuvarande situationen, måste ju säga sig, att det är utomordentligt allvårsligt att för statlig verksamhet engagera en så betydande skara människor, som det här är fråga om, och att i viss mån låta den verksamheten svälla. Jag tror, att uppgifter, som lämnats i ett interpellationssvar i andra kammaren, visa att det från tiden före kriget ägt rum en sådan kolossal ansvällning av den statliga apparaten, att man med skäl kan hysa farhågor och har all anledning att säga, att vi måste vara utomordentligt försiktiga i nuvarande situation, då det från alla områden av näringslivet — jag känner i varje fall intet undantag — med fog ständigt säges, att vi inte ha tillräckligt med arbetskraft.

Från den utgångspunkten måste jag säga, att jag utomordentligt väl förstår den inställning, som reservanterna ha. När jag ändå inte kan ansluta mig till denna reservation, beror det på att jag inte har kunnat frigöra mig från att det ligger en viss godtycklighet i själva positionstagandet. Det sker en utplockning av befattningar, för vilken jag inte kunnat få någon tillfredsställande motivering. Jag har själv i olika sammanhang haft anledning att syssla med sådana här organisatoriska spørsmål, och jag vet, hur svårt det är att plocka ihop organisationen, så att den blir funktionsduglig i alla sammanhang, och jag vet, hurusom ett plockande på organisationen utifrån ofta kan göra mycket större skada än nytta.

Ehuru jag inte har något odelat förtroende för Kungl. Maj:t i alla avseenden, vilket kanske framgår av mitt uppträdande här i kammaren, tror jag faktiskt inte, att vi från rent sakliga utgångspunkter i detta sammanhang ha att göra någonting annat än att rösta för bifall till utskottets hemställan, men utomordentligt starkt stryka under det påpekande, som finns i utskottsbetänkandet, att den omständigheten, att denna organisationsplan fastställes, ingalunda innebär, att alla där upptagna befattningar skola tillsättas, utan så länge det överhuvud taget med hänsyn till förhandenvarande situation finns någon möjlighet att lämna befattningar obesatta, skall man också göra det. Jag går ut ifrån att såväl den nya arbetsmarknadsstyrelsen som Kungl. Maj:t skola inse, att med den situation vi för närvarande ha på arbetsmarknaden, är det ett missgrepp med hänsyn till landets samlade intressen att bara därför att denna organisationsram är fastställd också plocka in fullt av folk på alla befattningar. Jag tycker, att vad man här kan göra är att understryka, att man bör ta all den tid på sig, som överhuvud taget är möjlig, för att växa i den här kappan, så att man inte låter administrationsapparaten svälla i onödan.

Med den utgångspunkten och den motiveringen, herr talman, kommer jag

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
att på denna punkt rösta för utskottets hemställan. Jag tror inte på möjligheten att under en kortvarig utskottsbehandling plocka ut de befattningshavare, som man inte skall acceptera. Jag tror inte på möjligheten att göra det tillräckligt objektivt, tillräckligt grundligt och i tillräcklig utsträckning baserat på noggranna undersökningar. Men mina allmänna sympatier finnas bakom den tankegång, som man ger uttryck åt i reservation 4), trots att jag sålunda måste rösta för utskottets betänkande. Jag kan bara hoppas på att man måtte se till att här blir någon rask marsch fram för att fylla hela denna personalkader, i den mån det inte bara är fråga om övertagande av gamla befattningshavare.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Mannerskantz**, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast säga, att någon kortvarig och lättvindig behandling har avdelningen faktiskt inte ägnat detta ärende. Jag skulle tvärtom vilja påstå, att detta är det ärende, som vi ha lagt ned den mesta energien och mödan på av alla ärenden vi ha haft denna riksdag. Att herr Bergvall varit där mycket kortvarigt vet jag nog, men det hindrar inte, att vi ha stått i ganska enträget och hållit på med detta ärende dag efter dag samt penetrerat det, som vi tycka, så noga man överhuvud taget kan göra det.

Häri instämde herr *Andersson, Gustav Emil*.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag kunde inte avhålla mig från att begära ordet, då jag hörde herr inrikesministerns utläggningar i frågan om den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen, att kontrollen över arbetslöshetskassorna skall utövas av en delegation, där dessa kassors egna representanter ha majoritet. Herr statsrådet fann sig föranlåten — av vilka anledningar förstår jag inte riktigt — att fråga, vilka intressen som skulle ligga bakom den av reservanterna hävdade uppfattningen. Jag skall inte, herr talman, svara med någon motfråga om vilka intressen, som ligga bakom Kungl. Maj:ts förslag, ty den frågan är mycket lätt och enkel att besvara.

Det var alltså fråga om motiven och intressena bakom reservanternas förslag. Dessa intressen ha för mig varit så självklara, att jag nästan är generad att behöva utveckla dem inför ett statsråd, som är jurist. Så vitt jag kan förstå består kontrollen över arbetslöshetskassorna i varjehanda beslut, där det kommer an på i vilken utsträckning och under vilka förhållanden de skola erhålla statsbidrag till den verksamhet de utöva. Det är sålunda i all enkelhet ett av de otaliga fall, där enskilda av det ena eller andra slaget stå som sökande gentemot staten, ha sina anspråk mot staten. Man har sålunda klara intressemötsättningar att utgå från; det är fråga om hur mycket kassorna skola få, det är fråga om huruvida de inte skola få någonting alls o. s. v. Det gäller i varje fall i stor utsträckning sådana frågor, åtminstone indirekt.

Denna klara intressemötsättning och den uppenbara vikten av att i ett sådant läge tillgodose statens bästa kan man inte vifta undan med att förklara, att man har ett »ogrumlat förtroende» till dessa, som här ha anspråk på staten. Och det är inte riktigt att ironisera över reservanterna för att de skulle utmärkas av något särskilt förkastligt misstroende mot dessa kassor. Det är inte, herr statsråd, att uttala någon misstro mot den ena eller den andra, om man menar, att frågor om hans rätt gentemot det allmänna skall inte han själv avgöra, utan de skola avgöras av det allmännas representanter.

Herr statsrådet ville ställa denna fråga på ett annat plan genom att säga, att han älskade självstyrelsen i alla dess former, och han ville liksom nagla fast dem, som eljest nitälska om den och inte vilja vara med om den här. Låt oss, herr statsråd, vara överens om att vi tala om helt olika saker. Självsty-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

relse är att sköta egna angelägenheter, men inte alls att avgöra om förhållandet mellan staten och de självstyrande subjekten. Jag förutsätter, att herr statsrådet inte är beredd att t. ex. tillstyrka — hur mycket han än nitälskar om den kommunala självstyrelsen — att frågan om utbetalande av statsbidrag till kommunernas skolväsen skall flyttas över från skolöverstyrelsen till en särskild inom densamma bildad delegation av kommunrepresentanter. Jag skulle också vilja ifrågasätta, huruvida herr statsrådet är beredd att på en mängd andra områden, där på samma sätt helt naturligt statens och enskilda intressen skära sig emot varandra, under åberopande av självstyrelsens princip lämna över avgörandena till dem, vilkas intressen det gäller. Vill han överlämna t. ex. jordbruksregleringen och vad därmed sammanhänger åt representanter för lantbruksförbundet och R. L. F.?

Jag kan inte finna annat än att det ligger utomordentligt starka och bärande principiella skäl, som också ha den allra största praktiska betydelse, bakom reservanternas ståndpunkt. Jag kan inte uttrycka det annorlunda än att för mig framstår det som fullkomligt förvånande, att Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten ha kommit till den ståndpunkt de intagit.

Jag ber i detta hänseende att få yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson, Gustaf: Jag begärde ordet i anledning av herr von Helands anförande. Jag vill instämma med herr von Heland i att riksdagsarbetet för närvarande är mycket betungande och att statsutskottets tredje avdelning har haft det mycket arbetsamt, när det har gått igenom den kungl. propositionen nr 239 liksom en del andra, som varit lika digra. Men då herr von Heland nu gör anspråk på att statsutskottet eller dess tredje avdelning skulle ta upp ett anförande, som han höll under remissdebatten vid riksdagens början och med anledning av det sätta i gång med speciella undersökningar, tycker jag nog, att han går litet för långt. Vi ha i avdelningen prövat de motioner, som ha förelegat, och jag vet icke, att det var någon remissdebatt om proposition nr 239.

Sedan skulle jag vilja säga, att frågan om delegationen är en praktisk fråga. De arbetslösa få ju ingalunda så fort de blivit arbetslösa gå till arbetslöshetskassan och kvittera pengar. Det finns en i lag fastslagen karenstid och prövotid. Det går inte så lättvindigt till, som man av herr von Helands och andras anföranden kunde tro. Eftersom det har visat sig, att kassornas ledningar ha varit mycket noga med att följa de bestämmelser, som äro föreskrivna i lag, kan man visa dem det förtroende det här är fråga om. Jag vill understryka, vad jag förut sade: skulle tendenser till maktmissbruk visa sig, finns det mycket väl möjlighet att ändra på det. Det finns sålunda ingen anledning att på denna punkt gå ifrån utskottets inställning.

Jag vill begagna tillfället, herr talman, att ge herr Karl Johan Olsson en replik, som jag hade tänkt ge i mitt första anförande men som jag då gick förbi; man vill ju inskränka debatten för att inte uppehålla tiden i onödan. Det rör lönerna, som ju äro en ganska väsentlig sak i detta sammanhang. Herr Karl Johan Olsson ansåg, att chefens lön — han skall placeras i C 12 — visserligen inte var för liten i och för sig men att den innebar, att man hade undervärderat hans arbetsuppgifter jämfört med dem som chefen för kommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har. Jag vill vända på satsen och säga, att jag tror, att riksdagen på sin tid övervärderade uppgifterna för chefen för kommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, och jag är alldeles övertygad om att riksdagen får ändra på detta så småningom. Det är inte rimligt med dessa höga lönesättningar.

Som motiv för att statsutskottets tredje avdelning och utskottet i dess hel-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

het inte har kunnat reflektera på de motioner, som ha väckts, med yrkande om högre lönegradsplacering än Kungl. Maj:t föreslagit, vill jag bara anföra ett enda exempel. Man har motionsledes hemställt, att förste inspektören i Göteborg skulle flyttas från A. 24, som Konungen hade föreslagit, till A. 26. Han skulle således få samma inkomst som överinspektoren för Göteborgs centralstation, som har 400 man under sig och ett stort ansvar för trafikens ledning. Då det kommer fram sådana förslag, stärks man nog i den uppfattningen, att rundhändheten vid vissa lönegradsplaceringar är väl stor. Detta intryck har ökat den kritiska inställningen till dessa frågor vid utskottsbehandlingen. Vi ha också i avdelningen flyttat ned åtskilliga befattningshavare från högre till lägre grad och det har utskottet godkänt. Ledamöterna kunna finna besked därom vid ett närmare studium av handlingarna. Vi ha gjort det så långt vi ha kunnat med hänsyn till den avvägning, som varit möjlig att göra på en relativt begränsad tid.

Herr talman! Jag ber ånyo att få yrka bifall till reservationen nr 1).

Herr von Heland: Herr talman! Herr Karlsson har fullständigt missförstått mig. Jag skulle aldrig göra anspråk på att ett utskott skulle behandla allt vad som säges i en remissdebatt vid årets början. Men i detta fall var det så, att när arbetslöshetspropositionerna remitterades, tog jag upp en remissdebatt och framförde en viss kritik samt gjorde vissa frågor. Jag befarade nämligen, att med den understödspolitik, som nu bedrevs från arbetslöshetskassornas sida, hindrade man i vissa lägen att viss arbetskraft tog befintligt arbete i skogarna. Detta fann jag ytterst betänkligt, och det var för att få undersökt, i vad mån och i vilken utsträckning min kritik var riktig, som jag hemställde om att utskottet i samband med behandlingen av dessa propositioner skulle undersöka detta. Ty om arbetslöshetskassorna ha felaktiga utbetalningsbestämmelser och socialstyrelsen har fastställt felaktiga principer, då är det ju ytterst viktigt, att man i samband med en sådan här omorganisation får det tillrättat.

Jag finner det anmärkningsvärt, att utskottet uppenbarligen på grund av brådskan inte hunnit med en sådan undersökning, och den frågan ställer jag till herr Mannerskantz, om han kan vara nöjd med att man inte hunnit med att göra en undersökning rörande denna sak, som ingalunda är oviktig. Det är också beklagligt, att till och med avdelningens ledamöter inte visste om, att det hade riktats en sådan kritik vid remissen av denna proposition.

Herr Mannerskantz: Det är väl närmast vid nästa ärende, som denna fråga borde tas upp. Det skall ju nu skapas en organisation, och den berör inte arbetslöshetsförsäkringen annat än vad gäller den omtalade delegationen. Den saken ha vi resonerat om synnerligen mycket, både i avdelningen och i utskottet i plenum och sedan här i dag. Vid behandlingen av nästa ärende är nog rätta tillfället att tala mer om det som herr von Heland syftade på, och det skall jag också be att få göra, när vi komma till det ärendet.

Medan jag nu har ordet, herr talman, vill jag endast fråga statsrådet Mossberg, om han kan nämna något fall, då det förekommit någon motsvarighet till att statsmedel på detta sätt kunna användas, så att statsmyndigheterna inte ha möjlighet att bestämma om avgörandena. Jag skulle tro, att det inte finns något motsvarande fall. Detta är en nyinförd sak. Här är inte fråga om misstroende eller inte misstroende, utan här är bara fråga om vad som ur statens synpunkt är det riktiga att göra eller inte. Jag tror, att det inte finns några andra sådana exempel.

Jag skall inte ta upp till bemötande de olika saker, som äro sagda här, utan hänvisar bara till att jag har framfört de skäl, som finnas för de olika reserva-

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)
tionerna, i mitt första anförande. Dock är det väl i frågan om revision nästan nödvändigt att följa Kungl. Maj:ts förslag, om inte för annat så för att den stackars tredje avdelningen, som jag tycker har varit nästan över hövan betungad med arbete, annars måste försöka få fram ett sammanjämningsförslag, och det är sannerligen inte lätt i ett sådant fall som detta.

Då andra kammaren har tagit Kungl. Maj:ts förslag, tror jag, att det på den punkten är nästan ogörligt att komma till något annat resultat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På därefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att kammaren skulle godkänna den del av utskottets yttrande, som rörde arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att bedriva arbeten i egen regi, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den del av motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 227, som rör arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att bedriva arbeten i egen regi, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten b.

Fröken *Andersson*: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservation nr 2 av herr J. B. Johansson med flera.

Herr *Karlsson, Gustaf*: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 227 punkten b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 39.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten c.

Fröken *Andersson*: Herr talman! Jag ber att under punkt c) få yrka bifall till reservation nr 3 av herr J. B. Johansson med flera.

Herr *Karlsson, Gustaf*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 227 punkten c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

*Ang. inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse m. m. (Forts.)**Punkterna d—i.*

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4), dock med rättelse av ett tryckfel å sista raden i reservationen, där det står »6 031 kronor» i stället för rätteligen »6 031 000 kronor».

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4) betecknade reservationen, dock med rättelse av det av herr Mannerskantz anmärkta tryckfelet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Mannerskantz** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 227 punkterna d—i, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen, dock med rättelse av det under överläggningen anmärkta tryckfelet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr **Mannerskantz** begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 31.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 286, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 16 maj 1947, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln anvisa till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor och till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor.

'Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

På sätt berörda statsrådsprotokoll utvisade hade föredragande statsrådet anmält, att i anledning av en av arbetsmarknadskommissionen i skrivelse den 25 april 1946 gjord framställning om höjning av maximibeloppen för kontantunderstöden enligt kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1947 bemyndigat kommissionen att från och med den 1 juli 1947 fastställa vissa maximibelopp för hyreshjälp i Stockholm och Göteborg men att framställningen i övrigt icke föranlett någon höjning av arbetslöshetsunderstödens storlek. Vidare hade föredragande statsrådet anmält, att kommissionen erhållit uppdrag att verkställa en allmän översyn av gällande grunder för kontantunderstödens beräkning och att därvid även till prövning upptaga frågan, huruvida kontantunderstöden, som i vad gällde dagunderstödet vore dyrortsgraderade i enlighet med dyrortsgrupperingen i 1935 års folkpensionslag, även i fortsättningen borde vara dyrortsgraderade. I avvaktan på denna översyn hade den nuvarande dyrortsgraderingen synts föredragande statsrådet böra bibehållas och efter ingången av år 1948 därvid bygga på förhållandena den 31 december 1947.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

a) till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

b) till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat, bland annat, att vad föredraganden anført rörande maximibeloppen för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen och om dyrortsgraderingen av dessa understöd icke föranlett utskottet till någon erinran samt att utskottet förutsatte, att på den pågående utredningen rörande, bland annat, nämnda dyrortsgraderings slopande grundat förslag skulle komma att föreläggas nästa års riksdag.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo* och *Mannerskantz, fröken Andersson* samt herrar *Gustav Emil Andersson, Rubbestad, Pettersson* i Dahl och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

a) till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 100 kronor;

b) till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor;

2) av herrar *Gränebo, Gustav Emil Andersson, Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort föreslå ett omedelbart avskaffande av den nu för dagunderstödet enligt hjälpkungörelsen gällande dyrortsgraderingen och dettas fastställande till belopp, som vore gällande för nuvarande ortsgruppen II.

Herr Norling: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av det uttalande, som föredragande statsrådet gjort rörande anställningsförhållandena för arkivarbetare.

Visserligen har statsrådet utlovat, att innan de frågor, som här beröras, stadfästas av Kungl. Maj:t, skall riksdagen på nytt få yttra sig över dem,

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

men en punkt i utlåtandet kan jag dock inte förbigå, utan måste i dag säga några ord om dem. Det gäller ett uttalande om principen av likställighet vid hänvisning till och anställning vid arkivarbete.

I departementschefens i utskottsutlåtandet återgivna uttalande heter det: »I princip torde svenska medborgare och flyktingar böra likställas i fråga om hänvisning till och anställningsförhållanden vid arkivarbete.»

Man måste fråga sig, om det verkligen kan vara rättvist ur svensk synpunkt, att svenska löntagare, som av en eller annan anledning inte kunna erhålla arbete inom sitt yrke — i dessa fall är det väl mest fråga om intellektuella yrken — inte skola ha företrädesrätt framför utländska medborgare, som vistas i Sverige. Om en sådan intellektuell svensk medborgare har råkat komma på något sätt vid sidan, om det yrke han utövar och uppnått en ålder av 60 år eller mera, så finns det ju ingen möjlighet för honom att sedan omskola sig till ett nytt yrke och komma in på ett nytt förvävsområde, där han kan försörja sig. En sådan svensk medborgare borde i första hand ha rätt att bli hänvisad till arkivarbete.

Sedan har statsrådet förordat en ytterligare förmån för utländska flyktingar. Här föreslås nämligen, att om dessa flyktingar utföra vissa arbeten, som fordra stor kompetens, skola de få ett stipendium på 550 kronor i månaden. Jag har ingenting emot att flyktingar, som utföra ett sådant arbete som är gagneligt för svenska staten, också betalas härför, men vad jag däremot inte kan finna vara riktigt är, att en svensk medborgare, som utför ett kvalificerat arbete, som borde berättiga honom till stipendium, inte skall kunna få ett sådant.

Jag vill därför, herr talman, hemställa till statsrådet, att han omprövar den passus, som jag här berört, så att även svenska medborgare kunna bli delaktiga av stipendier, om de utföra likartat arbete.

I övrigt, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Med anledning av vad herr Norling nu yttrat vill jag bara framhålla, att bland våra svenska arkivarbetare ha vi icke några professorer eller framstående forskare och vetenskapsmän, med andra ord folk som kunna göra ett fullgott assistentarbete vid våra vetenskapliga institutioner. Sådana kvalifikationer ha icke våra arkivarbetare, och det är främst för män med dessa kvalifikationer som den här högre lönesättningen är avsedd.

Herr **Norling** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Vad statsrådet här meddelade framgår av handlingarna. Men man kan väl också tänka sig, att en svensk medborgare utför sådant arbete för svenska staten, att även det kan behöva premieras på ett eller annat sätt, och då anser jag det inte vara riktigt, att premieringen förbehålles endast utländska medborgare.

Fröken **Andersson**: Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 228 är ju redan i viss mån debatterat här. Jag skall därför fatta mig rätt kort.

Beträffande arkivarbetarna skall jag bara be att få understryka vad herr statsrådet sade. Dock skulle jag vilja framhålla en synpunkt, som jag har haft anledning att ta ställning till i samband med flyktingnämndens verksamhet. Jag undrar, om inte tiden snart är inne att mera på djupet utreda förhållandena i det här hänseendet. Jag resonerar nämligen så, att om en person gör en verklig insats, skall han inte gå för lägre lön. Då skall han inrangeras i marknaden på vanligt sätt och få ordentlig lön för sitt arbete. Jag tycker, att myc-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
ket pekar mot att vi snart befinna oss i det läget, att det är lämpligt att ompröva dessa saker.

Utom denna allmänna anmärkning skall jag, herr talman, inte gå djupare in på denna fråga, ehuru det vore mycket att säga om den. Jag ställer mig dock mycket positiv till att den hjälpverksamhet, som det i grunden rör sig om här, får fortsätta så länge det är nödvändigt — men heller inte längre.

Herr talman! Redan i den debatt, som herr von Heland tog upp vid remissen av propositionen 286, framfördes ju en hel del synpunkter, och jag kan därför fatta mig kort, när jag nu övergår till den av herr J. B. Johansson med flera avgivna reservationen. I propositionen begäres en miljon kronor för arbetsmarknadens reglering. Vi ha i den nämnda reservationen framfört den synpunkten, att det bör anvisas anslag med endast ett formellt belopp. Det finns ju reserverat 26 miljoner kronor, och då menar vi, att det är fullkomligt onödigt att här anslå ytterligare en miljon. Av socialstyrelsens och arbetsmarknads-kommissionens översikt över arbetsmarknaden för april i år framgår, att på 100 lediga platser fanns det bara 55 ansökningar, och departementschefen understryker också mycket starkt, att arbetslösheten nu är lägre än någonsin. Trots detta läge på arbetsmarknaden ha arbetslöshetskassorna till exempel i februari betalat ut understöd på inte mindre än 1,8 miljoner kronor. Detta är så mycket underligare som vi veta, att det på arbetsmarknaden fattas bortåt 100 000 arbetare. Att då årligen betala ut tiotals miljoner i arbetslöshetsunderstöd måste ju förefalla en person, som tänker genom dessa saker, ganska egendomligt.

Jag tillät mig redan i den allmänna remissdebatten i januari att påtala det underliga i att man, samtidigt som läget på arbetsmarknaden är sådant, begär en höjning av anslaget till arbetslöshetskassorna med hela två miljoner kronor. Nu skall jag inte på något sätt insinuera, att kassornas utbetalningar varit felaktiga. Säkerligen följa kassorna här de regler, som äro givna, men på grund av vad jag har nämnt ifrågasätter jag, om inte dessa regler böra omprövas. Det kan inte vara lämpligt att gå fram på detta sätt i fortsättningen.

Nu framhålla departementschefen och utskottet, att de arbetslösa utgöras praktiskt taget endast av personer, som med hänsyn till ålder eller andra särskilda orsaker blott undantagsvis kunna beredas arbete i öppna marknaden. Jag ifrågasätter starkt, herr talman, om det är lämpligt, att dessa kategorier komma in under denna understödsform. Är det, frågar jag, icke riktigare att hänvisa dem till andra och lämpligare vårdformer?

Vidare tas i propositionen och utskottsutlåtandet upp förslag om ett smidigare kontrollsystem. De arbetslösa skola enligt nuvarande bestämmelser anmäla sig på arbetsförmedlingarna. Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag — jag skall inte kritisera det, jag vill bara få svar på ett par frågor — skola de arbetslösa i viss omfattning befrias från skyldigheten att anmäla sig, och för kontrollen skola de avge deklARATIONER beträffande sina arbetsförhållanden.

Nu är även departementschefen på denna punkt en smula tveksam, såvitt jag förstår. Departementschefen säger: »Även om med anledning härav» — således med anledning av det förändrade kontrollsystemet — »någon risk för felaktiga utbetalningar av understöd kan föreligga, synes dock förslaget innebära så uppenbara fördelar att jag finner mig böra biträda detsamma.» Naturligtvis böra alla slag av förenklingar hälsas med tillfredsställelse, men jag skulle här vilja betona, att det är mycket viktigt, att verkningarna av förändringen härutinnan följas mycket uppmärksamt.

Det uppstår en del problem, som röra handhavandet av kontrollen. I enligt

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

het med vad jag nämnde i annat sammanhang tror jag, att det kan vara ganska farligt att lägga kontrollen hos arbetsförmedlingarna, ty det kan ju tänkas, att deras neutralitet på denna grund kan ifrågasättas. Jag tycker att det skulle vara rätt tacknämligt, om herr statsrådet närmare ville precisera, hur man har tänkt sig saken.

Jag skall, herr talman, inte ta upp tiden längre, utan nöja mig med att yrka bifall till reservationen nr 1 av herr J. B. Johansson m. fl.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag instämmer i de synpunkter, som den föregående ärade talarinnan här har framfört. Dessutom skulle jag vilja säga, att jag har varit fullt medveten om att herr von Heland vid remissen av proposition nr 286 har framfört vissa synpunkter och anmodat utskottet att införskaffa vissa uppgifter. Emellertid ha vi — i olikhet mot herr von Heland — ägnat studiet av propositionen så mycken tid, att vi ha kommit till klarhet om att vi knappast haft möjlighet att med anledning av propositionen föreslå ändring av reglerna för arbetslöshetskassorna. Det går inte att grunda ett dylikt förslag på propositionen.

Nu tror jag dock även jag, att tillämpningen av de nuvarande reglerna med 6 dagars karenstid på sina håll är tvivelaktig. Jag har hört talas om fall, där man, när man ändå tänker byta plats, passar på att göra det vid ett tillfälle — det säges, att man i synnerhet gör det vid jular och andra helger — då det ändå inte gärna är möjligt att få annat arbete så lätt och snabbt, att man ibland på det sättet har kunnat få daghjälp från arbetslöshetskassorna i ett dylikt mera normalt, om också något utsträckt uppehåll mellan två arbetsanställningar.

Det kan ju inte vara någon större procent av fallen, där det sker så, men jag bara pekar på att möjligheterna föreligga och att det också finns mäniskor, som söka utnyttja sådana möjligheter. Men jag tror, att det är av vikt, att man tänker på att ändra bestämmelserna, så att det under denna verkliga högkonjunkturtid med överfull sysselsättning inte behöver bli så stora kostnader för det allmänna som nu.

Det finns två reservationer fogade till detta utlåtande. Det är egentligen för att yrka bifall till den första av dem, som jag har begärt ordet. Denna reservation sammanhänger med budgetsynpunkter. Den miljon, som äskas i propositionen, kommer väl med säkerhet att inte tas i anspråk. Varje år tidigare under de senaste åren har åtminstone jag anmärkt på att man har tagit till för stora belopp. Jag har inte väntat någon arbetslöshet på hela tiden, och det har ju visat sig, att reservationerna varje år ha blivit så stora, att de nu uppgå till 26 miljoner kronor. Jag förmodar, att det blir en reservation även detta år.

Statsrevisionen gick i fjol höstas igenom de reservationer som finnas, och det är intet tvivel om att de i detta fall äro onödigt stora. I den nedprutning av anslaget från en miljon kronor, vilket belopp föreslagits i propositionen och tillstyrkts av utskottet, till ett proformabelopp av 100 kronor, såsom reservationerna föreslå, ligger ingen ändring i direktiven, utan nedprutningen grundar sig på ett bedömande av att det inte behövs något anslag för att man skall kunna fylla uppgifterna enligt de tidigare direktiven. Det är alltså fråga om en mera budgetmässig åtgärd, men jag tycker, att man i synnerhet nu efter krigets slut bör mer och mer återvända till den förr mycket noga tillämpade principen att inte ta till anslag så stora att det regelmässigt, såsom här blivit fallet, finnes mycket stora reservationer stående.

Det är huvudmotivet för den reservation som jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av fröken Anderssons anförande.

Jag medger, att det vid första påseendet kan förefalla egendomligt, att samtidigt som landet ropar efter arbetskraft man har en viss, om än begränsad arbetslöshet, som påkallar hjälpåtgärder från statens sida. Jag har klart för mig, att vi inte vid detta tillfälle skola ta upp någon större debatt om principerna för hela den svenska arbetslöshetshjälpen. Jag vill endast påpeka, att vi säkerligen aldrig få en högkonjunktur, som är så stor, att vi inte i vårt land komma att ha en viss, låt vara mycket liten arbetslöshet, begränsad inte bara till totala antalet arbetslösa utan även med hänsyn till den lokala fördelningen över landet. Jag hade tillfälle att säga några ord tidigare här i kammaren i samband med remissdebatten om dessa frågor. Jag framhöll då, att det alltid finns en viss omställnings- och en viss konjunkturarbetslöshet. Företag slå igen och läggs ned. De rationaliseras ut, och det tar en tid, innan arbetskraften kan flytta.

Men jag skulle särskilt vilja peka på de säsongvariationer i sysselsättningen, som vi, såvitt jag förstår, aldrig kunna komma ifrån och som göra, att vi även i denna goda konjunktur få upprätthålla en viss hjälpverksamhet för de arbetslösa via arbetsmarknadsorganen. Vi ha vintertid ett oblikt klimat, som gör, att arbetet inom vissa områden då är svårare att bedriva än under andra årstider.

Jag vill bara peka på att till och med ett sådant utpräglat bristområde på vår arbetsmarknad som jordbruket företer en dylik säsongvariation. Lantarbetarna hade i mars inte mindre än 8,5 procent av sina medlemmar anmälda som arbetslösa, och det visar, att säsongarbetslösheten är en genomgående företeelse i hela vårt samhälle. Vi hade i februari i runt tal 5 280 hjälpsökande arbetslösa — det var till denna siffra som fröken Andersson anknöt sin uppgift om kostnaderna för arbetslöshetshjälpen. Siffran var vid utgången av maj nere i 2 098. Det innebär alltså en väsentlig minskning. Jag kan nämna, att enbart på en enda månad, under maj, sjönk antalet hjälpsökande arbetslösa med ungefär 40 procent i hela landet. Februari är den svåraste arbetslöshetsmånaden. Då är det ofrånkomligt, att man tar upp en viss verksamhet till stöd för de arbetslösa.

Jag vill nämna en sådan sak som att till exempel i Norrbottens län, som har mycket besvärliga arbetsmarknadsförhållanden, arbetslösheten i januari månad brukar vara omkring sex gånger så stor som under sommarhalvåret, och denna arbetslöshet är lokaliserad till orter, där både jordbruk och skogsbruk ha mycket dåliga möjligheter att bereda sysselsättning — jag behöver bara peka på malmfältskommunerna.

Vad är det för folk som får denna arbetslöshetshjälp? Jo, det är till den övervägande delen äldre personer. Jag har här tillgänglig en siffra, som visar, att av hela antalet hjälpsökande i landet voro i maj månad inte mindre än 73,5 procent över 50 år. Det betyder alltså, att man får ingripa för att hjälpa den arbetskraft, som det är svårast att placera på arbetsmarknaden. Antalet personer som sysselsätts i beredskapsarbetena och antalet av dem som ha dagunderstöd går ned högst väsentligt, så snart våren inträder. Antalet i våra beredskapsarbeten sysselsatta människor sjunker nu månad för månad och vecka för vecka, ty arbetsmarknadsorganen göra, såvitt jag förstår, allt vad man skäligen kan begära för att placera dessa personer på arbetsmarknaden.

Vid utgången av maj månad hade vi som nämnt 2 098 hjälpsökande arbetslösa. Men om jag räknar bort storstäderna, Göteborgs och Bohus län, Väster-norrlands län och Norrbottens län — alltså de svåraste områdena med en viss konstant restarbetslöshet — funnos i hela landet i övrigt bara 538 hjälpsökande

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

arbetslösa. Det betyder, att den arbetslöshets hjälp, som svenska staten för närvarande får ge, är lokaliserad till vissa delar inom landet och att den inom dessa begränsade områden huvudsakligen avser ett klientel, som på grund av ålder eller eljest på grund av nedsatt arbetsförmåga är ganska svårplacerat på arbetsmarknaden.

Herr von Heland: Herr talman! Om man i sjönöd kan nå ett halmstrå för sin räddning bara genom att bli formalist, är det tydligt, att herr Mannerskantz här sökt klara sig genom att bli formalist. Herr Mannerskantz är dock en av de människor som jag minst av allt tycker passar för att vara formalist. Det är därför också mycket svårt för honom att kunna försvara, att utskottet inte har gjort de undersökningar, som jag har begärt, bara med hänvisning till att jag kanske upptog en remissdebatt vid fel proposition. Alla dessa frågor om arbetslöshetsunderstöd, arbetslöshetskassornas handhavande o. s. v. måste ju anses ha med varandra att göra. Löser man problemet om arbetslöshetskassorna på ett visst sätt, måste detta komma att inverka även på de andra frågorna i samband med arbetslöshetsproblemet.

Jag vill också nämna, att jag inte fick de uppgifter, som föranledde mig att begära denna undersökning, förrän i samband med framläggandet av den föreliggande propositionen. Morgon-Tidningens märkliga artikel i denna fråga publicerades just den dag som denna proposition remitterades. Det var orsaken till att jag tog upp en remissdebatt i samband med denna proposition. Jag medger, att det kanske hade varit formellt riktigare att ta upp den i samband med propositionen om arbetslöshetskassorna. Som herr Mannerskantz erkände i sitt förra anförande hörde den emellertid även ihop med reservationen nr 2) till föreliggande utlåtande.

Jag finner det således alltjämt egendomligt, att man haft så bråttom att man inte hunnit penetrera igenom alla dessa arbetslöshetsfrågor, innan man tagit slutlig ställning till dem. Jag vill bara konstatera, att detta måste bero på brådskan och inte på bristande intresse hos utskottets ledamöter.

Vad själva sakfrågan beträffar, måste jag i likhet med vad jag yttrade vid förra tillfället med anledning av herr statsrådets anförande framhålla, att jag anser, att man borde fundera över om inte omflyttningen av arbetskraft kunde ske hastigare än vad nu är fallet. Om man vet, att arbetslösheten varje år är besvärlig i februari månad och att vi åtminstone något år till behöva folk i våra skogar, borde man enligt min mening kunna åstadkomma en hastigare omflyttning av åtminstone en del av den arbetskraft som går arbetslös under vinterperioden.

Jag skall, herr talman, bli mycket kortfattad i fråga om mitt yrkande. Jag yrkar således bifall till reservation nr 1) men även till reservation nr 2). I reservation nr 2) protesterar det parti, som jag tillhör, alltjämt mot dyrortsgrupperingen. Det är ju fullständigt onödigt, att jag här argumenterar för denna sistnämnda reservation. Vi känna ändå så väl varandras inställning, så att det är överflödigt att jag här ytterligare söker klarlägga mitt partis uppfattning på denna punkt. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att kort och gott yrka bifall även till reservationen nr 2).

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Jag hade tänkt avstå från att begära ordet, men i anledning av herr von Helands senaste yttrande vill jag erinra om att när han vid remissen av propositionen i fråga framställde viss kritik mot utbetalningen av arbetslöshetsunderstöd, utgick han ifrån mycket tillfälliga förhållanden. Det påvisades också i debatten den gången, att de förhållanden som han syftade på hade vållats av den exceptionellt stränga vintern och att det

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
alltså rörde sig om omständigheter över vilka inga myndigheter kunde råda. De undersökningar, som jag har gjort efter debatten i fråga, ha styrkt, att denna min uppfattning var riktig. Den situation, som herr von Heland utgick ifrån, hade således samband med den stränga vintern och det tillfälliga avbrott i byggnadsverksamheten som då inträffade och som blev långvarigare än vad någon hade räknat med. Från den utgångspunkten torde det följaktligen inte ha förelegat någon anledning att göra någon undersökning. Om det sedan från andra utgångspunkter finns behov av en sådan undersökning skall jag inte förlänga debatten med att diskutera. Om man skall ta upp hela det omflyttningsproblem, som herr von Heland antydde, nämligen hur man skall kunna vidtaga sådana anordningar att man så hastigt som möjligt kan flytta människor till olika arbetsområden, så är detta givetvis ett mycket stort och svårt problem, som det knappast har funnits möjlighet för statsutskottets tredje avdelning att lösa vid behandlingen av den föreliggande propositionen.

Vad sedan gäller anslagets storlek, förmodar jag, att det är riktigt som herr Mannerskantz säger då han konstaterar, att detta anslag inte helt behöver tas i anspråk. Det har också mycket riktigt vid åtminstone ett par tillfällen av honom ansetts, att man skulle kunna nöja sig med ett mindre anslag. Sakligt sett har beloppets storlek emellertid ingen betydelse. Om vi t. ex. hade knappt in anslaget i fjol, hade vi behövt ett så mycket större anslag i år. Det har ingen praktisk betydelse, om det skulle bli någon liten summa över, ty de pengarna finnas ju i alla fall kvar. Samtidigt är det ju uppenbart, att om pengarna inte räcka till för ändamålet, måste man skaffa mer pengar. Jag har hela tiden utgått ifrån att det är bättre att ha litet för mycket pengar än något för litet, att man har en viss marginal att röra sig inom. Fullt så säkra kunna vi väl ändå inte vara i fråga om den ekonomiska utvecklingen, att vi inte måste räkna med att det kan förekomma vissa störningar, som kunna åstadkomma åtminstone tillfälliga arbetslöshetskriser.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Under åberopande av vad herr statsrådet Mossberg och nu senast herr K. J. Olsson ha anfört ber jag kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Heland: Herr talman! Det har påpekats för mig att det som reservation nr 2) är avfattad inte går att yrka bifall till densamma. Det är onödigt att här formulera om det hela och göra ett nytt yrkande. Damerna och herrarna känna vår inställning till frågan ändå. Jag återtar därför, herr talman, mitt yrkande och ber att mitt anförande i denna del måtte betraktas som en deklARATION.

Herr Hage: Herr talman! Jag önskar bara säga några ord med anledning av herr von Helands yttrande.

Jag förstår mycket väl, att man rent teoretiskt kan resonera på det sätt som han gör, d. v. s. att om man t. ex. i februari månad konstaterar en viss arbetslöshet på en del platser i landet, bör det ligga nära till hands att skicka dessa människor till skogsarbete, där de behövas. Om herr von Heland kände till de lokala förhållandena exempelvis i Norrbotten, där det ibland i februari kan råda en svår situation i fråga om arbetskraften, skulle han aldrig behöva fråga, varför inte dessa människor i största utsträckning skickas till skogsarbete. Det är nämligen här i betydande omfattning fråga om gamla och ur arbetslivet utklassade människor som det överhuvud taget inte är någon idé att skicka till skogarna. Vid bedömandet av ett sådant problem som detta måste man givetvis alltid ta hänsyn till de lokala förutsättningarna. Man kan inte resonera

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
 på ett sådant där rent teoretiskt och matematiskt sätt att man säger, att här finns så och så många tusen arbetslösa och där och där saknas så och så många tusen arbetare, varför flyttar man då inte över de arbetslösa dit när det behöva arbetskraft. Man måste, fastslår jag, ta hänsyn till förhållandena i respektive län och från den utgångspunkten bedöma saken.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Hage har fullständigt rätt i att man inte kan ordna upp en sådan här sak genom teoretiska spekulationer, vilket jag heller aldrig begärt. Jag återkommer emellertid till den remissdebatt som vi hade här och varvid jag redogjorde för hur det i praktiken låg till under två vintermånader. Det fanns då arbetare som gingo sysslösa inom byggnadsindustrin och som under de närmast föregående åren hade arbetat i skogen, fastän de sedan övergått till byggnadsproduktionen. De voro således vana skogsarbetare. Om man vet, att det ideligen återkommer en arbetslöshetsperiod i februari månad, tycker jag, att man i god tid borde fundera över hur man hastigare skulle kunna ordna omflyttningen av arbetslösa exempelvis till våra skogar, där det nu är sådant behov av arbetskraft.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 228, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar
 Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar med förslag till statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
 statens löne-
 plansförord-
 ning m. m.*

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 281, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 maj 1947, föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels godkänna vid propositionen fogat förslag till statens löneplansförordning,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda avlöningsreglementen för tjänstemän (beställningshavare) vid den civila och den militära statsförvaltningen, för lärare m. fl. vid de högre kommunala skolorna, de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl. och folkskoleväsendet samt för nomadlärare,

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i statsrådsprotokollet förordats, vidtagna ändringar i sålunda utfärdade reglementen samt utfärdade övergångsbestämmelser.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att justitieråd och regeringsråd skulle erhålla rätt att med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare.

I förslaget till statens löneplansförordning hade under 4 § intagits bestämmelser om höjning och sänkning av lön i viss automatisk anslutning till levnadskostnadernas växlingar, vilka bestämmelser utformats i huvudsaklig överensstämmelse med det principbeslut i frågan, som fattats av 1946 års riksdag.

Vidare hade Kungl. Maj:t i proposition nr 300, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 maj 1947, föreslagit riksdagen besluta 1) att månadslön, som angäves i statens löneplansförordning, skulle under budgetåret 1947/48 höjas med ett belopp, som motsvarade 12 procent av månadslönen eller, om denna överstege 1 200 kronor, av detta belopp, 2) att månadslön, som efter sådan höjning slutade på öretal, skulle jämkas till närmaste krontal eller, om den slutade på 50 öre, till närmast högre krontal, 3) att jämte månadslön övriga till samma löneklass hörande belopp skulle höjas i sådan omfattning, att de höjda beloppen förhölle sig till den höjda månadslönen på samma sätt som de oförändrade beloppen till den oförändrade månadslönen, samt 4) att belopp, vilket efter under 3) avsedd höjning icke slutade å helt femtal ören, skulle jämkas till närmaste femtal.

I samband med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft

dels två vid riksdagens början väckta motioner, den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantze* m. fl. (I: 34) och den andra inom andra kammaren av herr *Skantze* m. fl. (II: 61);

dels två i anledning av propositionen nr 281 väckta motioner,

den ena inom första kammaren av herr *Nerman* m. fl. (I: 339) med hemställan, att riksdagen beträffande justitieråds och regeringsråds rätt att med tjänsten förena skiljemannauppdrag måtte vidbliva sin vid förra årets riksdag intagna ståndpunkt, och

den andra inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Skantze* (II: 498) med hemställan, att riksdagen under hävdande av att avlöningsreglementena fortfarande borde fastställas av riksdagen måtte dels antaga i propositionen framlagda förslag blott intill den 1 juli 1948, dels ock hemställa om en formell översyn av de till propositionen fogade författningsförslagen att föreläggas 1948 års riksdag för definitivt antagande;

dels ock två i anledning av propositionen nr 300 inom andra kammaren väckta motioner,

den ena av herrar *Senander* och *Kempe* (II: 513) med hemställan, att riksdagen måtte avslå nämnda proposition och förklara, att riksdagen vidbleve sitt år 1946 fattade beslut beträffande rörligt tillägg på statsjänarnas löner, och

den andra av herr *Fagerholm* (II: 514), vari jämväl hemställts om avslag på sistnämnda proposition, i anledning varav den i propositionen nr 281 föreslagna löneplansförordningen borde träda i kraft den 1 juli 1947 även i vad anginge bestämmelserna i 4 §.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, A. att riksdagen måtte beträffande propositionen nr 281

I. godkänna i nämnda proposition framlagt förslag till statens löneplansförordning;

II. med bifall till motionen I: 339 avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad det-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

samma avsåge rätt för justitieråd och regeringsråd att med tjänsten förena visst uppdrag såsom skiljeman;

III. medgiva, att häradshövding och vattenrättsdomare finge med tjänsten förena uppdrag att vara ordförande i hyresnämnd eller suppleant för ordförande i sådan nämnd;

IV. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 34 och II: 61 ävensom motionen II: 498 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat för tiden intill den 1 juli 1948 utfärda provisoriska avlöningsbestämmelser för tjänstemän (beställningshavare) vid den civila och den militära statsförvaltningen, för lärare m. fl. vid de högre kommunala skolorna, de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl. och folkskoleväsendet samt för nomadlärare;

V. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana ändringar i sålunda utfärdade provisoriska bestämmelser, vilka på grund av det under IV lämnade bemyndigandet skolat kunna intagas i bestämmelserna vid deras utfärdande, ävensom meddela övergångsbestämmelser i anslutning till utfärdande av de provisoriska avlöningsbestämmelserna och ändringar i eller tillägg till dessa;

VI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag fatta beslut på sätt under momentet närmare angivits;

B. att riksdagen måtte beträffande propositionen nr 300

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna II: 513 och 514 besluta,

a) att månadslön, som angäves i statens löneplansförordning, skulle under budgetåret 1947/48 höjas med ett belopp, som motsvarade 12 procent av månadslönen eller, om denna överstege 1 200 kronor, av detta belopp;

b) att månadslön, som efter sådan höjning slutade på öretal, skulle jämkas till närmaste krontal eller, om den slutade på 50 öre, till närmast högre krontal;

c) att jämte månadslön övriga till samma löneklass hörande belopp skulle höjas i sådan omfattning, att de höjda beloppen förhölle sig till den höjda månadslönen på samma sätt som de oförändrade beloppen till den oförändrade månadslönen; samt

d) att belopp, vilket efter under c) avsedd höjning icke slutade å helt femtal ören, skulle jämkas till närmaste femtal;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att till bestämmelsen om löneplansförordningens ikraftträdande foga en föreskrift i överensstämmelse med under I. meddelat beslut.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Mannerskantz*, fröken *Andersson* och herr *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i punkten A mom. II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen I: 339 medgiva, att justitieråd och regeringsråd finge med tjänsten förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller såsom ensam skiljedomare;

2) av herrar *Gustaf Karlsson* och *Thapper*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort i punkten A mom. III hemställa, att riksdagen måtte besluta, att i fråga om häradshövding och vattenrättsdomares rätt att med befattningen förena tjänst eller uppdrag nuvarande bestämmelser skulle äga oförändrad giltighet;

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

3) av herrar *Gustaf Karlsson, Mårtensson, Akerström* och *Pettersson* i De-gerfors, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort i punkten A mom. IV och V hemställa, att riksdagen måtte

IV. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 34 och II: 61 ävensom med avslag på motionen II: 498 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen förordats utfärda avlöningsreglementen för tjänstemän (beställningshavare) vid den civila och den militära statsförvaltningen, för lärare m. fl. vid de högre kommunala skolorna, de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl. och folkskoleväsendet samt för nomadlärare;

V. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar och i den omfattning, som reservanternas förordat, vidtaga ändringar i sålunda utfärdade reglementen och utfärda övergångsbestämmelser i anslutning till såväl lönereglernas genomförande som de ändringar, som kunde ske på grund av detta bemyndigande;

4) av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Rubbestad* och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i punkten B hemställa, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts i proposition nr 300 framlagda förslag samt med bifall till motionerna II: 513 och 514 dels besluta, att bestämmelserna om löernas automatiska rörlighet skulle träda i kraft den 1 juli 1947, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utforma bestämmelsen om löneplansförordningens ikraftträdande i överensstämmelse med detta beslut.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis.

*Punkten A.**Mom. I.*

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag måste återkomma, men jag önskar närmare motivera ett par reservationer som jag har varit med om att underteckna. De röra dels tillämpningen av det fasta lönetillägget och dels justitieråds och regeringsråds rätt att med tjänsten förena vissa skiljemannauppdrag.

Jag vill börja med att ta upp frågan om det fasta lönetillägg på 12 procent som föreslås i proposition nr 300. Vid de förnyade förhandlingar, som från statsrådshåll ha tagits upp med vederbörande organisationer, ha Statstjänarkartellen och Tjänstemännens centralorganisation uttalat sig för detta fasta tillägg, medan Statstjänstemännens riksförbund har ansett, att man bör fasthålla vid det år 1946 fattade principbeslutet. Denna sistnämnda organisation omfattar tjänstemän i högre löneställning och i mellangraderna. Detta frångående av vad riksdagen tidigare de facto har beslutat har väckt desto större uppmärksamhet som lönekommittén vid fjolårets förhandlingar med organisationerna gång på gång betonade, att enighet mellan organisationerna var en oeftergivlig förutsättning för en uppgörelse. Om någon av organisationerna vägrade att biträda överenskommelsen, skulle förhandlingarna anses strandade, hette det den gången.

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

Departementschefen anför, att prisutvecklingen är svårbedömlig och att det är tänkbart, att ett rörligt tillägg skulle ge statstjänstemännen större kompensation än det fasta tillägget på 12 procent. I proposition nr 300 framhålles på s. 5, att »avkopplingen av sambandet mellan löner och levnadskostnader förutsätter, att icke under budgetåret inträffa sådana nu ej förutsedda prisrörelser som göra en förnyad prövning av frågan om kompensation för levnadskostnadsstegringen påkallade». Man utgår alltså här a priori från att därest mer väsentliga prisförhöjningar inträffa, skall frågan om kompensation härför ånyo upptagas till prövning.

Det har här från visst håll framförts den synpunkten, att riksdagen självfallet är helt obunden att riva upp sitt tidigare beslut och fatta ett nytt. Jag är den förste att erkänna riktigheten av detta påstående, men jag måste verkligen fråga, om det kan vara ett lämpligt tillvägagångssätt. Det är ändå, tycker jag, ganska egendomligt, att man nu vill rygga en överenskommelse som regeringen har ställt sig bakom genom förslag till riksdagen. Om man skulle förfara så på arbetsmarknaden i övrigt, skulle det vara ganska uppseendeväckande. Det förekommer ju ofta, att flera organisationer göra upp med en viss arbetsgivare. Om arbetsgivaren i fråga omedelbart eller, för att göra jämförelsen i detta fall fullständig, efter förnyade förhandlingar skulle rygga beslutet beträffande en av lönegrupperna, skulle detta säkerligen väcka berättigad uppmärksamhet.

Jag har, herr talman, redan erinrat om det principbeslut som fattades i fjol, och det skedde, mina damer och herrar, så sent som den 4 december 1946. I statsutskottets utlåtande nr 288 i fjol heter det: »Beloppen i de nya löneplanerna ha givetvis varit en huvudfråga under förhandlingarna med personalorganisationerna. Utskottet har icke ansett sig böra framställa erinran mot förhandlingsresultatet i denna del. Utöver lön enligt löneplan böra tjänstemännen tillförsäkras rätt till viss kompensation för stegring i de allmänna levnadskostnaderna genom bibehållande av ett rörligt tillägg i det nya systemet.» Detta blev riksdagens beslut, som sagt, så sent som den 4 december 1946. Här föreligger således ett riksdagsbeslut, fattat så sent som för ett halvår sedan, som nu skall rivas upp, väl att märka innan beslutet i fråga ens har trätt i kraft. Det är inte att förvåna sig över att detta har väckt stor uppmärksamhet bland de grupper som beröras därav. Man kan visserligen här på känt maner orda om vikten av stabilisering, lönestopp och allt vad därmed sammanhänger. Jag erkänner vikten av även dessa åtgärder, men stabiliseringssynpunkten bör tas upp i ett vidare sammanhang och inte skjutas i förgrunden bara på denna punkt.

Jag kommer sedermera, herr talman, att på grundval av vad jag här anför yttra bifall till den reservation som under nr 4) är fogad till utskottets utlåtande.

Jag övergår sedan till frågan om rätt för justitieråd och regeringsråd att med tjänsten förena visst skiljemannauppdrag, som har föranlett reservation nr 1) till utskottets utlåtande. Förra året väcktes en motion i båda kamrarna, i första kammaren av herr Bergquist och i andra kammaren av herr Cruse, vari hemställdes, att gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att med tjänsten förena skiljemannauppdrag icke skulle gälla uppdrag såsom ordförande eller ensam skiljedomare. Departementschefen gör på s. 210 i proposition nr 281 ett som jag anser belysande uttalande. Departementschefen framhåller där: »För egen del har jag i samråd med chefen för justitiedepartementet kommit till den uppfattningen, att starka skäl tala för att justitieråd och regeringsråd medgivas rätt att — i likhet med vad som gäller i fråga om häradshövding — med sin tjänst förena skiljemannauppdrag så-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

som ordförande eller som ensam skiljedomare. En med hänsyn till fjolårets riksdagsbeslut framkomlig väg till reglering av ifrågavarande spörsmål synes mig vara, att nämnda förmån förknippas med det villkoret, att sådana uppdrag skola anmälas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.» Utskottsmajoriteten har nu gått emot detta välvilliga förslag, och vi ha därför måst utnyttja möjligheten att reservationsvis yrka bifall till Kungl. Maj:ts hemställan.

Se vi ett ögonblick tillbaka på utvecklingen i denna fråga, finna vi, att förbudet i fråga utfärdades år 1926. Man ansåg det inte vara förenligt med dessa ämbetsmäns ställning som utövare av den högsta domarmakten i riket att vid sidan av sin tjänst inneha skiljemannauppdrag. Redan vid förbudets tillkomst rådde mycket delade meningar om lämpligheten av detsamma. Tvivlen härpå ha, såvitt jag kunnat utläsa ur handlingarna, sedermera vuxit sig allt starkare. Skiljedomsförfarandet spelar ju en stor roll för parter som vilja ha ett snabbt avgörande av sina rättstvister. Det blir alltmer betydelsefullt efterhand som organisationsväsendet i vårt samhälle utbygges. Det är då, såsom det här betonats från olika håll, av vikt att landets främsta jurister stå till förfogande som skiljemän. Detta underströks för övrigt av riksdagen själv år 1943. Det gällde den gången häradshövdingarnas ställning. De sakkunniga hade i det betänkande som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag hemställt om förbud för häradshövdingarna att inneha dylika uppdrag. Man betonade emellertid den gången vid frågans behandling i riksdagen från olika håll vikten av att erfarna domare kunde tas i anspråk för skiljemannauppdrag. Häradshövdingarna erhöilo också rätt att åtaga sig uppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller som ensam skiljedomare.

Såvitt jag förstår, förefinnas samma motiv, som anfördes beträffande häradshövdingarna, även när det gäller justitieråds och regeringsråds rätt att inneha skiljemannauppdrag. Under frågans behandling såväl i avdelningen som i utskottet har jag för min del inte kunnat upptäcka ett enda sakligt skäl mot att nu gällande förbud skulle upphävas, såsom Kungl. Maj:t här föreslagit. Farhågorna för att uppdrag av denna art skulle kunna skada justitierådens och regeringsrådets ämbetsställning äro, såsom framhållits från flera håll, betydligt överdrivna. De föga sakbetonade skäl, som ha anförts mot ett upphävande av gällande förbud på denna punkt, ha närmast gett mig en känsla av beklämning. Skulle våra högsta domare inte kunna tillåtas att åtaga sig skiljemannauppdrag av detta slag utan att behöva misstänkas för partiskhet, eller vad det nu är man misstänker dem för, vore det sannerligen illa beställt med rättssäkerheten i detta land. Det har tidigare i dag i samband med behandlingen av arbetslöshetskassorna talats om att man bör lita på personer, som erhålla ett uppdrag. Det är enligt min uppfattning minst lika motiverat att lita på vederbörande i det sammanhang som det nu är fråga om.

Jag kommer, herr talman, sedermera att på denna punkt yrka bifall till reservation nr 1).

I fröken Anderssons yttrande instämde herrar *Axel Ivar Anderson, Johan Bernhard Johansson, Carl Sundberg, Arrhén, Löthner, Holmbäck* och *Carl Eric Ericsson*.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Fröken Andersson har riktat kritik mot förslaget om det rörliga tilläggets ersättande med ett fast tillägg. Hon hävdar, att riksdagen inte borde ändra sitt i höstas fattade beslut, och detta närmast på grund av att en grupp befattningshavare har motsatt sig en sådan ändring. Jag skall inte närmare yttra mig om denna sak. Jag vill bara erinra om att det alldeles övervägande antalet tjänstemän accepterat en överenskommelse

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

om ett fast tillägg efter de grunder, som föreslagits i propositionen. Jag skall tillåta mig att närmare motivera, varför ifrågavarande tjänstemannaorganisationer intagit denna ståndpunkt.

Ståndpunktstagandet är resultatet av förhandlingar, som förts inför finansministern. Initiativet till dessa förhandlingar togs av finansministern, sedan den förstärkta indexnämnden, i vilken personalens tre huvudorganisationer äro representerade, enhälligt förordat, att förhandlingar skulle inledas om att eventuellt ta bort skatteposten vid indexberäkningarna, d. v. s. genomföra så kallad indexrensning.

Tanken på indexrensning hade uppkommit på grund av att övergången till källskattesystemet i förening med förestående omläggning av beskattningsgrunderna och genomförandet av redan beslutade eller planerade socialpolitiska reformer förutsågs komma att leda till vissa fluktuationer av levnadskostnadsindex. Indexhöjningen till följd av källskattesystemets införande sammanhänger ju med att man övergått till att ta ut skatt på den aktuella inkomsten, medan man tidigare haft en betydande eftersläpning. Eftersom de nominella lönerna efter hand stegrats, fick man i skarven mellan de båda systemen en kraftig ökning av skattebeloppen, vilken föranledde en avsevärd indexhöjning per den 1 april i år. Den skattereform, som väntas träda i kraft den 1 januari 1948, kommer däremot att för stora löntagargrupper medföra minskat skattetryck, och eftersom detta blir fallet också för den teoretiska indexfamiljen, vars budget ligger till grund för fastställande av levnadskostnadsstatet, blir resultatet enligt nu gällande beräkningsmetoder, att skatteposten i index åter sjunker. Än större sänkande effekt anses införandet av vissa sociala förmåner få, främst barnbidragen, vilka från den 1 januari 1948 avses ersätta barnavdragen vid beskattningen.

Resultatet för det närmaste budgetåret skulle, om man godtar dessa förutsättningar och bortser från andra i sammanhanget inverkan faktorer, bli ett kraftigt indexfall under första halvåret 1948, vilket beräknats medföra en sänkning av det rörliga tillägget med lägst 3 och högst 6 procent.

Om man däremot genomför en indexrensning, vilket innebär, att hänsyn inte tas till de direkta skatterna men inte heller till sociala förmåner, skulle de nämnda variationerna av det rörliga tillägget inte uppkomma — man skulle vid löneregleringens ikraftträdande visserligen få ett lägre procenttal, men detta komme sannolikt att förbli oförändrat under i vart fall andra halvåret 1947, varefter en mindre stegring skulle kunna förutses, antingen per den 1 januari eller 1 april 1948.

Tjänstemannaorganisationerna ställdes här inför kravet på genomförandet av en indexrensning. Vid förhandlingar härom visade det sig snart, att organisationerna voro absolut eniga om att för närvarande motsätta sig en sådan indexrensning. Representanterna för finansdepartementet meddelade då, att om en överenskommelse inte kunde träffas, så skulle departementetschefen låta vidtaga en indexrensning, och den skulle då träda i kraft eventuellt den 1 juli i år. Från tjänstemannahåll motsatte man sig, som jag förut nämnde, bestämt en sådan rensning av index och hävdade även, att de av riksdagen beslutade sociala förmånerna inte skulle tas med i beräkningen vid fastställande av indextalet.

Nu kan man givetvis ha delade meningar om vad som i det då föreliggande läget hade varit det lämpligaste. En av organisationerna — och därtill den minsta — ansåg sig våga ta risken av en indexrensning och motsatte sig alltså det förslag till överenskommelse, om vilket de övriga organisationerna enat sig. Huruvida den ena ståndpunkten eller den andra är den för tjänstemännen mest fördelaktiga, skall jag inte yttra någon bestämd mening om. Jag vill dock er-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

inra om att herr Rubbestad under debatten i andra kammaren med styrka gjorde gällande, att ett bifall till den reservation, som fröken Andersson här har förordat, skulle för tjänstemännen vara oförmånligare och innebära en rätt betydande besparing för statsverket. Jag går naturligtvis inte i god för hans beräkningsgrunder. Sannolikt äro de inte riktiga, men man kan lika väl spekulera i möjligheten av en besparing för statsverket, vid ett bifall till reservationen, som i ökade utgifter för statsverket.

Den kompromiss, som träffades, innebar egentligen ingenting annat än att man enades om det tal, som såvitt man nu kan bedöma utgör medeltalet för index under det löpande året. Man gjorde det emellertid inte utan vidare, ty från tjänstemännens sida krävdes skapandet av en säkerhetsventil som innebär, att om en oväntat stark prisstegring skulle inträffa, så skulle finansministern förbinda sig att för nästa års riksdag framlägga förslag om förbättrad kompensation. Detta återfinnes också i Kungl. Maj:ts proposition nr 300, där finansministern säger: »Erinras må emellertid, att den sålunda för ett budgetår förordade avkopplingen av sambandet emellan löner och levnadskostnader förutsätter, att icke under budgetåret inträffa sådana nu ej förutsedda prisrörelser som göra en förnyad prövning av frågan om kompensationen för levnadskostnadsstegringen påkallad.»

Utskottet har här tagit fasta på detta och på s. 28 i sitt utlåtande understrukt, att »frågan om kompensationen för levnadskostnadsstegringen bör upptagas till förnyad prövning, därest under budgetåret inträffa sådana nu ej förutsedda prisrörelser, som göra en dylik prövning påkallad.»

Detta innebär en säkerhetsventil, och genom den äro tjänstemännen garderade mot alltför ogynnsamma verkningar av den överenskommelse som träffats.

Jag har alltså, herr talman, den uppfattningen, att denna överenskommelse är ett exempel på en god kompromiss. Statsmakterna och tjänstemännen kunna från olika utgångspunkter vara belåtna med den stabilisering av läget, som överenskommelsen resulterat i. Dessutom finns ju här en säkerhetsventil, som skyddar tjänstemännen mot en oväntat stark stegring av levnadskostnaderna.

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets förslag.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! De föregående talarna på denna punkt ha berört utskottets utlåtande i sin helhet och samtliga de reservationer, som äro fogade till utlåtandet. Jag tillåter mig då först att säga i anledning av vad som anförts beträffande reservationen nr 1 — som gäller frågan om justitierådens och regeringsrådets rätt att åtaga sig vissa skiljemannauppdrag — att utskottsmajoriteten icke känt sig övertygad av den motivering för en ändring, som Kungl. Maj:t anför.

Före 1926 voro ju justitieråden och regeringsråden berättigade att mottaga skiljemannauppdrag. Bestämmelsen resulterade emellertid i att en hel del kapitalstarka företag engagerade dessa tjänstemän för sådana uppdrag och honorerade dem med mycket betydande belopp. Riksdagen fann, att detta icke kunde vara riktigt, utan ville att dessa tjänstemän skulle vara helt fristående och uteslutande ägna sig åt sina betydelsefulla ämbetsåligganden. Statsutskottet finner i dag en återgång till den gamla ordningen oriktig, och utskottsmajoriteten har därför bifallit den motion, som väckts i denna kammare och som yrkar avslag på denna punkt i den kungl. propositionen. Jag tror inte, att jag behöver närmare utveckla skälen härför. Det väsentligaste är vad jag redan anför.

Jag kommer således, herr talman, att på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle sedan vilja säga något om den reservation, som återfinnes under

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

2). För den svarar endast undertecknad jämte en ledamot av andra kammaren. Vi ha där dragit konsekvenserna av vad utskottsmajoriteten anser beträffande justitierådens och regeringsrådets rätt att åtaga sig extra uppdrag och hävdar, att samma bestämmelse bör gälla även för häradshövdingarna. Det är närmast frågan om deras ordförandeskap eller suppleantskap beträffande ordförandeposten i hyresnämnd. I en övergångsbestämmelse, som tillkom 1943, stadgades beträffande häradshövdingarnas rätt att mottaga sådana uppdrag, att de som innehade sådana, skulle intill 1958 få behålla dem. Det har nu visat sig, att icke mindre än 20 häradshövdingar och en vattenrättsdomare inneha ordförandeskap i hyresnämnd. Jag ansåg, att det inte kunde vara alldeles riktigt, att häradshövdingarna belastas med dessa uppgifter. Även om det kan vara riktigt, att ett ärende, som avgjorts av hyresnämnd, inte sedan prövas av allmän domstol, utan går till hyresrådet, som är närmast högre instans, har jag dock kommit i kontakt med ett fall i mellersta Sverige, där ett ärende, som avgjorts av hyresnämnden, indirekt kom under allmän domstol.

Jag skall be att med några få ord få redogöra för det fall, som jag tänker på. Det var så att man ville bli kvitt en hyresgäst, som drev en viss verksamhet i en lokal. Hyresrådet fastställde hyresnämndens beslut på grundval av vissa förhållanden, som jag inte här behöver närmare ingå på. På grund av detta hyresrådets beslut yrkade den, som blivit uppsagd från lokalen, vid domstolen ersättning enligt nyttjanderättslagens bestämmelser, och på så vis fick häradshövdingen direkt befattning med ett ärende, som han tidigare indirekt handlagt i hyresnämnden. Sådana fall finnas alltså i det praktiska livet, och även om de inte funnos, anser jag, att häradshövdingarna i likhet med justitieråden och regeringsråden böra stå så fria som möjligt i sin ämbetsutövning.

Nu är det ju bara två ledamöter, som stå bakom denna reservation, och jag skall därför inte ödsla flera ord på den. Jag förstår, att jag inte har så stora möjligheter att vinna gehör.

Jag övergår därför till reservation nummer 3, som berör huvudfrågan i detta utlåtande. Kungl. Maj:t har begärt fullmakt att få göra vissa ändringar i löneförfattningarna. Utskottsmajoriteten har inte velat ge Kungl. Maj:t den fullmakten. Vi äro fyra stycken reserveranter, som vilja stödja Kungl. Maj:t i detta hänseende. Vi göra det så mycket hellre som vi ha klart för oss, att riksdagens behandling av lönefrågor i allmänhet inte är lämplig. Det kan inte vara riktigt att de grupper, som ha skickliga och energiska talesmän i den lagstiftande församlingen, skola ha större chanser att få sina intressen tillgodosedda än de grupper, som inte företrädas av sådana talesmän. Vi hade ju helt nyligen ett sådant ärende till avgörande, och vi finna alltjämt hur då och då dessa grupper göra sig gällande. Allt pekar på att utvecklingen kommer att gå dithän, att Kungl. Maj:t — gärna genom en särskild lönekommitté, parlamentarisk eller på annat sätt sammansatt — har att underhandla med vederbörande befattningshavare och träffa avtal.

Detta är ett utomordentligt intressant förhållande, som sammanhänger delvis med vad fröken Andersson sagt beträffande indextilläggets bestämmande till 12 procent. Här föreligger det förhållandet, att på grund av den lagliga rätt, som befattningshavarna ha att underhandla om sina förmåner, har riksdagen i allt större utsträckning blivit bunden av förut träffade avtal. Antingen får riksdagen hävda, att den inte tar några hänsyn till avtal, som träffats med befattningshavarna, utan går sin egen väg, eller också får riksdagen ta hänsyn till dessa avtal och känna sig bunden av dem. Jag överlåter åt herr Her-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

litz att närmare fundera på den här saken. Jag är bara en enkel praktisk man, men mitt sunda förnuft säger mig, att denna fråga är av stor principiell innebörd. Det kan inte pågå länge till, som det nu är, innan det hela spricker och vi få överlämna till Kungl. Maj:t att träffa avgöranden rörande lönefrågor i allmänhet.

Nu gäller emellertid fullmakten inte alls detta. Men reservanterna ha den grundåskådningen, att det är bättre att man följer de avtal, som träffats med befattningshavarna, och låter de mera smidiga organ, som satts att handlägga dessa ting, också ta ansvaret för dem. Jag skulle tro, att riksdagen samtidigt får se till att granskningsrätten utvidgas för att kunna hålla kontroll över det hela. Då vi, som stå för reservation nr 3, ha den grundåskådningen, ha vi inte dragit oss för att rekommendera riksdagen att ge Kungl. Maj:t en fullmakt, som rör så små ting som att vidta vissa justeringar i de lönereglementen, som äro avhandlade i denna — åtminstone beträffande sidosantalet — den väldigaste bland propositioner.

Beträffande detaljerna står det i propositionen, att så och så tänka vi göra, men vi ha inte möjlighet att skriva ut allting, och därför be vi riksdagen om fullmakt att få ta detaljerna sedan. Nej, säger statsutskottet, det vilja vi inte gå med på! Jag begriper inte en sådan ståndpunkt, allra minst sedan vi i dag ha hört hur illa vi planlagt vårt arbete. Det är faktiskt inte bra som det är. Här är det *detaljerna*, som vi få syssla med och som ta tid. Men när man har en möjlighet att ge Kungl. Maj:t en aldrig så ringa fullmakt att ordna vissa detaljer, då vägrar riksdagen att ge den.

Jag försäkrar, herr talman, att jag skulle resonera på precis samma sätt som jag nu gör, om vi hade en regering av annan politisk färg än vi för närvarande ha. För vårt ståndpunktstagande spelar det inte någon roll vilken färg den sittande regeringen har, utan enligt reservanternas mening bör Kungl. Maj:t ha den fullmakt, som förordas i reservationen nr 3.

Sedan vill jag beröra en liten fråga, som av fröken Andersson gjorts till en mycket stor sak, och den gäller de 12 procenten. Detta spörsmål har herr Wagnsson nu utvecklat, så jag skall inte ta upp tiden med att upprepa hans synpunkter. Jag vill bara säga, att om man har att göra med flera organisationer måste i ett sådant fall gälla samma regler som i det parlamentariska livet, att en minoritet bland organisationerna får finna sig i att acceptera vad en majoritet beslutar, även om det kan gälla för minoriteten vitala frågor.

I övrigt vill jag säga, att en vägran att gå med på Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt skulle kunna uppfattas som om riksdagen i det nuvarande läget inte frågade efter om det bleve ytterligare stegring av statsutgifterna och därmed bidrog till att lägga hinder i vägen för de strävanden att bekämpa inflationen, som vi väl alla äro i övrigt ense om.

Jag hemställer nu, herr talman, till att börja med om bifall till utskottets hemställan i den del, som avser förbud för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig skiljemannauppdrag, d. v. s. den del till vilken reservationen nr 1 hänför sig.

Det är vidare i utskottets utlåtande ett tillägg att göra, men till det skall jag senare återkomma.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Jag skulle vilja lämna några kompletterande upplysningar i den förut i debatten behandlade frågan om justitierådens och regeringsrådets rätt att inneha skiljemannauppdrag.

Det är ju riktigt som den föregående talaren sade, att för ett tjugotal år sedan, i samband med att dessa domare erhöilo förmånligare löner, infördes en bestämmelse av innehåll, att de förbjödos att åtaga sig varje slag av skilje-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

manuuppdrag. Till grund för den bestämmelsen låg nog, såsom här antytts, en viss erfarenhet av att det inte alltid var så lämpligt att de högsta domarna hade denna rätt. Men den erfarenheten var nog mycket begränsad. Om jag är riktigt underrättad, var det egentligen bara ett enstaka fall, i vilket vederbörande hade haft så många skiljemannauppdrag, att det ansågs vara mindre lämpligt. Särskilt kunde det anmärkas på att han haft sådana uppdrag, där han varit utsedd av den ena parten till skiljeman och därigenom ansetts bli på sätt och vis engagerad till förmån för den ena av parterna.

Nu är visserligen detta betraktelsesätt ej principiellt riktigt. Alla skiljemännen skola vara opartiska domare. Men det har nog i praktiken blivit så, att de av parterna utsedda ledamöterna stundom haft en viss benägenhet att driva sina uppdragsgivares synpunkter.

Det förslag, som Kungl. Maj:t här har framlagt och som reservanternas velat godkänna, innebär emellertid inte en återgång till det gamla systemet, som tillät justitieråden och regeringsråden att mottaga alla slags skiljemannauppdrag. För att förebygga sådana olägenheter som jag nyss antytt, är det enligt Kungl. Maj:ts förslag avsett, att de blott skulle få rätt att åtaga sig uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller som ensam skiljeman. Detta är ett av skälen till att man enligt min mening inte alls behöver hysa samma betänkligheter som tidigare mot att ge justitieråden och regeringsråden denna rättighet. Det andra skälet är att rättigheten skulle vara förbunden med en skyldighet för de justitieråd och regeringsråd, som mottaga sådana uppdrag, att göra anmälan därom till justitiedepartementet. Jag är alldeles övertygad om att denna anmälningskyldighet kommer att göra det praktiskt taget omöjligt för någon av dessa domare att taga på sig alltför många uppdrag. Han blir ju skyldig att offentligen redovisa dem.

Det är visserligen sant, att riksdagen för ett tjugotal år sedan i samband med justitierådens och regeringsrådets löne reglering tog ståndpunkt emot den dåvarande rätten för dessa tjänstemän att mottaga skiljemannauppdrag. Riksdagen har emellertid långt senare — jag tror det var 1943 — fattat beslut i en liknande fråga. Det var när häradshövdingarnas löner reglerades. Då var samma spörsmål uppe, och för dessa domares del löstes det på just det sätt, som jag här velat föreslå beträffande justitieråden och regeringsråden. Häradshövdingarna fingo nämligen rätt att mottaga uppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller ensam skiljeman. Jag har svårt att förstå, varför man inte skulle kunna intaga samma position i detta fall.

Om jag alltså tror, att mitt förslag på denna punkt inte skulle behöva vålla några olägenheter, så är jag å andra sidan av den uppfattningen, att det skulle vara till fördel i olika hänseenden, om denna möjlighet kunde stå öppen för justitieråden och regeringsråden. Jag avser nu inte i första hand att det naturligtvis skulle innebära en viss ekonomisk fördel för dem att någon gång ha ett dylikt uppdrag, utan jag vill snarare trycka på den fördel som denna bestämmelse skulle innebära för justitieråden och regeringsråden i ett annat avseende än det ekonomiska. Sedan länge tillbaka bruka regelmässigt de allra största och viktigaste civilmålen, de som röra mycket stora affärer och mycket invecklade bestämmelser, såsom leveranskontrakt o. s. v., gå till skiljenämnds avgörande. Dessa mål komma alltså inte under domstolarnas prövning. Jag tror, att det skulle vara fördelaktigt för de högsta domarna att få den kontakt med en mycket viktig del av det praktiska rättslivet, som dessa betydelsefulla tvistemål skulle kunna ge dem. Jag tror också, att det skulle vara av stort värde för affärlivet och för lösningen av de stora ekonomiska frågor, som det här gäller, att såsom ordförande i dessa skiljenämnder ha tillgång till de högst kvalificerade domarna i riket.

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

Av dessa orsaker skulle jag med glädje se, om kammaren biföll reservationen och därmed Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Schlyter, Ewerlöf, Wistrand, Herlitz, Carl Sundberg, Löthner, André*n och *Lundgren*.

Herr Norling: Herr talman! Såsom organiserad fackföreningsmedlem och ännu verksam i produktionen kan jag inte underlåta att säga några ord i anledning av det resultat, vartill utskottet här kommit.

Jag har nämligen en mycket stark känsla av att man här är inne på samma väg, som ledde till den sänkning av reallönerna, som skedde under kriget. Jag kan inte komma ifrån tanken, att man nu åter söker beträda denna för löntagarna så olyckliga väg. Det har blivit regeln, att de statliga löneuppgörelserna bli en mall för arbetsmarknadsparterna, när dessa skola träffa sina löneavtal. Skulle riksdagen nu ändra sitt beslut om ett efter stigande eller sjunkande index rörligt lönetillägg, betyder ju detta i realiteten ett nytt lönestopp. Varför vill man låsa fast denna procentsats, när man nu räknar med att inom den närmaste tiden alla livsförnödenheter komma att stiga i pris ganska väsentligt? När detta sker, måste det innebära en reallönesänkning för löntagarna. Även om riksdagen kommer att fatta beslut om sänkta skatter och om införande av allmänna barnbidrag, så kommer nämligen prisstegringen på livsförnödenheter att uppväga de fördelar, som dessa beslut komma att medföra.

Jag är övertygad om att om riksdagen nu fattar ett sådant beslut, som här föreslås, kommer man från arbetsgivarhåll vid höstens lönerörelser inte att vilja gå med på några lönejusteringar utan följa de riktlinjer, som riksdagen uppdragit beträffande statstjänstemännen.

I den ekonomiska debatt, som nyligen har förts här, var man ganska enig om att man skulle vara återhållsam i fråga om lönekrav, och ett riksdagsbeslut i dag enligt utskottets förslag betyder ju ett första steg i denna riktning. Industriens produktionsindex står i toppen, och man kan också se, hur industrien nu inhöstar rekordvinster. Tror då någon av kammarens ledamöter, att inför en sådan situation löntagarna och i synnerhet arbetarna kunna förstå, att deras reallön nu skall sänkas och att deras levnadsstandard skall försämrats? Som jag nyss sade står jag i produktionen, och jag känner mycket väl vad arbetarna tänka på arbetsplatserna. De komma inte att kunna förstå en sådan ställning som riksdagen nu tydligen kommer att inta, nämligen att man skall fixera det hittills med index stigande eller fallande rörliga tillägget på lönerna.

Jag vill, herr talman, på grundval av vad jag nu sagt yrka bifall till den med 4) betecknade reservation, som några utskottsledamöter avgivit. Denna reservation innebär ju i stort sett vad den kommunistiska motion innehöll, som framlades i andra kammaren beträffande denna del av propositionen, och mitt bifallsyrkande omfattar därför även denna motion.

Herr Arrhén: Herr talman! Det framgick av det anförande, som herr Wagnsson tidigare höll i kammaren, att de förslag i den kungl. propositionen, som vi nu behandla, ha föregåtts av förhandlingar mellan tjänstemannaorganisationerna och Kungl. Maj:t. Det är ju den metod, som ofta användes nu för tiden och som man har att acceptera, ehuru en hel del också skulle vara att säga om den.

Det är bekant i kulisserna, att under dessa förhandlingar en detalj spelat en viss roll. Jag syftar på frågan, om de statstjänare, som få ett riksdagsmandat, skola ha A-avdrag eller B-avdrag. Såsom kammarens ledamöter veta, tillämpas för dem för närvarande A-avdrag. Det betyder för en tjänsteman i låt oss säga A 24 på I-ort ett avdrag på 17,6 procent av lönen, och när det gäller de

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

lägre dyrorterna 22 procent avdrag. Det föreliggande, av parterna godkända förslaget innebär en fördubbling av avdraget. B-avdraget, som hädanefter skall tillämpas, medför nämligen i den nyssnämnda lönegraden ett bortfall av 35,2 procent av lönen på högsta dyrort och 44 procent på de lägre dyrorterna. Det är den ståndpunkt, som motiveras i Kungl. Maj:ts proposition nr 281 på s. 145—146. 1936 års lönekommitté hade förordat bibehållande av A-avdrag under motivering, att riksdagsarvodet var så lågt, att en dylik lösning föreföll naturlig. Emellertid ansåg 1945 års lönekommitté — för övrigt i likhet med 1928 års lönekommitté — att man borde tillämpa B-avdrag. Kommittén har därvid erinrat om att riksdagsmannaarvodet år 1941 räknades upp och fick den storlek det för närvarande har.

Jag tillåter mig emellertid, herr talman, att här deklarerar en annan uppfattning, närmast med anledning av att det resonemang, som söker sitt verklighetsunderlag i riksdagsarvodets reglering år 1941, förlorat all relevans under den fortskridande penningvärdesförsämringens tryck.

Förändringen från A-avdrag till B-avdrag har naturligtvis i nuvarande läge inte så stor betydelse för de lägre inkomsttagarna i statstjänst, för dem som nu vidkännas ett avdrag på lät oss säga 2 à 3 kronor av sin dagsinkomst, även om avdraget alltså fördubblas till 4 à 6 kronor. Men höjningen av avdraget har en ingalunda obetydlig inverkan för dem, som befina sig i ett högre löneläge. Detta förhållande belyses av de siffror, jag nyss nämnde: på I-ort höjes inom lönegrad A 24 avdraget från 17,6 till 35,2 procent och på övriga dyrorter i stort sett från 22 till 44 procent. Detta är något ganska väsentligt.

Vidare är det några andra omständigheter, som jag finner vara värda en viss uppmärksamhet i detta sammanhang.

Inom tjänstemännens egna led måste det uppstå motsättningar till exempel mellan de tjänstemän, som ha sin verksamhet förlagd till Stockholm, och de tjänstemän, som äro verksamma i landsorten. Det torde vara bekant, att det visat sig möjligt för en statstjänsteman i Stockholm att inneha ett riksdagsmannaupdrag och därvid antingen icke alls begära tjänstledighet eller att begära blott partiell tjänstledighet. Det vore naturligtvis knappast taktfullt att anföra personliga exempel härpå, men var och en torde veta, att man kan göra på det sättet. En dylik metod kan en tjänsteman i landsorten givetvis icke tillämpa.

Sedan uppstår, om man ser tjänstemannaklassen i stort, också en motsättning mellan statstjänstemännen och tjänstemännen i privat tjänst, när i dessa senare hänseenden skilda tillvägagångssätt tillämpas. Inom vissa städer gälla vid bedömandet av denna fråga mycket generösa grunder för de tjänstemän, som äro riksdagsmän. Inom landstingens tjänstemannakategorier, varifrån riksdagsmännen också rekryteras, tillämpas även skiftande betraktelsesätt.

Orsaken till att jag begärt ordet här i dag är emellertid kanske i alla fall inte de förhållanden, som jag nu har berört, utan den egentliga anledningen är, att jag under min jämförande språkforskning i de propositioner, som ha samband med dagens problem på detta område, råkade stöta på en intressant liten detalj. Sedan jag läst proposition nr 281 och tagit del av dess motivering, skriven av statsrådet och chefen för finansdepartementet, övergick jag till att läsa proposition nr 276, som berör frågan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, kort sagt den projekterade pensionen för riksdagsmännen. I den sistnämnda propositionen har man kommit till den konklusionen, att statstjänstemännen visserligen skola delta i inbetalandet av pensionsavgiften men de skola, när pensionen utbetalas, få bara en fjärdedel av pensionen.

Logiken i resonemanget torde för många te sig tämligen kuriös, men i dag ligger saken ändå till på detta sätt. På s. 20 i proposition nr 276 står bland

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)
annat följande motivering för en dylik ståndpunkt: »En dylik reduktion framstår som befogad icke minst med tanke på de *förhållandevis liberala regler* i fråga om avlönings åtnjutande, som gälla för statens befattningshavare vid ledighet för fullgörande av riksdagsmannauppdrag.»

Jag tillåter mig, herr talman, att här konstatera, att denna proposition, som till författare har samma statsråd som propositionen nr 281, tydligen är skriven under den förutsättningen, att A-avdraget skulle kvarstå för statstjänstemän, som få ett riksdagsmannauppdrag. Här har uppenbarligen den ena handen icke vetat vad den andra gjorde, och denna inadvertens vid propositionsskrivandet har jag funnit mig skyldig att offentligt påtala. Den måste enligt mitt sätt att se beaktas, när det gäller att bedöma frågan om riksdagsmannarvoden och därmed sammanhängande spörsmål i konstitutionsutskottet.

Jag beklagar den personlighetsklyvning, som här gjort sig gällande ifrån finansdepartementets sida. Den har naturligtvis samband med det egendomligt forcerade sätt, på vilket inte bara riksdagen utan även Kungl. Maj:ts kansli numera fungerar. Jag har i dag endast att på tjänstemännens vägnar med beklagande konstatera, att i bägge fallen, i bägge de av mig här omnämnda propositionerna, har under denna personlighetsklyvning en mr Hyde oss till skada varit verksam. Hur dr Jekylls linje skulle se ut och hur man alltså själv skulle vilja se det hela formulerat, det ligger dock utanför ramen för denna debatt men torde lätt kunna ansas.

Jag har, herr talman, endast velat göra denna anteckning i marginalen till det ämne vi nu diskutera och kan på grund av omständigheterna icke ställa något yrkande.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag har begärt ordet uteslutande för att säga några ord i frågan angående justitierådens och regeringsrådets rätt att mottaga skiljemannauppdrag.

Det är väl nästan enastående i riksdagens historia, att kammarledamöter här stå upp och instämma i vad ett statsråd har yttrat, och jag skulle tro, att det aldrig tidigare har förekommit massinstämmanden. Jag deltog inte däri, eftersom jag nyss hade instämt i fröken Anderssons anförande, som gick i samma riktning, och därigenom tillkännagivit min uppfattning. Eljest skulle också jag ha instämt med justitieministern.

Frågan om justitieråden och regeringsråden skola ha rätt att mottaga ordförandeskapet i skiljenämnder kan ses från flera olika synpunkter. Den viktigaste synpunkten är, efter vad jag kan finna, den som justitieministern strök under, nämligen betydelsen för rättslivet. För närvarande slites faktiskt ett betydande antal tvister genom skiljenämnder, och det vore av stor vikt att i dessa skiljenämnder också kunna såsom ordförande få en person med den kapacitet, som ett justitieråd eller ett regeringsråd har. I slutet av och närmast efter det första världskriget var det liksom nu många tvister, som sletos genom skiljenämnder. Då hade justitieråden och regeringsråden rätt att vara med, och det fälldes därvid mycket snabbt, utan att man behövde gå till domstolarna, avgöranden, som hade en utomordentlig auktoritet och som citerades i rättslivet titt och tätt. Det gällde särskilt den typ av tvister, som då voro vanliga och som väl också nu komma att betyda mycket, nämligen när en säljare av en vara inte anser sig kunna stå kvar vid en försäljning, som har skett på leverans, på grund av att priset har höjts så avsevärt, och vilket skadestånd som då skall utgå — alltså spörsmål som juristerna känna till så väl och som avhandlas i 24 § köplagen. Jag tror som jag sade, att det skulle vara av stort värde ur rent saklig synpunkt, om justitieråden och regeringsråden kunde få denna rätt.

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

Ännu en synpunkt gör sig därvid gällande — också den var justitieministern inne på — nämligen önskvärdheten av att även de högsta domarna få litet mera kontakt med det praktiska livet än de för närvarande ha. Jag har inte någon egen erfarenhet av arbets sättet inom högsta domstolen — jag har givetvis aldrig tjänstgjort såsom revisionssekreterare — men det har alltid slagit mig, att högsta domstolen så att säga har placerats vid sidan av och inte får den kontakt med det praktiska livet, som den kanske borde ha. Det blir bättre, kan jag tänka mig, när det nya rättegångsväsendet kommer att genomföras, men även den möjlighet till kontakt, som det här föreliggande förslaget innebär, tror jag vara av värde.

Men sedan kan saken ses också ur den synpunkt, som justitieministern var endast något litet inne på, nämligen att rätten att mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnder kommer att vara av ett visst ekonomiskt värde för vederbörande justitieråd och regeringsråd. Principerna för lönesättningen för statens tjänstemän ha tidigare i dag mycket skickligt utvecklats av herr K. J. Olsson. Just i det här fallet är det fråga om tjänstemän, som ha det kanske intellektuellt mest kvalificerade arbetet av alla tjänstemän och som ju ha ansvaret för landets rättsvärd i högsta instans. På ifrågavarande poster vill man ha de bästa som överhuvud taget kunna tänkas. Dessa tjänstemän ha naturligen en lön, som är ganska god. Men i förhållande till uppgifternas svårighet och betydelse är denna lön, om man räknar med den köpkraft den äger — och det är den man får räkna med — ganska liten. Det har också visat sig, att det i betydande grad är andra vägar än domarvägen som tilldra sig de unga juristernas intresse. Många av de bästa bli helt naturligt advokater. Jag har själv för många år sedan under en kortare tid haft äran tillhöra Kungl. Maj:ts regering. Då försökte man få in en advokat i högsta domstolen. Vissa erbjudanden gavs, men det lyckades icke. Om jag inte är fel underrättad, har det upprepade gånger, även på sista tiden, gått ut liknande erbjudanden, utan att man lyckats. Man har således inte haft möjlighet att till högsta domstolen knyta den betydande och utomordentligt värdefulla erfarenhet, som finnes inom den svenska advokatvärlden. Det visar sig, att de löner som erbjudas justitieråden, kanske äro för låga i förhållande till arbetet, och kan man i detta hänseende göra någonting genom att ge dem rätt att vara ordförande i skiljenämnder, tycker jag att det vore bra.

Jag har sagt det tidigare i denna kammare, men det bör kanske sägas en gång till, att under de sista åren ha två av högsta domstolens allra mest kvalificerade ledamöter lämnat domstolen, den ene vår främste kännare av obligationsrätten och den andre en person, som man tänkte sig skulle bli chef för Svea hovrätt.

Allt detta gör, herr talman, att jag för min del kommer att votera för reservationen nr 1. Med de utomordentligt starka garantier, som finnas i justitieministerns skickligt utarbetade förslag, tror jag inte man behöver befara något missbruk. Det blir helt annorlunda än det var i början av 1920-talet, om vilket herr Karlsson i Munkedal talade. Jag tror emellertid att justitieministerns tolkning av hur det då faktiskt var är riktig och att det alltså inte var så mycket att anmärka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Häri instämde herr *Bergvall*.

Herr Forslund: Herr talman! Jag vill redan från början anmäla mig som en som kommer att rösta för utskottets förslag i frågan om justitieråden och regeringsråden, och jag skall anföra skälen därtill.

Först och främst vill jag säga, att varken i propositionen eller i utskottets

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

utlåtande angivits något som helst motiv för att ändra det beslut som fattades på 1920-talet. Finansministern har endast åberopat, att han har talat med sin vän justitieministern om saken och av samtalet funnit, att fullgoda skäl förelågo att göra en ändring. Det är icke något motiv av den art, att jag skulle vilja vara med om att riksdagen frångår och på 1920-talet intagen ståndpunkt när det gäller tjänster av det ömtåliga slag det här är fråga om. Skulle det ha varit absolut nödvändigt att göra en ändring, vill det synas mig, som om skälen borde ha redovisats i propositionen. Det skulle ha varit önskvärt, att vad justitieministern i dag anført hade intagits i propositionen, ehuru det enligt min mening icke är någon övertygande motivering för en ändring.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att jag anser, att denna fråga bör behandlas fristående från löneplansfrågan och icke sammankopplas med spörsmålet om justitierådets och regeringsrådets löner. Även det sistnämnda spörsmålet får behandlas självständigt: vad skola justitieråden och regeringsråden ha i lön? Därvid får man räkna med nuvarande arbetsuppgifter. Jag skulle således vilja rekommendera, att man avskiljer detta spörsmål från frågan om deras rätt att åtaga sig andra uppgifter än sådana som åligga dem såsom tjänstemän i högsta domstolen och regeringsrätten. Det är ett av de skäl, som tala starkt för att man nu icke skall vidtaga den föreslagna ändringen.

Dessutom finns det ett annat skäl. Med mina utgångspunkter tycker jag inte, att regeringen skall förleda riksdagen att frånga 1926 års beslut rörande justitieråden och regeringsråden. Här är det fråga om ett slags renlighetskrav, som riksdagen uppställt och som vi böra ha kvar. Vi skola inte kasta om från den ena ståndpunkten till den andra.

Justitieministern påpekade, att det skulle föreligga två skäl att göra ändringar. För det första skulle det vara behöfligt för dessa tjänstemän att få en inblick i skiljemannaförfarandet och därvid komma i beröring med de stora mål, som behandlas av andra än dem själva i domstolen. För det andra skulle det vara fördelaktigt för affärsföretagen och för näringslivet i övrigt att få utnyttja deras stora sakkunskap.

Vad det första beträffar, herr statsråd, vill jag ifrågasätta, om det är den rätta inblicken dessa ämbetsmän få då de komma ut och samla erfarenhet såsom enskilda justitieråd — ty i en och samma skiljenämnd kan det väl knappast sitta mer än ett justitieråd. Om jag uppfattade justitieministerns uttalande rätt, så menade han att det skulle komma att utveckla sig en rättspraxis beträffande handläggningen av vissa mål, och konsekvenserna av denna skulle dragas när vederbörande justitieråd komme tillbaka till högsta domstolen.

Då frågar jag mig: ligger det inte på sätt och vis en fara i en sådan utveckling? Ty det som vederbörande justitieråd eller regeringsråd ha lärt sig och fått inblick i medan de ha suttit i skiljenämnderna grundar sig ju på arbete, som inte är utfört i samråd med personer, som på juridikens område äro lika kunniga som de själva, och det slut, som man i något visst fall har kommit till, är inte heller grundat på något sådant samarbete, utan medarbetarna äro de lekmän, som sitta såsom meddomare i sådana skiljenämnder. När vederbörande kommer tillbaka till högsta domstolen eller regeringsrätten får han alltså ensam sprida denna nya vishet. Jag tror för min del, att den visheten hellre borde införas i dessa höga domstolar genom ett annat förfaringssätt, nämligen det som tillämpas i underrätterna, där man får fram lekmannasynpunkterna från representanter för det rent praktiska livet. Jag tror således för min del, att det finns skäl även för det resonemang, som jag har fört och som går ut på att det kan ligga en viss fara i att dessa justitieråd och regeringsråd lära sig saker och ting, inte tillsammans med på området lika kunniga personer, utan tillsammans med kreti och pleti som ha råkat bli skiljemän.

Så kan man se på saker och ting, herr justitieminister, och jag kommer fram

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

till att allt talar för att frågan icke är mogen för en förändring. Låt oss i stället behålla den på tjugutalet införda principen, att de herrar det här är fråga om skola stå fria från uppdrag av detta slag. Det är ett snygghetskrav, som vi ha velat hävda och som jag tror att det också är mycket värdefullt att riksdagen håller fast vid. Det är en styrka för justitieråden och regeringsråden själva att detta krav upprätthålles, och vill man behålla det så bör man rösta för utskottets förslag. Men kom gärna tillbaka i ett annat sammanhang och tala om, huruvida dessa personer ha för låg lön, så skola vi resonera om huruvida deras löner skola höjas eller icke.

Herr Holmbäck: Herr talman! Till herr Forslund skulle jag endast vilja säga, att det nu inte är fråga om att uppriva 1926 års beslut. Saken ligger så till — i varje fall såsom jag ser den — att 1926 års beslut gick för långt och att man nu vill undanröja en del — en kanske ganska ringa del — av det beslutet. 1926 års beslut skulle alltså enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till större delen stå fast, i det att ett justitieråd eller regeringsråd icke skulle få deltaga i skiljenämnd i annan egenskap än såsom ordförande eller under andra omständigheter än att han anmäler saken till Kungl. Maj:t.

Ett justitieråd, som har varit med i en skiljedom, där det har stått olika uppfattningar emot varandra på de båda sidorna, och fått skilja mellan dessa båda uppfattningar, han har då, enligt vad herr Forslund befarar, förvärvat irrläror genom kontakten med praktiskt dugliga och verksamma människor. Denna herr Forslunds uppfattning tror jag vilar på rena teorier. I varje fall får man väl säga, om man känner våra högsta domare, att det är alldeles uteslutet att de skulle kunna påverkas av någonting annat än sin egen erfarenhet och sin egen uppfattning om vad som är riktigt. Vad de än äro, så äro de utpräglade individualister. De äro så utpräglade individualister, att domsluten i högsta domstolen ju i mycket stor utsträckning äro splittrade. Ett exempel. I ett av de allra viktigaste mål, som där förekommit, ett mål som har diskuterats mycket i Sverige, var det fråga om en person som var åtalad för två brott, brotten A och B. En grupp inom högsta domstolen dömde honom för brottet A och friade för brottet B, en annan grupp friade för brottet A och dömde för brottet B, en tredje grupp dömde för båda brotten, och en fjärde grupp slutligen friade för båda brotten. När man har en högsta domstol med så utpräglad individualitet hos ledamöterna som det finns där, så kan man inte påstå att det är någon fara för att irrläror skulle kunna vinna insteg i högsta domstolen genom att man följer Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Herr Forslund: Herr talman! Jag skulle vilja påminna professorn därom, att han själv använde det uttrycket, att det skulle vara för rättsväsendet lämpligt om denna åtgärd genomfördes. Det är just därför jag har velat göra detta påpekande, att ett justitieråd inte ensam kan ge sig ut i bygden och hämta rättsprinciper, som han sedan skall föra till högsta domstolen, utan han måste göra det tillsammans med sina kamrater.

Jag får till sist deklarerera, att jag tycker det är en verkligt stilig sak att vi ha en ämbetsmannagrupp som är fri från att ha andra uppdrag än sin ämbetsmannauppgift. Vi ha tillräckligt mycket hopsytt i fråga om ämbetsmännens skilda uppdrag här i landet för att kunna ha råd att kosta på oss att ha en grupp ämbetsmän fria från andra uppgifter än dem som åvila dem i deras ordinarie arbete.

Jag upprepar ännu en gång, att om dessa ämbetsmän ha för dåligt be-

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

talt så böra de få mera, men den saken skola vi diskutera i ett annat sammanhang.

Herr Holmbäck: Herr talman! Vad jag yttrade om betydelsen för rättslivet står jag naturligtvis fast vid, och jag motiverade mycket tydligt min åsikt därvidlag. Vad jag opponerade mig mot i herr Forslunds yttrande är endast det, att han tror det är farligt för de personer, som det här är fråga om, att få kontakt med det praktiska livet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 233 punkten A mom. II röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. III.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till den av mig och herr Thapper avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande momentet endast yrkats att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar Gustaf Karlsson och Thapper vid utlåtandet avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)**Mom. IV och V.*

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till den reservation, som är betecknad med 3).

Herr **Manuerskantz**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i de nu ifrågavarande momenten hemställt samt vidare på antagande av de förslag, som innefattades i den av herr Gustaf Karlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr **Karlsson, Gustaf**, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 233 punkten A mom. IV och V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antagas de förslag, som innefattas i den av herr Gustaf Karlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. VI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Genom en serie missöden har ett moment fallit bort i utskottets föreliggande utlåtande, och jag hemställer därför, att till detta utlåtande under punkt B fogas ett moment av följande lydelse:

»III. till *Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner* för budgetåret 1947/48 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.»

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 4).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels, av herr **Karlsson, Gustaf**, att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas med tillägg av ett nytt moment av följande lydelse:

»III. till *Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner* för budgetåret 1947/48 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor», dels ock, av fröken **Andersson**, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr

Förslag till statens löneplansförordning m. m. (Forts.)

Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet (avgivna, med 4) betecknade reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden: och förklarades propositionen på bifall till herr Gustaf Karlssons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna I och II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten III.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 236 framlagda förslag och motionerna I: 303, av herr *Einar Eriksson*, och II: 446, av herr *Lundberg*, samt med avslag å motionerna I: 304, av herr *Carl Sundberg*, och II: 447, av herr *Johnsson* i Kastanjegården,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den av riksdagen godkända personalförteckningen för statens järnvägar vidtaga de ändringar, som av utskottet förordats,

b) förklara, att befattningen såsom verkstadsöveringenjör i C 5 vid statens järnvägar skulle tillsättas medelst förordnande på viss tid.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»I motionerna I: 303 och II: 446 har yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag om överförande av sju byråchefer i järnvägsstyrelsen från A 30 till statsbanedirektörer i C 8 samt inrättande av sju nya byrådirektörstjänster hos styrelsen.

Enligt vad utskottet erfarit har den i motionerna berörda utredningen rörande statens järnvägars organisation i dagarna beslutats. Vid sådant förhållande synes utskottet lämpligheten av att nu förändra löneställningen för nämnda byråchefer kunna ifrågasättas. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningen med därav följande eventuella återverkningar beträffande arten och omfattningen av byråchefernas arbetsuppgifter avvaktas, innan frågan om deras lönegradsplacering upptages till slutligt avgörande. Däremot torde byrådirektörsbefattningarna icke intaga sådan ställning inom organisationen, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del icke skulle redan nu kunna upptagas till bedömande. Då utskottet finner de skäl övertygande, som anförts till stöd för förslaget, anser sig utskottet icke böra biträda det i motionerna I: 303 och II: 446 i denna del framställda yrkandet. Utskottet förordar däremot den avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag, att den föreslagna överflyttningen av ifrågasvarande sju byråchefer till C-planen icke nu kommer till stånd.

I motionerna I: 304 och II: 447 har föreslagits en uppflyttning av distriktschefsbefattningarna vid statens järnvägar från C 9 till C 10. Motionärerna erinra bland annat om att såväl järnvägsstyrelsen som allmänna lönenämnden förordat en dylik lönegradsuppflyttning. Departementschefen har å sin sida förklarat sig icke för närvarande vara beredd att tillstyrka de framställningar som gjorts i denna fråga. För egen del har utskottet icke funnit anledning intaga en från departementschefen avvikande ståndpunkt.»

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Johan Bernhard Johansson*, fröken *Andersson* samt herrar *Albertsson*, *Hesselbom*, *Malmborg* i Skövde, *Andersson* i Malmö, *Holmström* och *Akerström* ansett dels att det andra av de nyss återgivna styckena av utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 303 och II: 446 samt I: 304 och II: 447

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den av riksdagen godkända personalförteckningen för statens järnvägar vidtaga de ändringar, som av departementschefen förordats,

b) förklara, att befattningarna såsom statsbanedirektör i C 8 och verkstadsöveringenjör i C 5 vid statens järnvägar skulle tillsättas medelst förordnande på viss tid.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Såsom framgår av detta utlåtande, har Kungl. Maj:ts förslag kunnat följas i samtliga punkter utom den som berör överförande av vissa byråchefer i järnvägsstyrelsen till löneplan C. Underteknad m. fl. har låtit anteckna en reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Det är ju så, att de chefer som arbeta på den tekniska sidan inom järnvägsstyrelsen, således ungefär hälften av befattningshavarna, redan äro hänfödda till löneplan C, under det att byråcheferna, alltså cheferna för de stora avdelningarna, fortfarande ha fullmaktstjänster. Den föreslagna förändringen innebär, att dessa personer genom att överföras till C-planen få förordnande för ett visst antal år, d. v. s. deras tjänster bli förvandlade från fullmaktstjänster till förordnandetjänster.

Det har länge rått den uppfattningen, att en sådan förändring vore önskvärd icke minst — utan kanske främst — ur den synpunkten, att det då skulle beredas möjligheter att på dessa poster få de befattningshavare, som skulle vara bäst lämpade. Om dessa tjänster äro fullmaktstjänster, så sitta vederbörande befattningshavare där och kunna icke föras över till annan tjänst; man kan visserligen förtidspensionera dem om de äro olämpliga, men sådant gör man ju i allmänhet inte när det gäller personer som i övrigt ha skött sig.

Det är alltså fråga om att få dessa personer överförda till förordnandetjänster. Det gäller, som jag sade, en del av förvaltningen. Det är redan genomfört i fråga om de högre tjänsterna på ett område, och det har synts oegentligt att den högsta ledningen i förvaltningen inom järnvägsstyrelsen på detta sätt är splittrad i fråga om anställningsformen.

Utskottsmajoriteten har byggt upp sin avslagshemställan på det förhållandet, att kommunikationsministern har tillkallat sakkunniga för att utreda järnvägsstyrelsens högsta ledning och få en kollegial styrelse till stånd. Vi ha legat på detta ärende rätt länge i statsutskottet för att få reda på vad direktiven för utredningen skulle komma att innehålla och se om de kunde påverka ställningstagandet till den nu föreliggande frågan. Jag och övriga reservanter ha emellertid icke kunnat finna, att de direktiv, som nu ha meddelats, lägga hinder i vägen för fattande av det beslut i denna fråga, som redan så länge ansetts önskvärdt.

Det förefaller som om man alldeles hade förbisett det förhållandet, att var och en av de här ifrågakarande byråcheferna redan i sin nuvarande befattning är chef för en så stor avdelning, att man kan säga att han är chef för ett helt verk inom järnvägsstyrelsen, och att byråchefernas arbetsuppgifter ökas undan för undan. Och det fortgående förstatligandet av enskilda järnvägar — inte

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
minst det för inte så länge sedan beslutade förstatligandet av bergslagsbanan — ökar givetvis arbetsbördan ytterligare.

Det finns således mycket starka skäl att ta hänsyn till de synpunkter, som innebära, att dessa befattningshavare ha ett så viktigt arbete och äro i en så hög chefsställning, att deras tjänster böra förvandlas till förordnandetjänster, varigenom det beredes möjlighet att på rätt plats förordna rätt person. Den löneökning som följer med den föreslagna förändringen, är sannerligen välförtjänt med hänsyn till den arbetsbörda dessa befattningshavare ha.

Om den saken har det emellertid, såvitt jag har kunnat finna, heller inte varit någon tvist inom utskottet, utan utskottsmajoriteten har endast hakat upp sig på den utredning, som kommunikationsministern har tillsatt. Nu är inte kommunikationsministern här, men det hade ju varit mycket lämpligt om den man, som har lagt fram propositionen och som även har tillkallat de sakkunniga, ville klargöra sambandet mellan propositionen och den nya utredningen. Jag har hört, att han har gjort det i andra kammaren och där försvarat Kungl. Maj:ts ståndpunkt, d. v. s. talat för bifall till reservationen, som ju går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det förhållandet, att han har gjort det, måste ju innebära, att även han anser att utredningsresultatet inte kan ha någon betydelse när det gäller den nu föreslagna ändringen i tjänsteställning.

Med dessa ord skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till den till utlåtandet av undertecknad m. fl. avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Domö*.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Den föreliggande propositionen omfattar en hel rad av befattningar inom kommunikationsverken. Den innehåller förslag dels om inrättande av nya tjänster, dels om uppflyttningar i högre lönegrader och dels, beträffande de här ifrågakvarande byråcheferna, en överflyttning från A-planen till C-planen. Allt som allt är det fråga om ett ganska stort antal förändringar, nämligen införande av 28 nya tjänster och uppflyttning i högre lönegrad av 125 befattningshavare, vartill alltså kommer den föreslagna förändringen beträffande byråcheferna i järnvägsstyrelsen.

Vad beträffar de nya tjänster, som här ha föreslagits skola tillkomma, så kan deras inrättande mycket väl motiveras av de ökningar i arbetsbördan, som ha uppstått inom verken på grund av dessas ökade arbetsuppgifter. Det gäller både beträffande telegrafverket, posten och alla de affärsdrivande verken, att verksamheten har ökats avsevärt. Beträffande de nya tjänsterna har utskottet för den skull icke gjort några invändningar, utan vi ha funnit de därvidlag framlagda förslagen väl motiverade.

Vad uppflyttningarna i lönegrad beträffar är det ju uppenbart, att man kan beteckna förslagen om sådana såsom en inom verken företagen lönerörelse, och när nu denna lönerörelse har kommit ungefär samtidigt med att den allmänna löneregleringen träder i kraft den 1 juli, så finner man det ganska egendomligt, framför allt när det gäller dessa högre befattningshavare inom kommunikationsverken, att vederbörande inte ha låtit det räcka med den allmänna löneförbättring, som inträder i och med den beslutade allmänna löneregleringen, utan därjämte föreslå ganska väsentliga uppflyttningar i lönegrader. Utskottet har också haft vissa betänkligheter i detta avseende och ansett, att de föreslagna uppflyttningarna i varje fall ha framlagts vid en olämplig tidpunkt. I det stora hela ha vi dock följt departementschefens förslag, och det är endast i fråga om de sju byråcheferna i järnvägsstyrelsen som vi ha haft delade mening inom utskottet.

Några reservanter ha velat följa departementschefens förslag även i denna fråga och alltså tillstyrka, att dessa sju byråchefer skulle överföras till C-

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
planen och därigenom också erhålla en lönebättring med 2 500 kronor per år utöver den löneförbättring, som tillkommer dem på grund av den allmänna löneregleringen och som utgör omkring 1 050 kronor per år. Man måste nog säga sig, att denna löneökning på sammanlagt över 3 500 kronor är ganska stor, framför allt i ett läge, där man på många håll önskar ett lönestopp.

Under den tid då utskottet har haft denna proposition till behandling har det tillkommit ett förhållande, som har gjort, att majoriteten inom utskottet inte nu har velat vara med om att tillstyrka denna kraftiga löneförbättring för byråcheferna. Det har nämligen kommit till utskottets kännedom, att det inom departementet har beslutats en utredning rörande hela järnvägsstyrelsens organisation, och av denna utredning måste även byråcheferna komma att beröras, alldenstund dessa, så som järnvägsstyrelsen nu är organiserad, faktiskt utgöra järnvägsstyrelsen. En utredning om järnvägsstyrelsen kan följaktligen helt enkelt inte förbigå byråchefernas ställning inom denna styrelse.

Jag är övertygad därom, att om denna utredning hade varit tillsatt före propositionens avlämnande i riksdagen så hade departementschefen icke tagit upp något förslag om överflyttning av dessa byråchefer till C-planen. Beslutet om utredning har emellertid fattats efter det att propositionen framlades. Det är ju inte vanligt att riksdagen, såsom reservanterna nu yrka, fattar beslut i ett ärende som är hänskjutet till en utredning, och det så mycket mindre i detta fall, som departementschefen har sagt ifrån, att han förutsätter att utredningen bör bedrivas i sådan takt, att förslag till omorganisation av järnvägsstyrelsen skall kunna föreläggas 1948 års riksdag. Riksdagen skall således inom ett år fatta ståndpunkt till hur järnvägsstyrelsen framdeles skall vara organiserad och därmed givetvis också till byråchefernas fortsatta ställning inom järnvägens förvaltning.

Herr J. B. Johansson sade i sitt anförande här, att det sedan länge råder en uppfattning, enligt vilken det skulle vara fördelaktigt att få de här ifrågakvarande tjänstemännen överflyttade till C-planen. Jag vill till detta bara säga, att det nog kan råda delade meningar om lämpligheten av en sådan överflyttning. Vi ha emellertid inom utskottsmajoriteten inte velat gå närmare in på hur det är med den saken, utan vi ha endast hänvisat till att en utredning är beslutad, och vi anse att man i avvaktan på denna utredning bör låta byråcheferna stå kvar i den löneplan och den lönegrad där de nu befinna sig.

Jag vill dock beträffande lämpligheten av att överföra dessa tjänstemän till C-plan framhålla, att det åtminstone med den organisationsform som järnvägsstyrelsen för närvarande har, torde kunna ifrågasättas, om det verkligen är så lämpligt att byråcheferna äro placerade på förordnande. Vi skola komma ihåg att järnvägsstyrelsen är organiserad på det sättet, att generaldirektören ensam är den beslutande. Byråcheferna ha att framlägga förslag men icke formellt att delta i besluten, och under sådana förhållanden kommer givetvis en byråchef att stå i en ganska ömtalig ställning gentemot generaldirektören. En anställning på förordnande torde under nuvarande förhållanden inte enbart vara fördelaktig. Hur det kommer att bli i framtiden veta vi ingenting om. Det är sannolikt att det kommer att ske en förändring, men hur den kommer att ske, få vi veta först efter en utredning och sedan förslag framlagts till nästa års riksdag. Då blir det också tillfälle att ta ställning till huruvida dessa byråchefer i lönehänsende böra överföras till en annan anställningsform.

Såsom saken nu ligger till och med hänsyn till den beslutade utredningen vill jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan, så mycket

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
mer som andra kammaren i lördags biträdde utskottets förslag. Ett beslut i denna riktning står i god överensstämmelse med den tradition, som är gällande inom riksdagen, att icke fatta ett avgörande beslut innan en pågående utredning är avslutad.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Johansson, Johan Bernhard**, som yttrade: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det här dock endast gäller sju byråchefsbefattningar. Det är visserligen formellt riktigt, såsom herr Andersson i Rixö sade, att generaldirektören är ensam beslutande, men med hänsyn till den oerhörda mängden av ärenden är det i verkligheten byråchefen som har det största inflytandet på avgörandena.

Jag vill vidare erinra om att lönenämnden har hörts i detta ärende och enhälligt tillstyrkt ett överförande av dessa tjänster till C-planen. Det vore väl ändå ganska märkvärdigt om herr Andersson i Rixö, när departementet, som står för propositionen och som tillsatt utredningen, säger att denna utredning inte påverkar ett beslut i denna riktning, skulle vara mannen att på ett annat sätt tolka direktiven. Hans resonemang bottnar naturligtvis i ett motstånd i sak.

Jag anser emellertid att denna fråga är förtjänt av att lösas i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag har en mer än fyrtioårig tjänstemannabana bakom mig i det verk som det här är fråga om. Jag har dessutom i statsrevisionen i fyra år sysslat med lönefrågor av detta slag, och jag har slutligen här i riksdagen givetvis följt med dessa saker. Jag hade därför tänkt att här hålla ett någorlunda utförligt anförande rörande dessa frågor, men det skall jag nu inte göra med hänsyn till den arbetsbörda som för närvarande påvilar riksdagen, utan jag skall inskränka mig till att säga endast några ord.

Jag skall huvudsakligast se på denna fråga från ideologiska utgångspunkter. Det faktum föreligger ju — och det betonades också under lördagens debatt i mycket hög grad — att faran för inflation möjligen kommer att nödsaka oss att gå in för ett definitivt lönestopp, när det gäller löntagare i allmänhet, i kommunal tjänst och i enskild tjänst. Men kunna vi verkligen säga till dessa lägre befattningshavare, som skulle träffas av ett sådant lönestopp: »Med avseende på er, som ha små löner, komma vi att tillämpa ett lönestopp, men med avseende på de högsta tjänstemännen, som redan förut ha det mycket bra, komma vi icke att tillämpa lönestoppet, utan beträffande dem komma vi att verka för att de undan för undan skola få löneförhöjningar.»

Här är ju ifrågasatt en löneförhöjning för byråcheferna av 2 500 kronor. Vår möjlighet att övertyga dessa lägre befattningshavare om nödvändigheten av ett lönestopp, om det nu är nödvändigt, blir mindre om de kunna visa, att vi predika lönestopp när det gäller dem, men att vi överge denna princip när det gäller de högre befattningshavarna.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter, då de äro avgörande för mitt ståndpunktstagande i denna fråga. Jag kommer således att rösta för utskottets förslag. Men därutöver vill jag göra några reflexioner med anledning av den debatt som förekom i lördags.

Herr Bergvall, såsom representant för det frisinna partiet, riktade i denna debatt anmärkningar mot regeringen för att den inte hade på ett tillfredsställande sätt gjort klart för befattningshavarna i allmänhet nödvändigheten av ett lönestopp. Men vad finner jag nu här i dag? Jo, jag finner att herr Bergvall och hans parti gå in för reservationen, som innebär en kraftigare löne-

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
förhöjning än utskottet vill ha. Ena dagen Celestin, andra dagen Floridor — ena dagen en predikan inför kammaren, att det är nödvändigt att åstadkomma ett lönestopp för befattningshavarna, andra dagen en predikan, att man vill ha ett ytterligare tillägg utöver vad reservationen och Kungl. Maj:ts förslag innehålla.

Man kan inte byta ståndpunkt på detta sätt. Det var visserligen en präst, som jag hörde talas om under mina barnår och som inte levde ett så gudaktigt liv de sex dagarna i veckan, men som den sjunde dagen i sin predikan förfördömde det dåliga liv han hade fört. Och när en gammal församlingsbo frågade honom, hur han kunde predika på detta sätt, svarade han: »Ja, ni skola inte fästa er vid hur jag lever, utan hur jag lär!» — Det förefaller som om det frisinade partiet på denna punkt har en liknande inställning.

När nu andra kammaren har varit så förständig, att den har bifallit utskottets förslag, borde även första kammaren kunna göra det. Detta beslut av andra kammaren ligger givetvis närmare lönestoppssynpunkten och lönestoppinställningen än vad reservationen gör. Reservationen innefattar ju på sätt och vis ett bestämt avståndstagande från lönestoppssynpunkten, och herr Bergvalls motion ligger ännu längre bort från denna lönestoppsprincip.

Jag vet inte om denna princip kommer att bli definitivt och på alla punkter genomförd, men så mycket vet jag, att en allmän uppfattning råder om att förhållandena *kunna* framtinga ett ståndpunktstagande till förmån för denna princip. Det skulle vara mycket egendomligt om man då med avseende på de allra bäst betalda befattningshavarna skulle höja lönerna med 2 500 kronor.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**, erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill endast upplysa herr Hage om att det ju nu inte bara är de högre befattningshavarna, som få del av löneförhöjningarna, utan uppflyttningar förekomma ju även av befattningshavare längre ned i gräderna. När herr Hage ställer de högre och de lägre befattningshavarna i ett motsatsförhållande till varandra och talar om lönestopp för de lägre, bör väl herr Hage också opponera mot att vaktmästare och en hel mängd andra lägre befattningshavare bli föremål för löneökningar och uppflyttningar.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast påminna om att jag yrkade bifall till utskottets förslag, vilket ju även innefattar att vissa lägre befattningshavare få en förbättrad löneställning liksom till och med några befattningshavare högre upp i lönegraderna. Men jag har framför allt velat reservera mig mot denna efter mitt sätt att se fullständigt onödiga förbättring av lönerna för de allra högsta befattningshavarna.

Herr **Sundberg, Carl**: Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som har framställts av herr J. B. Johansson, och jag kan också instämma i den motivering, som han anför för detta sitt yrkande.

Genom mitt ledamotskap i 1943 års järnvägskommitté har jag satts i tillfälle att på nära håll få en inblick i arten och omfattningen av de här berörda byråchefernas verksamhet, och jag måste säga, att det, såsom herr J. B. Johansson här framhållit, är mycket stora, svåra och samhällsekonomiskt mycket betydelsefulla uppgifter som dessa tjänstemän ha att behandla och ta det närmaste ansvaret för. Det gör att det överhuvud taget inte är möjligt att på dessa poster placera annat än verkliga toppfigurer. Men för att

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
detta skall vara möjligt och för att man sedan också skall kunna bibehålla dem på dessa poster krävs det att de avlönas så, att de inte lockas att gå över till andra befattningar. Det är mot bakgrunden av detta, som denna fråga i första rummet bör bedömas.

De skäl och de motiv, som ha anförts för en bättre löneställning åt byråcheferna, gälla enligt min mening med lika styrka eller kanske ännu större styrka för distriktscheferna vid statens järnvägar. Dessa tjänstemän inta i vår förvaltning en särställning. De ha att i de stora distriktsförvaltningarna inom vårt största kommunikationsverk fatta självständiga beslut i synnerligen betydelsefulla ärenden. De skola vara ypperliga organisatörer, de skola kunna »ta» folk, inte bara sin egen stora personal utan också den stora allmänheten, och de skola kunna bedöma och bemästra ekonomiska problem, som sammanhånga med konkurrensen från andra kommunikationsföretag.

Det var därför enligt mitt förmenande en klok åtgärd av järnvägsstyrelsen att föreslå dessa distriktschefers uppflyttning i lönehänseende från C 9 till C 10. Detta innebär visserligen inte en så särdeles betydande löneförbättring, särskilt om man tar i betraktande att deras nuvarande löneställning realiter sett är densamma som för något mer än tjugufem år sedan, men det innebär ändå en viss uppmuntran och måste sägas vara en rättvis åtgärd. Allmänna lönenämnden har också tillstyrkt förslaget.

Nu skall jag emellertid inte yrka bifall till den motion nr 304, som tagit upp detta järnvägsstyrelsens förslag, därför att jag förstår att det inte går att få förslaget igenom, eftersom varken Kungl. Maj:t har tagit upp järnvägsstyrelsens förslag eller utskottet tillstyrkt motionen, utan jag skall inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att den kommitté, som Kungl. Maj:t nu har tillsatt för att pröva omorganisationen av kungl. järnvägsstyrelsen, tar upp detta speciella spörsmål till övervägande och så snart som möjligt förelägger detsamma för riksdagen.

Däremot ber jag att få yrka bifall till den reservation ang. byråchefernas löneställning, som på denna punkt har fogats till utskottets utlåtande av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr Hesselbom: Herr talman! Jag skulle först vilja säga ett par ord med anledning av motionerna nr 302 i denna kammare och nr 445 i andra kammaren, i vilka motioner understrukits angelägenheten av att den icke högskoleutbildade ingenjörspersonalen beredes förbättrade befordringsmöjligheter.

Jag ansluter mig helt till dessa synpunkter. Jag är av den bestämda uppfattningen, att det är synnerligen angeläget för de statliga företagen att se till att de kunna hävda sig i konkurrensen även när det är fråga om den icke högskoleutbildade ingenjörspersonalen, och detta kan statsverket göra genom att bereda denna personal bättre befordringsmöjligheter inom de olika verken.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att det finner skäl tala för åtgärder i sådant avseende, men i avvaktan på resultatet av en pågående utredning angående befordringsgången för teknisk personal inom civilförvaltningen anser sig utskottet inte kunna gå utöver Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill uttala den förmodan, att det skall bli möjligt för kommunikationsdepartementet att ett kommande år kunna föreslå åtgärder i syfte att uppfylla de önskemål, som framförts i av mig här berörda motioner.

Beträffande sedan frågan om byråchefernas löneställning anser jag det angeläget, att jag på något sätt ger till känna anledningen till mitt ståndpunkts-tagande i denna fråga. Vad gäller de åberopade direktiven kan jag kort och gott hänvisa till det anförande, som kommunikationsministern höll i andra

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)
kammaren i lördags, i vilket han tydligt gjorde klart, att enligt de direktiv, som ligga till grund för den nu tillsatta utredningen, denna inte kan komma att beröra byråchefernas löneställning. När det gäller att bedöma denna fråga kan man knappast bortse från hur det i detta avseende är ordnat inom en del andra statliga verk. Jag skall ta mig friheten att göra en enda jämförelse, och jag väljer då kungl. vattenfallsstyrelsen. Inom vattenfallsstyrelsen finnas sammanlagt 107 befattningar i lönegrad 21 och däröver. Av dessa äro 15 placerade på C-plan. Inom statens järnvägar ha vi sammanlagt 528 sådana befattningar, och där återfinna vi också 15 befattningshavare på C-plan. Av 107 befattningshavare i det ena verket stå alltså 15 på C-plan, och av 528 befattningshavare i ett annat verk stå också 15 på C-plan. Detta måste ju säga något, när det gäller att bedöma det berättigade i Kungl. Maj:ts förslag att ytterligare 7 befattningshavare vid järnvägsstyrelsen uppflyttas på C-planen.

Utskottets talesman, herr Andersson i Rixö, sade att det vid sidan av den allmänna lönerörelsen tydligen har startats en lönerörelse inom verket, att man således samtidigt som statsmakterna har medgivit en rätt avsevärd löneökning för de statliga befattningshavarna överlag sätter i gång med löneökningar för en del av dessa befattningshavare utöver vad den allmänna löneregleringen ger. Ja, frågan kan naturligtvis läggas upp på detta sätt, men jag tror inte att ett sådant resonemang är riktigt. Jag ser denna fråga så, att man inom den allmänna löneställningen skall bedöma det riktiga och rätta i att vissa befattningshavare skola stå i den eller den lönegraden. Jag tar mig friheten erinra om att ett förslag redan i fjol förelåg från järnvägsstyrelsen, som var tillstyrkt av lönenämnden, om en ändrad lönegradsplacering för dessa byråchefer, men då säger departementschefen, att han visserligen finner dessa synpunkter beaktansvärda men att han likväl inte anser sig kunna uppta detta spörsmål till prövning innan resultatet av en pågående utredning rörande en allmän löneroglering för statstjänstemännen är klar. Man har alltså väntat med denna fråga ett år för att kunna avvakta denna allmänna löneroglering. När den nu är klar har departementschefen upptagit lönefrågan till förnyad prövning och då ansett det vara befogat att den föreslagna löneändringen kommer till stånd.

Vad gäller själva principfrågan, huruvida vissa högre tjänsteinnehavare vid statliga verk skola vara placerade på A-planen eller C-planen, har jag den mycket bestämda uppfattningen, att det måste vara till fördel för statsverket att dessa högre tjänsteinnehavare inneha sina tjänster i form av förordnande. Det måste vara angeläget för staten såsom företagare att ha en mycket stor rörelsefrihet när det gäller att tillsätta eller avsätta dessa högre tjänstemän, vilkas verksamhet är av avgörande betydelse för hur det statliga verket skötes i olika avseenden. Jag har alltså därvidlag en rakt motsatt uppfattning mot dem som hävda, att fullmaktstjänsterna äro att föredraga.

Utifrån dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag har mitt namn under detta utskottsutlåtande, men jag har inte anslutit mig till reservationen. Då jag emellertid inte har fullt samma motiv för mitt ståndpunktstagande som utskottsmajoriteten i övrigt, skall jag be att få redovisa anledningen till att jag inte har anslutit mig till reservationen.

Vi tala ju här om två saker. Dels är det fråga om lönen till vederbörande tjänstemän och dels är det fråga om huruvida dessa tjänstemän skola tillsättas på förordnande eller med fullmakt. Jag har ingenting emot en högre lönesättning för byråcheferna vid statens järnvägar. S.J. lägger ju fler och fler järnvägar under sin förvaltning, och nu senast har tillkommit bergslagsbanan, som ju

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.) är en järnväg av betydande omfattning. Det kan inte undvikas att detta måste medföra både mera arbete och mera ansvar för de byråchefer, som skola handlägga frågorna inom detta verk. Däremot tycker jag knappast att det är till fullo visat, att det är riktigast, att de tillsätts på sexårsförordnanden. Jag tycker tvärtom att dessa byråchefer böra ha en anställningsform, som uppmuntrar dem till en viss självständighet, så att man inte riskerar att de, som ju sköta det dagliga rutinarbetet och därigenom få en ganska klar inblick i alla dessa frågor, när de föredraga en sak för generaldirektören skola påverkas av vetenskapen om att de efter sex år bli avsatta, om de inte ha varit tillräckligt ödmjuka. Jag tror därför att dessa byråchefstjänster, som ju inte äro av teknisk utan mera av administrativ art, böra vara förenade med en fullmaktsanställning.

Det bästa sättet att tillmötesgå dessa båda synpunkter vore att man behölle tjänsterna på den nuvarande A-planen, alltså blivande löneplan 1, men satte dem högre än i lönegrad 30; i en löneställning motsvarande lönegrad 32 eller någonting sådant, som motsvarar vad här föreslagits. Det skulle enligt min mening ha varit det lämpligaste, men det var ju inte precis så lätt att vid själva utskottsplenium formulera ett yrkande därom. Denna fråga bör emellertid, anser jag, kunna tas under omprövning vid den snabbutredning, som är föreslagen, och då skulle jag helst se att man kom fram till det resultatet, att lönen för dessa tjänstemän höjdes men att fullmakterna behölls.

Detta är min ståndpunkt i denna fråga, och det är anledningen till att jag inte ansett mig böra ansluta mig till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 237 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johan Bernhard Johansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 39.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta,

Ang. ändringar i kommunikationsverkens personalförteckningar. (Forts.)

Punkterna IV—VI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till domstolarna m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Om löne-
reglering för
de statliga
domarbefatt-
ningarna
m. m.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 268 framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för justitiekanslersämbetet i enlighet med vad som angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 2 maj 1947;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för justitiekanslersämbetet att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

c) till Justitiekanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 118 300 kronor.

I en av herr *Bergquist* m. fl. väckt, av utskottet under punkten 8 behandlad motion, I: 333, hade — under särskilt framhållande av angelägenheten av att hovrättsråden erhöles en förbättrad löneställning — föreslagits, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande löne reglering för de statliga domarbefattningarna, innebärande väsentligt förbättrade avlöningsförmåner för dem, samt framläggande för riksdagen om förslag till dylik löne reglering.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herrar *Schlyter*, *Rylander* och *Löthner*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **Schlyter**: Herr talman! I förhoppning att få diskutera hela utskottsutlåtandet vid denna första punkt ber jag att få nämna, att min blanka reservation avser utskottets avvisande av herr *Bergquists* även av herr *Herlitz* och mig undertecknade motion nr 333 om utredning rörande löne reglering för de statliga domarbefattningarna. Jag kan emellertid förstå om riksdagen vill lämna initiativet i denna fråga till Kungl. Maj:t. Jag kan också förstå att tidpunkten inte är opportun för en löneaktion. Lönefrågan sammanhänger med ett flertal på Kungl. Maj:ts prövning beroende utredningsfrågor, såsom frågan om domarrekruteringen, frågan om stadsdomarnas inkorporering i den statliga domstolsorganisationen och andra frågor. Justitieministern kan förväntas klart inse nödvändigheten av en rationell löneplacering av rikets samtliga domare i förhållande till varandra. Efter min mening är det ett stort rättsskipningsintresse att ingen instans tillbakasettes. Hittills har mellaninstansen, hovrätterna, faktiskt i hög grad tillbakasetts. Min förhoppning är att, när det nu blir muntlig och offentlig handläggning av målen i hovrätterna, det skall gå upp för allmänheten hur viktigt det är att lönesättningen i hovrätterna blir sådan att en god rekrytering även i mellaninstansen blir garanterad. Städernas beslutande organ ha föregått med gott exempel genom det sätt varpå stadsdomarna i allmänhet ha blivit avlönade. I förhållande härtill äro både lagmännens, hovrättsrådets och assessorernas löner oproportionerligt låga. Jag tror också att det allenast kommer att behövas en kort tids tillämpning av den nya rättegångsbalken för att justitieministern skall finna anledning uppta domarnas

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)
lönefråga till utredning. I förvissning om att initiativet sålunda ligger i de bästa händer har jag i dag inte något yrkande att framställa med anledning av motionen nr 333.

Jag har också jämte herr Bergquist underskrivit motionen nr 334 angående antalet arbetskrafter vid hovrätterna. Utskottet har i denna fråga gjort ett betydelsefullt uttalande. På s. 32 i utlåtandet säger utskottet, att »det står Kungl. Maj:t öppet att, därest oundgängligt behov så skulle kräva för undvikande av onormala balanser anvisa medel för anställande under viss tid av extra ledamöter utöver det beräknade antalet.»

Även om jag vidhåller allt vad som står i motionen om behov av flera ordinarie arbetskrafter än Kungl. Maj:t föreslagit och riksdagen nu kommer att bevilja, är naturligtvis vad utskottet här har sagt det viktigaste, således att Kungl. Maj:t har fullmakt att hindra uppkomsten av balanser genom tillhandahållande av härför erforderliga arbetskrafter.

Jag vill i detta sammanhang ge uttryck åt förhoppningen att arbetsordningen för hovrätterna kommer att liksom de nuvarande arbetsordningarna innehålla bindande regler till förebyggande av onormala balanser. Blir bara detta iakttaget, kommer justitieministern snart att finna skäl att för riksdagen framlägga förslag om förstärkning av de ordinarie arbetskrafterna.

Jag har efter det av utskottet gjorda uttalandet på denna punkt inte någon anledning att framställa ett yrkande till förmån för motionen.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Jag ber först att få begagna detta tillfälle att ge uttryck åt min tacksamhet och uppskattning i fråga om allt det väsentliga i utskottets utlåtande. Detta förslag innebär en stor och betydelsefull upprustning av vårt domstolväsende, en upprustning som är så mycket mera påkallad, ja, jag vill säga nödvändig, som vi nu vid nästa årsskifte stå inför den stora rättegångsreformens förverkligande.

Jag vill också försäkra herr Schlyter, att jag har stor förståelse för de synpunkter, åt vilka han i sitt anförande helt nyss har givit uttryck.

Däremot måste jag beklaga utskottets ståndpunktstagande i ett par frågor, där utskottet har avvikit från propositionens förslag. Den ena av dessa frågor rör organiserandet av nedre justitierevisionen. I propositionen hade föreslagits, att justitierevisionen skulle få en verklig chef, en överdirektör, som skulle kunna utöva ledningen av dess arbete. Utskottet har nu höjt ordförandens arvode, varför det här egentligen inte återstår någon tvistig fråga ur ekonomisk synpunkt, men jag skulle ha varit glad, om utskottet också hade tagit den konsekvensen av sitt ställningstagande i lönefrågan och av sin uppfattning i andra hänseenden — jag tänker särskilt på lagmanstjänsterna — att utskottet också hade varit med om att tillsätta en särskild chef, som kunde leda revisionens arbete.

Utskottet har yttrat, att justitierevisionen inte är ett ämbetsverk utan ett kansli till högsta domstolen. Detta är nog inte heller en riktigt adekvat beteckning. Nedre justitierevisionen är en institution av alldeles speciellt slag. Talet om ett kansli åt högsta domstolen leder nog tanken fel. Man får därvid lätt den uppfattningen, att det i nedre justitierevisionen sitter en del tjänstemän, kanske i underordnad grad, som ha att utföra expeditionsgöromål och andra enklare sysslor. I själva verket består justitierevisionen, förutom av expeditionspersonal för dylika uppgifter, av ett trettiotal högre befattningshavare, samtliga i byråchefegrad, som sedan gammalt ha ansetts likvärdiga med domare, som också i regel äro ordinarie domare och som ha det stora ansvaret att i sista instans framlägga det material, på vilket högsta domstolen har att döma. För att organisera detta arbete fordras det rätt stora chefsegenskaper. Det

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

är ett besvärligt och grannliga värv, och jag tror att det kommer att bli ännu svårare efter den nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Det har redan vid den preliminära omorganisation, som kommit till stånd i revisionens arbete, visat sig att ordföranden där har fått mera maktpåliggande uppgifter än förut.

Jag vill emellertid på denna punkt fästa en förhoppning vid utskottets skrivning. Utskottet säger sig inte *nu* ha velat ta slutlig ställning till frågan om inrättande av en chefstjänst i justitierevisionen utan har stannat för en arvodeshöjning i avbidan på erfarenheter om den nya rättegångsbalkens inverkan på tjänstens beskaffenhet. Jag hoppas alltså att det skall bli tillfälle att återkomma till denna fråga, om det visar sig att den nya rättegångsbalken har den inverkan på tjänsten, som jag tror att den kommer att få.

Den andra punkt, på vilken jag med beklagande har funnit att utskottet har frångått propositionens förslag, rör frågan om aspiranterna i hovrätten. Utskottet har i motsats till Kungl. Maj:t ansett, att det borde införas en spärrregel för antagande av domaraspiranter i hovrätten. Denna regel går enligt utskottets förslag ut på att hovrätterna endast skulle få ta emot så många aspiranter som hovrätterna kunde bereda arvode.

Det låter ju som ett mycket trevligt och vänligt förslag detta, att aspiranterna ej skulle få gå utan lön, och det förefaller kanske som om det inte kunde vara förenat med några mera allvarliga konsekvenser. I själva verket har emellertid denna detaljfråga en stor betydelse för hela rekryteringen av landets framtida domarkår. Med få undantag kunna nämligen inga andra bli domare här i landet än sådana, som blivit prövade och godkända i hovrätten. Den som vill bli domare har alltså att först avlägga juris kandidatexamen, sedan att sitta ting och därefter att anmäla sig till aspiranttjänstgöring och prövning i hovrätten.

Utskottet motiverar väsentligen sin ståndpunkt, att hovrätterna inte skola få ta emot flera aspiranter än det finns möjlighet att ge arvode, med det förhållandet att det brukas så i andra liknande sammanhang. Naturligtvis ligger också den tanken bakom, att en ung man inte bör få arbeta utan lön, vilket ju också i princip är riktigt. I departement, verk och i länsstyrelser antagas därför endast så många aspiranter som omedelbart kunna erhålla arvode.

Jag måste emellertid framhålla att denna liknelse med andra ämbetsverk är haltande. Hovrätternas aspiranter äro inte jämförbara med aspiranterna i andra statliga verk. När en aspirant börjar tjänstgöra på ett annat ställe än hovrätten, låt oss säga i ett departement eller i en länsstyrelse, är han i själva verket en tjänsteman på begynnelsestadiet. Han har naturligtvis ännu mycket att lära i fråga om tjänstens praktiska utövning, och därför får han ingen fast ställning med vanlig lön men han får dock ett arvode såsom aspirant. Emellertid sker praktiskt taget icke någon gallring av de en gång sålunda antagna aspiranterna. Naturligtvis finns det klart olämpliga personer, som ej vinna befordran, men det rör sig om rena undantagsfall. Vidare finns det i vanliga ämbetsverk lägre tjänster, där en person som inte har så stor skicklighet, ändock kan göra nytta för sig.

Aspiranttjänstgöringen i hovrätterna avser däremot i huvudsak att utgöra underlag för en prövning av aspiranternas lämplighet. Domartjänsterna äro ju samtliga höga och viktiga befattningar, där man måste ställa mycket stora krav på ämbetsmännen, och därmed sammanhänger, att aspiranterna i hovrätterna på ett helt annat sätt än i andra verk äro föremål för prövning med därpå följande gallring. En sådan gallring sker också för närvarande i stor utsträckning. Om denna gallring skall bli effektiv, om alltså urvalet skall bli gott, beror naturligtvis i första hand på hur många aspiranter man har att

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

välja mellan. Svea hovrätt har i detta avseende sedan gammalt haft mycket stora möjligheter. Hovrätten har genom sin storlek och genom sitt läge i huvudstaden haft stor förmåga att draga till sig många aspiranter, bland vilka hovrätten har kunnat göra sitt urval. Det har ej sällan inträffat, att ända upp till 80 procent av dem, som gjort aspiranttjänstgöring, blivit »spräckta» och inte fortsätta på domarbanan. Det är naturligtvis ur statens synpunkt, för att få framstående domare, mycket betydelsefullt att ha en så stor kader av aspiranter som möjligt att välja mellan. Det skäl, som utskottet särskilt åberopat för införande av spärregeln, nämligen jämförelse med statsförvaltningen i övrigt, håller således icke streck.

Utskottets förslag om spärregeln är grundat på domarutredningens betänkande. Däri anföres som motiv härtill även en annan omständighet förutom jämförelsen med andra verk. Utredningen har funnit — och det är riktigt — att tillströmningen till de olika hovrätterna är mycket ojämn. Medan, som jag nyss nämnde, särskilt Svea hovrätt dragit till sig många sökande, ha vissa andra hovrätter, framför allt hovrätten för Övre Norrland i Umeå, som ju ligger långt bort, haft svårt att få erforderligt antal aspiranter. Domarutredningen menar, att denna spärregel, som innebär att varje hovrätt blott skall få mottaga ett visst begränsat antal aspiranter, skall ha den effekten, att man genom att avskära ett antal aspiranter från Svea hovrätt skall dirigera överskottet till andra hovrätter, som i och för sig inte äro så eftertraktade. Jag tror att detta är en felsyn. Det kan naturligtvis i undantagsfall gå på det sättet, men i regel, det är jag ganska övertygad om, komma de unga jurister, som avvisas från stockholmshovrätten, icke att söka sig upp till Umeå på vinst och förlust utan i stället att gå till andra befattningar här i Stockholm.

Sveriges yngre juristers förening har också i sitt remissyttrande framhållit, att det är osannolikt, att de unga jurister som till följd av spärregeln skulle avvisas från Svea hovrätt, verkligen skulle söka sig till någon av de hovrätter, vilkas förläggningsorter visat sig vara mindre eftersökta. »Det huvudsakliga resultatet av regeln i fråga kunde följaktligen», säger Sveriges yngre juristers förening »antagas bli att Svea hovrätt finge göra sitt urval bland en snävare krets aspiranter än för närvarande men däremot ej att andra hovrätters rekrytering förbättrades.» Jag delar som sagt denna av de yngre juristerna själva framförda farhåga, och jag tror att man genom en spärregel av denna art gör skada för rekryteringen i Svea hovrätt utan motsvarande gagn för rekryteringen i de andra hovrätterna.

Emellertid har jag naturligtvis också varit på det klara med, att det är ett stort och viktigt intresse att främja tillströmningen av aspiranter till de andra hovrätterna, och i propositionen har också anvisats ett medel härför, som jag tror är mera verkningsfullt än utskottets förslag. Det innebär, att aspiranterna på ett något senare stadium hänvisas från Svea hovrätt till andra hovrätter. Om det alltså vid ett visst tillfälle finns flera duktiga aspiranter i Svea hovrätt än man där kan bereda plats för i framtiden, men det däremot råder brist på aspiranter någon annan stans, t. ex. i Umeå, bör hovrätten i Stockholm kunna tillsäga några av de aspiranter som avvisats, att de i princip äro godkända men att de på grund av platsbrist bli hänvisade till exempelvis umeåhovrätten. Det måste ju vara en helt annan sak att på detta sätt få komma dit som tjänstemän, som godkända fiskaler, än att på vinst och förlust söka sig upp till Umeå för prövning.

Jag har redan berört det enda skäl, som jag tycker kan vara bärande för utskottets förslag, nämligen att det ur sociala synpunkter inte är lämpligt att staten använder en ung människas arbetskraft utan att ge honom be-

Om lönereglering för de stalliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

talt. Detta måste vålla svårigheter för unga jurister, och naturligtvis särskilt för sådana som ha det besvärligt i ekonomiskt avseende. Om emellertid, såsom jag hoppas, riksdagen bifaller utskottets förslag om en fördubbling av antalet aspirantarvoden, tror jag att det endast under mycket kortvariga tidsperioder skall behöva förekomma, att en aspirant får gå utan arvode. När detta inträffar, är det dock naturligtvis en olägenhet. I mera besvärliga fall bör dock penningfrågan kunna avhjälpas, såsom hittills har skett. Det har sålunda varit ganska vanligt, att en behövande aspirant i Svea hovrätt har kunnat få halvtidstjänstgöring såsom amanuens i justitiedepartementet eller någonting dylikt, och det kanske också finns andra möjligheter att avhjälpa denna olägenhet.

Men den nackdel som ligger i att en aspirant under kortare tid kan få gå utan lön måste vägas mot de allvarliga konsekvenserna av utskottets spärregel. Jag har redan nämnt en av dessa betänkliga konsekvenser, nämligen de i hög grad minskade urvalsmöjligheterna för särskilt Svea hovrätt. Hur det ställer sig härvidlag är av synnerligen stor betydelse, enär just denna hovrätt på grund av sin storlek spelar en så dominerande roll för domarerekryteringen. Därifrån kommer nämligen ungefär hälften av alla landets domare, och en betydande försämring av rekryteringen där får alltså de mest långtgående konsekvenser.

Det är vidare en annan sak beträffande rekryteringen som gör det bekymmersamt med denna automatiskt verkande spärregel. Den innebär ju, att det skall finnas ett visst antal arvoden, och alltså ett bestämt antal platser, som får besättas lika många för varje år. På detta område liksom på andra förekomma emellertid ganska stora konjunktursvängningar. Under vissa år är antalet platssökande större och under andra år mindre. Med den föreslagna regeln skulle det emellertid bli svårt eller omöjligt för hovrätterna att, såsom hittills ofta skett, under ett år med större tillströmning välja ut några flera aspiranter, för att ett annat år, när tillströmningen är mindre, ej behöva godkänna så många. Om denna möjlighet ej står till buds, blir naturligtvis urvalsmöjligheten försämrad.

Det kanske allra mest bekymmersamma med den föreslagna spärregeln är emellertid frågan om hur stoppandet av aspiranterna skall äga rum, när en hovrätt blott skall få mottaga ett begränsat antal. Det kan väl ej vara utskottets avsikt att aspiranterna skola anvisas att stå i kö utan lön. Detta skulle innebära, att om en aspirant anmälde sig, när det ej funnes något ledigt arvode, man skulle anmoda honom att komma igen om någon månad eller så. Det bleve då samma förhållande som nu, med den skillnaden bara, att han inte ens finge räkna tjänstetid i hovrätten och ej finge möjlighet att lära sig något.

Jag antar att utskottet i stället har tänkt sig, att saken skall ordnas på det sätt som tidigare har tillämpats i någon eller några av hovrätterna i landsorten, nämligen genom en förprovning av sökandena. Presidenten eller kanske ett par andra ledamöter i hovrätten skulle då på förhand gallra bland dem som anmäla sig till aspiranttjänstgöring i hovrätterna. Detta skulle innebära en stor förändring i förhållande till det system som hittills i allmänhet har tillämpats. För närvarande ha nämligen enligt detta system alla, som fylla de formella fordringarna, som alltså tagit juris kandidatexamen och suttit ting, kunnat anmäla sig till aspiranttjänstgöring. Provningsen sker mycket omsorgsfullt. Vederbörande får provtjänstgöra och föredraga på flera divisioner, och först sedan ett stort antal av hovrättens ledamöter sett honom utföra det arbete, som han avser att få syssla med i framtiden, och jämfört honom med de andra aspiranterna, sker gallringen. En dylik provning är ju utesluten om hovrätterna ej skola få mottaga alla aspiranterna för provtjänstgöring.

Om löneroglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

Om det i stället skall införas en förhandsprövning, frågar man sig på vilket material denna skall ske. Ingen i hovrätten har då haft tillfälle att se aspiranterna i deras arbete. Den som skall verkställa gallringen kan ju resonera med dem en stund, men det kan omöjligt bli detsamma, utan i stort sett måste man döma på ett indirekt material, nämligen dels vederbörandes betyg och dels det vitsord som häradshövdingen, där vederbörande suttit ting, har givit honom; oftast blir det blott fråga om en enda häradshövding.

Vad examensbetygen angår har det nog i praktiken visat sig, att de utgöra en vansklighets källa. Goda betyg i juris kandidatexamen äro naturligtvis i regel av värde för bedömningen, men det finns exempel på att de icke motsvarats av praktisk duglighet. Och framför allt äro slätstrukna betyg icke alltid ett tecken på bristande begävnings. Den som har tid att studera längre kan skaffa sig bättre betyg. Eftersom sociala synpunkter i viss mån kunna tala för utskottets förslag, bör det observeras, att den sociala aspekten på problemet här talar i motsatt riktning. En fattig studerande, som måst påskynda sina tentamina, har kanske på grund härav ytterst släta betyg i alla ämnen. Någon vägledning ge då icke betygen, i varje fall icke tillräcklig ledning för en så allvarlig prövning som denna. Då återstår således blott häradshövdingens vitsord. Härvidlag har man i viss mån en mindre god erfarenhet att bygga på. Tidigare förutsattes det, att häradshövdingarna skulle vitsorda, om en notarie var lämplig att sitta ting, och detta vitsord fingo praktiskt taget alla. Häradshövdingarna skriva mänskligt och vänligt nog gärna goda vitsord om sina avgående medarbetare. Och hur skall man sedan kunna välja mellan goda intyg från flera häradshövdingar, som inte ha sett mer än var och en sin aspirant? Slutligen kan det naturligtvis inträffa, att en ung notarie och hans häradshövding kunna ha kommit på kant med varandra. Särskilt självständiga unga människor kunna ibland ha en benägenhet att i ungdomligt nit driva teser i en eller annan riktning, som kunna vara misshagliga för häradshövdingen. Andra personliga omständigheter kunna också någon gång tänkas spela in.

Överhuvud taget kan den bedömning, som sker på grundval av häradshövdingens vitsord, omöjligt ge ett rättvist resultat, eftersom varje häradshövding endast kan bedöma sin aspirant, och hovrätten således icke har tillgång till vare sig sitt eget eller någon annans omdöme om alla aspiranterna.

Av de olika skäl, som jag nu angivit, kan jag icke finna annat än att det av utskottet föreslagna systemet är mycket betänkligt med hänsyn till domarkårens framtida rekrytering. Det är också föga demokratiskt ur den enskilde aspirantens synpunkt. Han får ej ens chansen att i fri konkurrens pröva sina krafter, om han vill bli domare.

Herr statsrådet **Quensel**: Herr talman! Jag har i och för sig ingenting att tillägga utöver vad justitieministern yttrat, men jag kan avlägga ett vittnesbörd i fråga om antagningssystemet i hovrätterna; ett vittnesbörd som är grundat på personlig erfarenhet om hur betydelsefullt och värdefullt det systemet är, att vederbörande aspirant på domarbanan blir prövad inte på pappersmeriter utan på sin förmåga, ådagalagd i praktisk verksamhet och bedömd av ett flertal erfarna överrättsdomare.

Ofta har det enligt min erfarenhet inträffat att av två konkurrenter den befunnits skickligare, som hade de lägre pappersmeriterna, och med pappersmeriter menar jag då också intyg av häradshövding om fullgjord domartjänstgöring, även om detta intyg muntligen kommenteras.

Jag kan inte förstå annat än att i de fall, varom jag nu talar, alltså där den i verkligheten skickligare har de lägre pappersmeriterna, det av utskottet förordade systemet måste leda därtill, att om plats inte finnes för bägge

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)
kandidaterna den mindre skicklige blir accepterad för domarbanan, som där-
emot går förlustig den som i verkligheten är den lämpligare.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag har haft den för en juridisk lekman betungande plikten att sitta med även i det utskott, vars utlåtande nu be-
handlas, och jag vill med anledning av vad herr Schlyter här sagt nämna,
att jag är fullständigt av samma uppfattning som han.

Att det inte blev någon positiv skrivning med anledning av den motion,
som rör löneregleringsfrågan, berodde väl mest på inslaget från statsutskotts-
sidan i detta sammansatta utskott. I statsutskottet är man ju aldrig så sär-
skilt pigg på att tigga Kungl. Maj:t om löneregleringar; ledamöterna se
ju hur ofta de ändå få att behandla förslag därom, och de bruka ibland tycka,
att de få över nog av sådana.

Emellertid är det alldeles klart, att häradshövdingarnas löneställning för
en del år sedan blivit tillfredsställande ordnad på ett sätt, som inte har sin
motsvarighet beträffande hovrättsdomarna. Och jag tycker också att en löne-
reglering för dessa bör komma till stånd. När det redan finns en sådan myc-
kenhet av utredningar bör man begränsa sig till sådana som är mest träng-
ande, samtidigt som kanske den nya rättegångsreformen först bör komma nå-
got i gång för att ytterligare och lättare motivera en lönereglering just för
hovrättspersonalen. I sak anser jag emellertid det vara ett befogat önskemål.

Justitieministern uppehöll sig något vid att utskottet hade tagit bort den
av honom föreslagna självständiga chefstjänsten med titeln överdirektör i
nedre justitierevisionen. Han uppehöll sig emellertid mycket litet vid detta i
jämförelse med den tid han ägnade det andra avsnittet av sitt anförande,
som gällde aspiranterna, och därav drar jag den slutsatsen, att han kanske själv
känner en viss osäkerhet, huruvida just »överdirektör» är någon lämplig titu-
latur inom nedre justitierevisionen.

Det första vi inom utskottet fäste oss vid var just förslaget att blanda in
titeln »överdirektör» i detta. Vi började tala om den saken, och vi undrade:
kommer denna person i fortsättningen att förbli jurist, som ordningen hittills
 varit, eller blir han mer eller mindre något slags syssloman? Att utvecklingen
 skulle gå den vägen kanske inte vore så lämpligt, och på grund därav uppstod
 tveksamhet inom utskottet på den punkten. Och, herr statsråd, när man är
 tveksam om att göra en förändring, är det bättre att låta det vara som det
 är ännu någon tid. Man kanske också vinner mer erfarenhet sedan rätte-
 gångsreformens verkningar ha trängt fram även till nedre justitierevisionen.

Sedan vi som sagt börjat tala om detta, blevo vi alltså alltför tveksamma
 inom utskottet, och vi tyckte då att det inte kunde vålla stor skada, om det
 nuvarande förhållandet finge råda under ytterligare någon tid, i all syn-
 nerhet som de i utskottet närvarande juristerna inte tycktes anse de rådande
 förhållandena innebära någon större olägenhet. Därför blev detta utskottets
 beslut.

Motiveringen till att antalet aspiranter skulle begränsas i förhållande till
 det tillgängliga arvodesanslaget är helt enkelt, att man inte tycker att det
 är staten värdigt eller ur andra synpunkter principiellt riktigt att aspiran-
 terna skola behöva tjänstgöra under kanske lång tid utan att få någon som
 helst ersättning för sitt arbete, varvid man kanske kommer att stå utan möj-
 lighet att vidga urvalet till andra än dem, som komma från mera förmögna
 familjer, o. s. v. Det tycker jag är ett mycket starkt skäl.

Det finns emellertid också ett annat skäl, som ventilerades i utskottet, fast-
 än det inte återfinnes i dess yttrande — herr statsrådet berörde det själv —
 nämligen det förhållandet, att tillströmningen av aspiranter till Svea hov-

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)
 rätt vanligtvis är större än det egentliga behovet och större än som motiveras av anslaget till deras arvoden, under det att förhållandet vid vissa tidpunkter kan vara det motsatta för de andra hovrätterna. Om man tillämpar förfaringsättet att begränsa antalet aspirantarvoden vid Svea hovrätt, kan det kanske vara delade meningar om huruvida övriga hovrätter därigenom få det lättare att få erforderligt antal aspiranter, men de flesta av oss i utskottet trodde i alla fall så. Det är en synpunkt, som jag tycker också bör komma med vid avgörandet i denna fråga.

När det nu, som alltid är fallet vid sådana besluts fattande, gäller att väga nackdelarna och fördelarna på bägge sidor, vill jag nämna, att de olägenheter, som statsrådet nyss talat om när det gäller en begränsning av antalet aspiranter, ha dryftats inom utskottet. Vi resonerade under en stilla aftonstund inte så litet om den saken, men vi kommo i alla fall fram till det resultatet, att även om man kan säga, att det finns vissa olägenheter med begränsningen, så talade de starkaste skälen vid detta avvägande för att man genomförde en begränsning. Därtill bidrog kanske också att vi inte trodde att utvecklingen skulle bli sådan som herr justitieministern och nu senast statsrådet Quensel fruktat att den måste bli. Det kan väl ändå tänkas att den praktiska tillämpningen kan i viss mån hindra, att en aspirant med bättre pappersmeriter blir antagen före en som kanske har större anlag för domarbanan, men inte har samma pappersmeriter. Det råder väl en viss kontakt med de domare, som vederbörande har tjänstgjort under, vilket väl i någon mån kan verka neutraliserande.

Herr talman! Det var dessa synpunkter som ledde oss i utskottet till att på dessa punkter gå emot Kungl. Maj:t, och jag skall be att få på alla punkter yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Om även jag får taga upp de punkter, som justitieministern berörde, vill jag påpeka att utskottet i fråga om den föreslagne överdirektören i nedre justitierevisionen hade två uttalanden av justitieministern att fästa avseende vid.

I det ena uttalandet sade justitieministern, att högsta domstolens och nedre justitierevisionens arbetsförhållanden komme, till skillnad från vad fallet torde bli för hovrätternas och häradsrätternas del, icke under nästkommande budgetår att i nämnvärd utsträckning påverkas av nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Vid sådant förhållande synes det vara ganska onödigt att införa en sådan originalitet som den av den föregående talaren omnämnde »överdirektören».

Men det finns också ett annat uttalande av justitieministern, som jag inte kan åberopa till stöd för utskottets ståndpunkt, men mot vilket utskottet och i varje fall jag för min del i hög grad reagerat, nämligen då justitieministern säger, att nedre justitierevisionens ordförandetjänst i fråga om ansvar och vikt får »anses fullt jämförbar med divisionsordförandebefattning i hovrätt».

Jag tror, herr talman, att det skulle vara ett mycket svagt stöd för den betydelsefulla förbättring, som propositionen innehåller i fråga om lagmännen, att säga, att dessa båda tjänstebefattningar kunna vara på något sätt jämförbara med varandra. Men då här icke har framställts något yrkande, skall jag inte upptaga kammarens dyrbara tid längre med denna sak.

Det är förvånande, att justitieministern har gjort så stor affär av aspirantfrågan. Han citerade själv sitt yttrande, som är återgivet i utskottets utlåtande på s. 23, att »genom den föreslagna höjningen av aspirantarvodenas antal torde förutsättningar ha skapats för att som regel den som önskar göra aspirant-tjänstgöring i hovrätt under tiden för denna tjänstgöring erhåller avlöning».

Om lönereglering för de statliga domärbefattningarna m. m. (Forts.)

Hur kan man, herr talman, med denna uppfattning behöva så ingående utveckla nödvändigheten av att det skall gå oavlönade aspiranter i Svea hovrätt för att inte hela domarkårens rekrytering skall äventyras? Jag har den alldeles bestämda uppfattningen, herr talman, att det rikliga anslag, som här är beviljat till aspiranter, med förnuftig hushållning från hovrätternas sida kommer att väl räcka till för den dubbla uppgift, som från statsrådsbanken synes i någon mån sammanblandas, nämligen att dels bereda dem, som önska komma under prövning i hovrätt, tillfälle att mot uppbärande av aspirantavvode få bli prövade av hovrättsdomarna i den ordning som hittills har tillämpats, och dels bereda avlöning åt dem som efter denna prövning bli av hovrätterna godkända som aspiranter för fortsatt befordran på domarbanan.

Denna princip, som nu utskottet med stöd av domarutredningens förslag accepterat och som jag hoppas att riksdagen kommer att godkänna, innebär att det inte skall få gå några oavlönade aspiranter i hovrätterna. Principen genomfördes så nyligen som, vill jag minnas, år 1943 beträffande domarkanslierna här i landet. Dittills hade det varit så, att aspiranterna på notarietjänstgöring i stor utsträckning sökte sig till de bäst belägna och trevligaste domsagorna, vilka kunde ha ett gruvligt överflöd på aspiranter, dubbelt så många som de behövde, medan andra ledo brist. Här i stockholmsdomsagorna — Stockholm är ju en väldigt eftersträvd tjänstgöringsort — kunde det finnas så många aspiranter, att man fick lov att ransonera arbetstimmarna, så att aspiranterna kunde vara glada, om de kunde gå där och arbeta några timmar om dagen i trängseln med varandra för att sedan kunna återopa denna tjänstgöring som heltidsmerit. När det så gjordes gällande från annat håll och speciellt från riksdagsutskottet, att det inte är lämpligt att aspiranterna hopas i somliga domsagor, därför att de gärna vilja komma dit fastän de få gå där utan betalning, medan andra domsagor ha svårt att få tillräckligt med folk, höjdes ett ramaskri speciellt från stockholmsdomsagorna, att det var orättvist att aspiranterna inte skulle få gå i den stad, där de tyckte det var trevligast. Spärregeln genomfördes emellertid, och jag har haft riklig erfarenhet av dess tillämpning i skånska hovrätten. De stora, mycket eftersökta domsagorna där nere ha fått släppa ifrån sig sina överflödiga aspiranter till förmån för de mindre domsagorna, som ha varit mindre eftersökta. Jag anser icke, herr talman, att det bör vara avgörande, att en aspirant ovillkorligen vill tjänstgöra i Stockholm eller på annan eftersökt ort, även om han skall gå utan betalning. Det är enligt min mening inte någon synpunkt, som statsmakterna skola böja sig för.

Erfarenheterna ha alltså visat, att denna s. k. spärregel, som justitieministern vänder sig mot, i stället skulle kunna kallas för en utspridningsregel. Min förhoppning är att hovrätterna framdeles skola kunna räkna med att åtminstone en del av de aspiranter, som inte få lov att gå oavlönade i en av dem, kommer att söka sig till någon av de andra. Jag är i det avseendet mera optimistisk än justitieministern.

Justitieministern nämnde på denna punkt — jag trodde knappast, att han skulle ha gjort det — att han i den kongl. propositionen har givit en annan anvisning på hur de i propositionen omnämnda s. k. landsortshovrätterna skulle kunna få komma i åtnjutande av överskottet från Svea hovrätt. Det föreslås i propositionen — se utskottsulåtandet s. 24 — att folk skall få lov att aspirera i Svea hovrätt för att sedan de där blivit prövade och godkända, beredas tillfälle att utan särskild ytterligare prövning övergå till hovrätt som lider brist på aspiranter.

Vi ha en del erfarenhet, herr talman, av den sortens prövning och befordran till domartjänster. Det har länge funnits någonting, som har kallats för råd-

Om lönereglern för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)
husrättskompetens, som består i precis det som nu föreslås här för de s. k. landsortshovrätterna: att Svea hovrätt godkänner ett visst antal aspiranter, som behövs där, och säger beträffande en del andra, som står närmast till godkännande, att om de kunna skaffa sig plats ute i en rådhusrätt, skola de bli godkända såsom fiskaler. Detta system leder naturligtvis till att de, som få detta godkännande för tjänstgöring på annan ort, bli de svagaste, de som hovrätten inte själv vill behålla. Men dessa anses vara goda nog åt landsortshovrätterna.

Jag vet inte om kammaren vill att jag skall ta upp till bemötande alla de skäl, som ha framförts av justitieministern för att få behålla de oavlönade aspiranterna. Jag tror att en stor del av dessa skäl kunna avvisas därmed, att det inte är meningen att genom någon förhandsprövning utesluta villiga aspiranter från provtjänstgöring. Utan meningen är att efter aspiranternas utspridning på de olika hovrätterna dessa kunna beräknas ha tillräckliga medel för att redan på provningsstadiet avlöna dem som äro hågade för att underkasta sig prövning.

Spärregeln — om jag får begagna det ord som herr justitieministern använde — kan naturligtvis leda till att både goda och mindre goda aspiranter få en anvisning att vända sig till någon annan hovrätt. Jag har, herr talman, under en lång följd av år i skånska hovrätten tillämpat den nu förordade principen, och det har också lyckats att ordna det så, att ingen har behövt gå i hovrätten utan betalning. Detta har lett till, att ett flertal, bland dem flera verkligt goda aspiranter, ha sökt sig över till annan hovrätt, som har varit mindre eftersökt, och där mottagits med stor tacksamhet. Jag förstår inte, att icke liknande synpunkter kunna läggas till grund för antagandet av aspiranter i Svea hovrätt.

Ja, herr talman, jag har alltså inte här från regeringsbankens sida hört några synpunkter, som äro ägnade att rubba den ståndpunkt, vartill utskottet, såsom herr Mannerskantz vitsordade, kommit efter en allvarlig och grundlig diskussion. Annars är det nog så, herr talman, att utskottet inte har haft tid att underkasta denna proposition en så grundlig granskning som det hade varit önskvärt. Jag förmodar, att dess framlämnande på en mycket sen tidpunkt under riksdagen är ett utslag av den åberopade desorganisation i Kungl. Maj:ts kansli, som skall ha föranletts av förra höstriksdagen och som gjort att vi skola behöva gå här nu mitt i den heta sommaren, för att Kungl. Maj:ts kansli åter skall bli arbetsdugligt till hösten. Jag skulle kunna genomgå en rad frågor, som blivit otillfredsställande utredda i utskottet. Utskottet har, såsom det framgår av att diskussionen rört sig om relativt bagatellartade frågor, på grund av bristande tid väsentligen nödgats tjänstgöra såsom »transportkompani» till riksdagen för denna stora och betydelsefulla proposition.

En fråga som vi ha berört och antytt vår mening om, men som vi omöjligt ha kunnat utreda i grunden, är om den ställning som Svea hovrätts president skall intaga. I alla de andra hovrätterna har presidenten gjorts till ordförande på division men icke i Svea hovrätt, och det anføres, att han har så mycket administrativa göromål, att detta icke är lämpligt. Jag tycker det är mycket beklagligt, att man först söker bland landets förnämligaste jurister för att finna en lämplig president för Svea hovrätt, och sedan inte låter honom vara med om dömandet utan anvisar honom att sitta och syssla med administrativa göromål. Det säges, att han har så förfärligt mycket kungl. remisser att svara på. Men de kungl. remisserna gå till samtliga hovrätter, och övriga hovrätter ha alltså samma antal kungl. remisser att besvara som Svea hovrätts president. En sak som kanske kan vara särskilt betungande för presidenten i Svea hovrätt är att han på grund av ett gammalt originellt förhållande i hovrätterna

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

får skriva under alla domar och utslag, som han själv inte har tagit någon som helst befattning med. Denna dyrbara arbetskraft i Svea hovrätt får alltså sitta och skriva under domar och utslag från åtta divisioner — till vad nytta är inte lätt att förstå. Jag tycker det vore bättre, om han finge använda den tiden till att vara ordförande på en division. Svea hovrätts president har också i jämförelse med de övriga hovrätternas presidenter hjälpmedel, som göra det möjligt för honom att slippa ifrån mindre administrativa göromål: tjänstemän av olika grader, som stå honom till buds och som saknas i de övriga hovrätterna.

Jag skulle alltså, herr talman, ha ansett det vara i hög grad lämpligt, om propositionen hade innehållit förslag, att presidenten i Svea hovrätt skulle vara ordförande på en division, men det har inte varit möjligt att på de två eftermiddagar, till vilka utskottet nödgades sammantränga behandlingen av propositionen, bringa ett sådant yrkande under allvarlig prövning. Nu kan det emellertid inte dröja länge förrän det kommer en proposition om ytterligare en division i Svea hovrätt, och då skulle jag drista mig hemställa till justitieministerns övervägande, om det inte kunde vara lämpligt att vid denna tidpunkt, då det svåra föret i portgången till den nya rättegångsbalken är över och presidenten därigenom kan antagas ha fått mera tid åt dömande verksamhet, sätta honom till ordförande på en division.

Herr talman! Jag vågar inte fortsätta med den rad av övriga önskemål, som jag skulle ha önskat få debattera i detta utskott och varom antydningar göras i utlåtandet, men som på grund av propositionens sena avlämnande icke kunde komma under allvarlig prövning, utan jag slutar, herr talman, med ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Jag skall blott i all korthet bemöta ett par av herr Schlyters yttranden.

Kungl. Maj:ts kansli kan icke lastas för att denna viktiga proposition kommit så sent. Förslaget måste, som herr Schlyter vet, framläggas i år, eftersom nya rättegångsbalken skall träda i kraft den 1 januari. Det skall som bekant icke bli någon höstriksdag, och propositionen måste alltså komma under den nu pågående riksdagen. De betänkanden och därpå grundade anslagspetita, som ha varit utgångspunkt och arbetsmaterial för justitiedepartementet, ha kommit in så sent, att det endast med anlåtande av svårt nattarbete för departementets tjänstemän har varit möjligt att prestera propositionen i så god tid som den ändå trots dessa stora svårigheter har kunnat komma.

Det är väl inte meningen att herr Schlyter och jag skola göra jämförelser mellan våra olika hovrätters förtjänster och fel, och jag kan därför hoppa över ett par av de saker han har berört. Jag vill emellertid säga ytterligare ett par ord angående den enligt min tanke mycket viktiga frågan om begränsning av aspirantalet.

Herr Schlyter gjorde en jämförelse med begränsningen av antalet aspiranter i olika domsagor; genom att hindra många notarier från att tjänstgöra i de stora domsagorna har man fått över flera notarier till de mindre. Detta är emellertid enligt min uppfattning ingalunda en jämförbar sak, eftersom helt olika psykologiska faktorer komma i verksamhet i dessa båda fall. Jag vill blott erinra om att en notarie tjänstgör i domsaga helt kort tid — två och ett halvt år — för att sedan övergå till annat arbete, medan däremot den hovrätt som en jurist valt i långt högre grad blir avgörande för hans framtid.

Herr Schlyter ansåg, att det ej skulle vara lämpligt om man efter prövning i Svea hovrätt gäve vissa aspiranter det beskedet, att de visserligen på grund av ådagalagd skicklighet i princip kunde godkännas men att fiskalsantalet i

Om lönereglering för de statliga domarbefattningarna m. m. (Forts.)

Svea hovrätt var fullt och att de därför anvisades att övergå till en annan hovrätt. Han fruktade, att det då ej bleve så bra urval för de andra hovrätterna. Det ligger något i detta, men anmärkningen drabbar väl i sin mån också det förslag som herr Schlyter är målsman för, nämligen att endast ett begränsat antal aspiranter skall få mottagas i låt oss säga Svea hovrätt och att överkottet på det sättet om möjligt skall förmås att övergå till de andra hovrätterna. Vad jag nu har sagt gäller i varje fall, om man som herr Schlyter anser det vara möjligt att i förväg bedöma aspiranterna. Det blir väl precis samma sak; med andra ord att den hovrätt, som väljer först, väljer de bästa.

Ett uttalande av mig i propositionen har kanske blivit lite för kort och därigenom föranlett en missuppfattning. Jag antecknade från herr Schlyters referat av propositionen det uttalandet, att med den ökning av antalet aspirantarvoden, som är föreslagen, skulle som regel aspiranterna kunna få arvode. Jag har förut sagt, att jag hoppas den föreslagna ökningen av antalet aspirantarvoden skall ha det goda med sig, att de unga juristerna endast en mycket kort tid komma att behöva gå utan arvode. Det är det jag har velat ha sagt. Men däremot är det väl alldeles klart, att om det finns ett fixt antal arvoden, kunna alla dessa vid vissa tider vara upptagna. Om det då anmäler sig en ny grupp aspiranter — de komma ofta gruppvis, t. ex. vid årsskiftena — är det för mig alldeles obegripligt, hur man genom någon hushållning med arvodena skall kunna få dem att räcka till, så att inte ens för en kort tid någon aspirant får gå utan arvode. Det är just detta, som enligt min mening är felet med utskottets förslag — för att förhindra det i och för sig tråkiga förhållandet, att en aspirant någon tid kan få gå utan arvode, gör man något mycket sämre, nämligen hindrar dem från att överhuvud taget försöka sin lycka.

Till slut skulle jag gärna vilja fråga herr Schlyter, hur en förprövning skall kunna anordnas så att man icke behöver avvisa sökande till domaryrket på vad statsrådet Quensel här med skäl har kallat rena pappersmeriter.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt.

Punkterna 2—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. reglering av vissa pensioner m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt.

1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 283 samt motionerna I: 149 och II: 241, måtte

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utlåtandet förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa tjänste- och familjepensioner m. m.;

Ang. reglering av vissa pensioner m. m. (Forts.)

dels ock å driftbudgeten för budgetåret 1947/48 såsom förslagsanslag anvisa

under tolfte huvudtiteln:

till Reglering av tjänste- och familjepensioner vid det statliga pensionsväsendet m. m. 24 500 000 kronor;

till Reglering av tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet m. m. 24 000 000 kronor;

under fjortonde huvudtiteln:

till Pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl. 140 000 kronor;

till Pensioner åt efterlevande till befattningshavare 40 000 kronor; samt

2) att motionerna I: 341, I: 198 och II: 238, I: 202 och II: 166, I: 340 och II: 501, I: 199 och II: 240 samt I: 200 och II: 239, i den mån desamma ej kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande motionen I: 341, av herr *Hage*, hade utskottet i motiveringen anfört:

»För de pensioner, som i enlighet med propositionen skola uppbringas till nivån för de från och med den 1 juli 1947 utgående pensionerna, komma att gälla samma regler för samordning med folkpension, som skola tillämpas enligt 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Särskilda tjänstepensionsunderlag — s. k. begynnelseunderlag och slutunderlag — skulle alltså gälla före respektive efter 67 års ålder. Slutunderlaget understiger begynnelseunderlaget med 792 kronor. Å andra sidan erhåller pensionstagaren folkpension från pensionsstyrelsen med minst 800 kronor. I motionen I: 341 hemställs om ändring i det nu föreliggande förslaget i syfte att förhindra att »folkpensionen till någon del tages tillbaka» genom avdraget å tjänstepensionen vid uppnådd ålder av 67 år. I anledning härav vill utskottet framhålla, att den föreslagna pensionsregleringen är så konstruerad, att slutunderlaget tillhoppa med folkpensionen genomgående kommer att överstiga nuvarande pension jämte folkpension. Någon skillnad i förevarande avseende mellan redan utgående och blivande pensioner föreligger icke. Motionären har särskilt påpekat att pensionärer, som redan uppnått 67 års ålder, komma att erhålla begynnelseunderlaget endast under ett halvår, d. v. s. under tiden 1 juli—31 december 1947, under det att en befattningshavare, som framdeles avgår vid exempelvis 60 års ålder, kommer att erhålla samma underlag under sju år. Dylika skiljaktigheter komma i framtiden jämväl att föreligga mellan befattningshavare, som pensioneras vid 67 års ålder (t. ex. hovrättsråd), och andra befattningshavare, för vilka pensionsåldern inträder tidigare. Med hänsyn till de nu påvisade förhållandena finner utskottet icke skäl tillstyrka några åtgärder i motionens syfte.»

Herr *Hage*: Jag har, herr talman, i anledning av denna proposition väckt en motion, som har blivit avstyrkt av utskottet, men jag skall inte göra något yrkande. Det förefaller för resten knappast möjligt att med utgångspunkt från den motionen nu göra ett yrkande, men jag skall i alla fall, så koncentrerat jag kan, säga några ord om motionens innebörd.

I dessa utskottsutlåtanden behandlas ju de statsanställdas pensionering, och en av huvudpunkterna i förslaget om denna pensionering är ju, att man skall sammanföra folkpensionerna till de statsanställda med deras statspension, så att när vederbörande får sin statspension men ännu icke uppnått åldern för folkpensionens erhållande, skall han få något mer än han under andra förhållanden skulle få, och denna högre pension skall betalas med en del av den folkpension som han skall få senare. På det sättet skulle man utjämna pen-

Ang. reglering av vissa pensioner m. m. (Forts.)

sionen, så att inte tjänstemannen får en lägre pension i början och det sedan blir ett plötsligt hopp uppåt, när han blir 67 år och får den där tusenlappen eller de 800 kronorna från folkpensioneringen.

Denna tankegång är sympatisk, och man har kommit överens om denna princip vid förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och de statsanställda. I stort sett tror jag också, att den principen kommer att väcka glädje och tillfredsställelse hos dessa. Men jag har här i alla fall tillåtit mig att påvisa, att det i vissa fall kan hända, att detta icke blir fallet. Jag tänker nu särskilt — vilket jag även framhållit i motionen — på äldre statstjänare, som redan nu äro pensionerade. Jag tänker t. ex. på min vän Bårg i Katrineholm och på mig själv och tusentals andra. Vi komma att nu under tiden den 1 juli—sista december i år få en något höjd statspension, men för att få denna höjda pension under den ringa tiden av 6 månader skall det sedan så länge vi leva dras av på vår pension 792 kronor per år. Då kan man våga det påståendet, att denna summa, 792 kronor, icke är en ekvivalent för den ringa fördel, som vi få genom något höjd pension under dessa sex månader under år 1947. Vi kunna gott säga, att dessa äldre pensionärer i förhållande till en del andra pensionärer bli illa behandlade och att de i allmänhet få betala mer än vad som är rimligt för den ringa fördelen under de sex månaderna.

Jag har sökt framhålla detta, och jag har sagt, att det hade varit rimligt, om det kunnat på denna punkt på något sätt ordnas så, att även dessa äldre pensionärer, som redan blivit pensionerade, finge en verklig förbättring, så att vad som sedan skulle dras av på deras pension skulle någorlunda motsvara den ringa fördel, som de haft under dessa sex månader.

Utskottet har icke fäst något avseende vid detta och inte heller vid något annat, som jag också i denna motion framhållit. Som jag ser saken, tar riksdagen på detta sätt, då det gäller dessa pensionärer, i någon mån tillbaka den tusenlapp eller de 800 kronor, som dessa äldre, redan pensionerade personer enligt riksdagens beslut 1946 skulle få. Samtidigt kunna vi ju konstatera, att när det gäller löntagare i privat tjänst, och kapitalägare, ja till och med miljonärer, plockar man inte ifrån dem någonting av den där tusenlappen eller de 800 kronorna. De få beloppet helt och odelat, under det att det faktiskt på de här nämnda folkpensionärerna göres ett avdrag av detta slag.

Nu påstår utskottet, att detta mitt resonemang inte är riktigt. Utskottet säger till och med, att den föreslagna pensioneringsregleringen är så konstruerad, att slutunderlaget tillhoppa med folkpensionen genomgående kommer att överstiga nuvarande pension jämte folkpension och att det icke föreligger någon skillnad i förevarande avseende mellan redan utgående och blivande pensioner. Men litet längre ned i utlåtandet tar man tillbaka detta påstående, då det t. ex. gäller vissa ämbetsmän, som pensioneras vid 67 år.

Jag skall inte gå in på detaljerna i detta. Jag vill bara slå fast, att det faktiskt är så att den överenskommelse, som man här gått in för och som innehålles i detta utskottsutlåtande och i propositionen, icke är fullt rättvis mot en del pensionärer.

Jag har, som sagt, herr talman, ingen möjlighet att nu i denna riksdagens sista timme och inför ett enhälligt utskott göra något yrkande, vilket givetvis måste utformas i lagtext, om det skall komma under proposition. Men jag har velat framföra dessa synpunkter därför, att det kan ju tänkas, att denna fråga kan i fortsättningen bli föremål för förnyad behandling, och då finnas i alla fall de synpunkter, jag velat framföra, antecknade i protokollet.

Jag har inget yrkande att framställa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner m. m. jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 239, angående tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 240, angående statsregleringen för budgetåret 1947/48.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om bedrivande av industrirörelsen vid Laxå bruks aktiebolag med Aktiebolaget statens skogsindustrier som ägare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1947/48 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse samt förstatligande av den offentliga arbetsförmedlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar med förslag till statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 443, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47;
nr 444, angående statsregleringen för budgetåret 1947/48;
nr 447, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1947/48; samt
nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-
getåret 1947/48 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Anmälades utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 342, till Ko-
nungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sär-
skilda förmåner för vissa internationella organisationer, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan
i utlåtande nr 10 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
uppsikt å jordbruk m. m.;

nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förord-
ning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) an-
gående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; samt

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till
skydd mot sand- och jordflykt.

Anmälades bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänna
tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av
vissa tjänste- och familjepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av
vissa från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt utgående
pensioner m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslagen godkändes, under förutsättning beträffande vart och ett
av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fat-
tade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag
till riksdagens skrivelse, nr 449, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående vissa anslag till domstolarna m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 451, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för-
slag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934)
om tjänsteplikt, m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen:

nr 455, rörande den lägre tyggpersonalen vid armén;

nr 456, angående bokförlagsverksamheten och bokdistributionen;

nr 457, angående vissa befolknings- och näringspolitiska problem;

nr 458, angående den elektriska industrien; samt
nr 459, angående decentralisering av statsförvaltningen.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 462, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om bedrivande av industrirörelsen vid Laxå bruks aktiebolag med Aktiebolaget statens skogsindustrier som ägare.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 66 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.47 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
